

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Dispvt. XV. De causa formalis substanciali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

explicato ad quadratum est in subiecto composito, & ideo licet secundum unam partem sit in altero accidente, secundum aliam esse potest immediate in substantialia atque ad hunc modum dici solet, quantitatem differet esse in multis subiectis particulariter, de quo suo loco. Atque in hac posteriori parte non est in re difficultas, quamvis esse possit quadratum de nomine, an illud sit dicendum unum accidentis, vel potius duo, cum in re sine ita distincta, ut possit unum sine alio manere: sicut de facto destrueta fuit praesentia substantialis panis, & manu praesentia quantitatis, & potuisset etiam contrario modo fieri. Unde non est dubium, quin illa praesens sint in re distincte, & diversarum rationum. An vero propter aliqualem unionem dicenda sint componere unam, vel interest ad rem presentem, & videtur quadratum de modo loquendi.

XL De priori autem parte maior dubitatio est, nam illud principium, quod accidentis simplex in entitate, non possit immediate & ad quadratum recipi in subiecto composito, neque est certum, neque videtur necessarium. Nam in primis multi ita censent de omnibus accidentibus corporalibus, quod sint per se primo in composito substantiali, saltem quando ex viro parte est materia (qua opinio ex hoc praedicit, quod subiectum sit compositum, & forma accidentalis sit simplex, non involuit repugnariam) ergo eadem ratione esse poterit in composito accidentali. Item, interdum unum & idem accidentis, vel accidentalis modus respicit duas res distinctas, ut modus unionis, & respicit, vel afficit rem quam vnit, & rem cui vnit: ergo similiter una entitas accidentalis potest, per se primo respicere duas res, ut componentes unum ad quadratum subiectum, verbi gratia, materialis & quantitatem, ut componunt hoc subiectum quantum. Denique in hoc nulla apparet intrinseca repugnans. Existimo ergo ex hoc principio non posse generaliter definiri, quando unum accidentis inest substantialis, mediante alio, an substantiali concurrit solum remote, veletiam proxime, nec inuenio aliud generale principium, ex quo id possit uniuersaliter expediti.

XII. Quapropter respicendum censeo ad naturam vniuersitatis, accidentis, & ad effectum formalem eius: nam si effectus formalis accidentis ob specialem naturam suam non postulat immediatum concursum materialem substantialis, verisimilius est substantialiam tantum concurrende remote, & immediate solum inherere unum accidentis in alio, atque ita absolute affirmat Durandus loco supra citato. Et ratio est, quia si illa causa proxima est sufficiens, superfluum erit aliam addere. Atque hoc modo existimo albedinem & similes qualitates inherere quantitatibus, ita ut modus inherentia earum in sola quantitate proxime terminetur. Cuius signum optimum est, quia sublata materia, & manente quantitate, conseruare ad rem inherentia. Neque etiam aliquod aliud signum, vel indicium, quod ad effectum formalem, horum accidentium amplius requiri ostendat.

XIII. At vero, si est aliquid accidentis, quod ex suo speciali modo informandi requirat immediatam inherentiam, non solum ad aliquam facultatem, sed etiam ad ipsam substantialiam rei, non repugnabit ita fieri. Hoc specialiter aduerto propter actus vitales, verbi gratia, intellectus, aut voluntatis, quos aliqui putant ita esse in facultatibus, ut ipsam etiam animam vel angeli substantialiam immediate attingant propter intrinsecum modum afficiendi vitales actus, & quia ita essentialiter est actus immanens, ut immediate afficiat rotum principium intrinsecum, immediate in illum influens, hoc autem principium, vnius autorens consequenter opinantur, non est sola potentia, sed ipsa etiam substantialia angeli, vel anima. Quia sententia ex vi causalitatis materialis non repugnat, eius tamen veritas alibi examinanda est.

Fraue. Suar. Metaph. Tom. I.

Atque eodem modo est probabile, quod in Theologia aliqui censent, habitus per se infusos, sicut si in malo concurrent actus cum potentia ad elicendos actus supernaturales, ita etiam concurrere materialiter ad recipiendos illos: hoc enim (si aliunde proberur necessarium, aut magis connaturale talibus actibus) non repugnat, ex eo quod potentia, & habitus sunt res distinctae, quia satis est, quod vniuersitatem & concursum per modum unius integræ faciliatis.

Responsio ad argumenta.

Vndamentum Gregorii non habet difficultatem: Propositio enim Aristotelis, quod *accidens non accidit accidenti*, intelligenda est, ut *subiecto quod in an accidentem non accidat* priori sensu supra declarato. Quem sensum Diuus *accidentem*. Thomas ibi indicat. Dicit etiam posset, Aristotelem, ibi non solum agere de accidentali inherentiâ, sed etiam de accidentali prædicatione, qua unum accidentis omnino per accidentis dicitur de alio, ut cum musicus dicitur esse albus: huiusmodi enim prædicatione non oritur ex eo, quod unum accidat alteri, sed quod ambo in uno tertio coniungantur. At vero interdum potest accidentis prædicari de accidente, non omnino per accidentis, ut in hac propositione: *Quantum est in loco, aut intellectuale intelligit, appetitum amat, & in his non repugnat accidentis inesse accidenti, modo superius expedito, & in eodem sensu non repugnabit accidentis accidere accidenti, non mere per accidentis, sed propter aliquem ordinem per se, quem inter se habeant, quo etiam modo superficies dicitur alba, & sic de aliis. Ad rationem respondet non repugnat, quod res, quae est forma respectu unius, sit potentia receptiva respectu alterius: quod patet in anima rationali, & in qualibet potentia passiva accidentali, & ex dictis in fictione prima satis clarum est, neque hinc occurrit noua difficultas.*

DISPUTATIO XV.

De causa formalis substantiali.

Noniam causa materialis & formalis mutuam habitudinem inter se dicunt, ideo eadem methodo, qua de materia differuimus, dicemus prius de forma substantiali, & postea de accidentali, nam quae de forma in communis desiderari poterat, vel recta sunt in Disputatione de causis in communis, vel explicabuntur distinctius in singulis membris, quae in illa ratione communis solum analogice conueniunt. Tractando autem de substantiali forma, complebimus ea quae de materia prima in hunc locum remissimus, propter intrinsecam connexionem inter ipsam & formam. Supponendum est autem hinc non esse sermonem de forma extrinseca, quae exemplarum vocant, de qua infra dicemus, quia ut sic magis habet rationem efficientis, quam formæ. Neque etiam de forma separata, ut solet natura Angelica, aut immaterialis nominari, non propter causalitatem, sed propter actualitatem seu pulchritudinem: sed agimus de sola forma informante seu recepta in materia, quia illa est quae propriam, & specialem habet rationem causæ. Rursus vero dividit solet forma in Physicam, & Metaphysicam: prior est, quae veram & realem causalitatem formæ exercet, & ideo de illa principaliter dicendum est. Quamvis enim Physica forma dicatur, vel quia natura rei principaliter constituit, vel quia per motum physicum principalius inuestigatur, priusq; in Scientia Physica consideratur, non tamen est extra Metaphysicam considerationem, tum quia ratio formæ communis est & abstracta, tum etiam quia forma constituit essentiam, tum

D d deni-

denique, quia est una ex precipuis causis. Quid autem per Metaphysicam formam significetur, & quo modo hanc rationem causae participet, in fine huius disputationis subiiciemus.

SECTIO I.

*Andentur in rebus materialibus substantiali-
tales forma.*

I.
Dubij ra-
tiones.

Atio dubitandi est primus, quia formae substantialia nullo experimento cognosci possunt, nec sunt necessariae ad omnes actiones & differentias rerum quas experimur: ergo non sunt sine causa introducenda. Antecedens patet, quia ignis v. g. sufficienter intelligitur in suo esse constitutus, si concipiamus quandam substantialiam habentem perfectum, & summum calorem cum siccitate coniunctum, etiam si substantialia his accidentibus subiecta, sit simplex: & hoc etiam satis est ad omnem actionem ignis, quam experimur, & ad distinctionem inter ignem & aquam, & ad transmutationem vnius in aliud, quae in hoc videtur consistere, quod illa substantialia a summo frigore transire sumum calorem, & est conuersio. Hoc ergo satis est ad constitutionem, distinctionem, & actionem elementorum, idem ergo proportionaliter sufficiet ad mistorum compositionem: haec enim ex elementorum mistione procreatur.

II. Secundus inuolui videtur repugnantia cum dicuntur forma informans, & substantialis: nam vel est res subiecta, & nullo indigena subiecto sustentante, vel illo indiget: si primum habeat, non potest esse forma informans, quia repugnat id quod subiecta est, in alio recipi. Si secundum habeat, est forma inhaerens: ergo accidentalis, non datur ergo substantialis forma.

III. Tertius, quia positis substantialibus formis, non potest intelligi, quo modo fiant rerum transmutationes, & generationes, nisi aliquid ex nihilo fiat, quod esse non potest iuxta naturalia principia. Sequela patet, quia vel forma substantialis praexsistit generationi, aut aliquid eius, vel nihil. Primum dici non potest, alias infinites formae praexistent in materia, & re ipsa nihil de novo heret, sed apparetur. Neque etiam potest dici secundum, tam quia in eadem parte materie non potest esse aliquid formae, quin sit tota forma, cum induisibilis sit: tam etiam, quia etiam pars forma praesit, & pars inducenda sit, haec pars fieri ex nihilo: non enim potest ex priori parte fieri, restat ergo, ut dicatur tertium, quod tamen repugnat, & excedit vim naturalium agentium.

IV. In hac quaestione antiqui Philosophi ferre omnes ignorarunt formas substantialia, ut constat ex his, *lospiphis for-
mas sub-
stancialis no-
nere.* *Verses Ehi* supra retulimus de eorum opinionibus circa materiam primam, vel primum subiectum transmutationum naturalium: cum enim existimauerint illud subiectum esse completum ens actu, non poterunt substantialia formam agnoscere: nam forma substantialis, & materia, prima, quae sit pura potentia, quasi correlativa sunt. Nonnulli etiam est posterioribus Philosophis, saltem in elementis, negarunt substantialia formas. Ita significat Alexander Aphroditeus 12. Metaph. commento 12. quanquam ibi solum exempli causa, & secundum proportionem loqui videtur: & Philoponus 2. de Gener. com. 7. & prius tenuit eandem sententiam Galenus libr. 1. de Element. & ante idem sensit Empedocles, qui mistorum formas non negavit, sed elementorum, ut significat Aristoteles. *Physic. text. 51. & 2. Physic. text. 22.*

Quaestio resolutio.

V. Dicendum vero est, omnes res naturales, seu corporeas constare formam substantiali) præter

materiam) tanquam principio intrinseco, & causa formalis. Haec est sententia Aristotelis immumeris in locis, qui sepe reprehendit veteres Philosophos, quod, sepe prætermissa substantiali forma, omnem inquisitionem circa materiam adhibuerint, ut constat ex toto lib. 1. *Physic.* & lib. 2. ca. 1. vbi formam perfectiore naturam dicit esse, quam materiam. Idem habet lib. 1. de partibus animalium, cap. 1. & 7. *Metaph. ca. 4. & lib. 12. c. 2.* vbi vocat formam *hoc aliquid* quia complectit substantialiam, quae est hoc aliquid, & ibidem, præfertim lib. 7. *Metaphys.* vocat formam *quod quid est*: & rationem reddit, quia ipsa est que constituit, & distinguere rerum essentias. Præterea lib. 2. de Anima, ca. 1. distinguunt substantialiam in materiam, formam, & compositum, & formam vocat *individualis*, de quo nomine multa eruditus scribit *Fons* cal. lib. 1. *Metaphys.* in fine: communiter tamen docent scriptores vocem entelechia generaliorem esse, & plura comprehendere quam substantialiam formam, significare enim propriæ perfectionem, seu actum pericientem rem. Per antonomasiā vero attribui solet forma substantialis, quod sit præcipua substantialis, & maxima perfectione rei substantialis. Alii etiam nominibus solet ab Aristotele forma substantialis nominari, quae inferius, explicando eius causitatem, admotabimus. Non tamen sicut Aristoteles huius veritatis inuentor, nā ante eum substantialis formam agnouit Plato, ut constat ex Timo, vbi formas appellat vere existentium *simulacra*, id est, idearū participationes, cum tamen ipsi non ponat ideas nisi substantialium. Et ante Platonem nonnulli sunt Philosophi creduntur substantialia formas artifices, ut constat ex Aristotele 1. de partibus animalium, cap. 1. & aliis locis supra citatis. Nam vero est hoc dogma iraceptum in Philosophia, ut sine magna ignorantia id negari non possit: est ergo ita consequentem veritatem Christianorum, ut eius certitudo non parum inde agetur: quare placet huius veritatis probationem à quodam principio fide certo, & lumine naturali evidente inchoare.

*Ex rationali cetera substantialia forma
colliguntur.*

Prima igitur ratio sit, nam homo constat forma substantiali ut invenire a causa: ergo res omnes naturales. Antecedens probatur, nam anima rationalis substantialis est, & non accidens, ut patet, quia per se manet separata a corpore, cum sit immortalis: est ergo per se subiecta, & independens a subiecto, non est ergo accidens, sed substantialia. Rursus illa anima est vera forma corporis, ut docet fides, & est etiam cuiusdam lumine naturali: non enim potest esse substantialis aliis, aut extrinseca mouens corpus: alias non viviscaret illud, neque ex præsencia, & coniunctione eius essentialiter penderent opera vita: nec denique esset ipse homo qui intelligeret, sed quedam alia substantialia illi assisteret. Constat ergo homo corpore ut materia, & anima rationali ut forma: est ergo haec anima substantialis forma: nam ut infra declarabimus, nomine substantialis forma nihil aliud significatur, quam substantialia quedam partialia quae ita potest vniiri a materia, ut cum illa componat substantialiam integrum ac per se vnam, qualis est homo.

Prima vero consequentia probatur, supponendo sermonem esse de rebus naturalibus generalibus, & corruptibilibus, nam haec sunt quoad hanc partem eiusdem ordinis cum homine, & inter eas potest esse transmutatio & vicissitudo: inde tamen facile concludetur à fortiori id est dicendum de incorruptibilibus corporibus, supposita sententia quam supra tractauimus de materia eorum. Hominis ergo compositione ex materia & forma substantiali ostendit esse in re-

in rebus naturalibus quoddam subiectum substantiale natura sua aptum ut informetur actu aliquo substantiali, ergo tale subiectum imperfectum, & incompletum est in genere substantiali: petit ergo semper esse sub aliquo actu substantiali. Hoc autem subiectum non est proprium hominis, sed in aliis etiam rebus naturalibus repetitur, ut per se notum est: unde & ad generationem hominis supponitur, & ad nutritionem, & post eius corruptionem manet: ergo res omnes naturales, quae illo subiecto seu materia constant, constante etiam substantiali forma actuante, & perficiente subiectum illud. Praterea, ex eadem hominis compositione colligitur, aggregationem plurium facultatem, vel formarum accidentium in simplici subiecto substantiali non satis esse ad constitutionem rei naturalis: nam in homine sunt illae facultates, & formae accidentiales, plures fortasse ac perfectiores, quam in aliis naturalibus rebus, & tamen non sufficiunt ad constitutionem alicuius naturalis entis completi, sed praterea requiritur forma, quae veluti prae sit omnibus illis facultatibus, & accidentibus, & sit fons omnium actionum, & naturalium motuum talis entis, & in qua tota illa varietas accidentum & potentiarum radicem, & quandam unitatem habeat: ergo eadem ratione in aliis entibus naturalibus necessaria est aliqua forma substantialis distincta ab accidentibus, & intimior ac perfectior illis. Tertio, eodem exemplo constat generationem, & corruptionem hominis substantialiem non confidere in acquisitione, vel amissione aliquorum accidentium, sed in unitione vel disunctione animae rationalis substantialiter informantis corpus humanum, ad quam præparant accidentia quædam, quibus sublati, anima recedit, & homo corruptitur: ergo eodem modo intelligendum est fieri corruptionem & generationem aliarum entium naturalium. Nam, quantum experientia colligi potest, idem modus est generationis & corruptionis in aliis rebus, qui est in homine, excepta differentia in perfectione & substantialitate formæ humanae, quam ex modo generationis & corruptionis non colligemus, nisi aliquando nobis nota esset. Et propterea dicitur Ecclesiast. 3. *Vnus interitus est hominis, & iumentorum, & aqua virisque conditio, sicut moritur homo, ita & illi moriuntur &c. Deniq; omnia indicia, & signa substantialis compositionis, quae in homine cogitari possunt, sunt in aliis entibus naturalibus, & præsertim in animalibus, ut ex sequente ratione constabit.*

Substantialia forma indicia varia.

VIII. Secunda ergo ratio principalis sumitur ex variis indiciis, ortis ex accidentibus & operationibus entium naturalium, que indicant latere sub illisformam substantialiem. Primum cernitur etiam in elementis: nam si aqua verbigratia, calefacit, & postea remoueat agens, ab extrinseco reducitur ad pristinam frigiditatem, ut experimento constat: ergo si aqua est: esse in aqua aliquod intimum principium, à quo iterum manat intensio frigoris, sublati extrinseci impedimentis: illud autem principium non potest esse nisi forma substantialis: ergo. *Animæ consequentia probatur, quia nullum potest esse extrinsecum principium illius educationis, tum quia, si illa rediatio esset ab extrinseco, non esset per se ac necessaria, sed ex accidente, prout extrinsecum agens casu occurreret: tum etiam quia, discurrendo per omnia principia extrinseca quae communiter occurunt, nullum est à quo possit illa actio prouenire, quia proximè solum occurrere solet aer circumstans, qui vel naturaliter non est tam frigidus, sicut aqua, vel ex accidente relinquunt solet æque calidus ac ipsa aqua: unde ipse etiam se reducit ad pristinum statum, quantum potest, remote vero solum intervenient causa celestes, & vniuersales, quae ex se*

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

non suunt determinatae ad huiusmodi actionem, ut notum est.

Secundum vero antecedens, scilicet, nullam aliā causam extrinsecam illius actionis excoigitari posse, præter ipsam aquæ formam, probatur, nam quæna erit illa? Dicunt aliqui in quibusdam partibus aquæ semper manere intensum frigus, & ab illis partibus alias, quæ calefacta fuerunt, frigescere, quod probabile censet Caietanus i. part. qu. 54. artic. 3. & tribuitur Auerrois 2. de Anima, comm. 1. Sed hoc fruolum est, & contra experientiam, sensu enim percipimus totam aquam infusam vasi aliqui, esse valde calidam, quacunque ex parte attingatur: si autem essent aliquæ partes adeo frigidæ, vel perciperentur sensu, vel saltē temperarent in aliqua parte aquæ caloris sensum; neutrū autem sit. Est etiam contra rationem Physicam, nam tota aqua secundum omnes suas partes est uniformiter diffiniter applicata igni naturaliter agenti: ergo secundum omnes partes eodem modo patitur uniformiter: quid enim est, quod posset, vel actionem illam impidere, vel ita interrumpere, ut in quibusdam partibus fieret, & non in aliis? Item, vel illæ partes, quæ frigus retinere dicuntur, possunt calefieri, vel non: si non, ergo neque corrupti poterunt: si vero possunt calefieri: ergo si tota aqua est sufficienter applicata igni, etiam illæ calefient, vel certe dari potest status, in quo illa potentia educatur in actum, & illo posito, adhuc illa aqua reducetur ad pristinam frigiditatem remoto agente contrario, dummodo ad corruptionem aquæ peruentum non sit.

X.

Alij respondent, illam actionem non proueniere ab aliquo principio distincto à frigiditate, semper enim manet frigiditas in aliquo gradu, & ipsam statim ac non impeditur, sed reuocat in pristinum statum. Possunt enim in ipsam frigiditatem duo distinguiri, scilicet essentia, & modus intensio: & essentia semper manet integra, etiam in intensio minuatur, ideoque potest ab eadem essentia modus intensio manere. Sed hæc responsio etiam est falsa. Primo, quianon potest à qualitate remissa intensior gradus procedere, alioqui etiam aere esse efficeret summe calidum & sic de omnibus aliis rebus. Secundo, quia sepe contingit, plures gradus caloris esse in aqua quam frigoris: ergo, etiam remoto extrinseco agente, non posset frigiditas vincere calorem intensum: quia nullo modo à subiecto iuueretur: cum sola materia de se indifferens sit ad utrumque accidens. Tertio, quia aliæ nonnullam frigus & calor in gradibus remissis possent quieta manere in eodem subiecto, sed semper altera qualitas alteram expelleret, se perficiendo usque ad ultimam intentionem: quia ex parte subiecti si solum esset materia prima nullum esset impedimentum, & supponimus omnia alia extrinseca esse sublata.

Alii tandem respondent, necessarium quidem esse aliud principium internum prius frigiditatem, quod integrum maneat, etiam si frigiditas remittatur, à quo illa rediatio deriuetur: negant tamen illud principium esse formam substantialiem, nam ab illa non posset immediate prouenire alteratio, sed dicunt esse qualitatem quandam superioris rationis, virtute continentem primas qualitates sensibiles, Veruntamen hæc sententia duobus modis intelligi potest: primo, non negando formam substantialiem, sed ponendo illam qualitatem virtualem, medium inter formam substantialiem & primas qualitates sensibiles: & in hoc sensu non repugnat veritati quam probare intendimus: eneruata tamen rationem quam prosequimur, & praterea reicienda est tanquam superacanea, & gratis confita, multiplicat enim qualitates sine fundamento, vel experientia vlla, nam emanatio accidentis ab extrinseca forma non indiget alio accidente intermedio, aliæ

XI.

*Ianit. 8.
Metaph. q. 9.*

D 2 proce-

In elemētū
nullā qua
dīces qī
qualitatis
mā conti
nentes.

procederetur in infinitum. Item, quia repugnat dari in elementis aliquas qualitates priores primis: sunt autem reī. Aristotele primæ qualitates elementorum formalis calor, frigiditas, &c. Vnde licet fortasse in multis interdū detur qualitas virtute continens calorem, aut f. iugis, illa tamen & est posterior temperamento primarum qualitatum connaturali milito, & non est ad intrinsecam dimensionem primarum qualitatum in eodem subiecto, sed ad efficiendum propria actione in extrinseca subiecta. Alter potest intelligi ipsa responso ita ut intendat ē medio auferre formam substantialiem, & loco illius ponere qualitatem. In hoc autem sensu intellecta, facile refutatur, quia illa qualitas immediate & per se non sentitur, sed ex hoc effectu naturalis dimensionis dignoscitur: quo ergo fundamento dicitur, illud internum principium esse qualitatem accidentalem, & non formam substantialiem. Item illud principium est primus actus materiae, complens cum illa hoc ēs naturale, quod aquam appellamus: ergo est actus substantialis, & non accidentalis. Item, illa forma non solum est radix frigoris, sed etiam humiditatis, densitatis, & aliarum proprietatum, quas elementum aquæ requirit, nam de illis potest fieri idem argumentum, quod si per actionem contraria ab illo naturali statu, quem aqua postulat, immutentur, statim ac contrarium recedit, ad naturalem statum reuertuntur: ergo habet aliam priorem formam à qua deriuantur, quæ immutata maneat: ergo vel singulis respondent singulæ formæ radicibus (vt ita dicam) aut virtutis, quod natura abhorret, & est omnino superfluum, vel est una forma in qua omnes illæ proprietates radicantur & quasi colligantur, quod est verissimum: ergo illa forma non est accidentalis, sed superioris ordinis. Est ergo forma substantialis à qua talis redūctio prouenit, ut communis habet sententia, Aucten. lib. i. suffr. ca. 5. Sonc. 9. Metaph. quæst. 8. Soto 2. Physic. quæst. 1. & aliorum.

XII.

Atque hinc sumi potest aliud indicium quod est confirmatio precedens, nam fere evidenti experientia constat etiam in his rebus inanimatis, aut elementis, corruptionem substantialiem esse distinctam ab alteratione, loquitur in specie de inanimatis, vt à fortiori sit induc̄tio vniuersalis: quoniam in rebus animatis est res evidenter, ut patet. Experimur itaque alterationem, ut verbi gratia, calcificationem aquæ, aut ferri, interdum esse adeo vehementem, ut intensissimus calor in eis sentiatur, & nihilominus si actio contraria agentis cesset, res illa maneat vel integræ, vel fere integræ in substantia sua, & facile etiam ad accidentalem statum reuertuntur: interdum vero adeo procedit alteratio, ut omnimoda transmutatione reī fiat, ita ut quamvis remouatur agens, nunquam possit passum illud ad pristinum statum redire, neque priores actiones, aut similia accidentia recuperare: interdum etiam in viliore substantiali sensibile, vt cineres, scoriam, &c. mutatur, nonnunquam vero omnino cōsumitur insensibiliter, quia in aliud corpus subtilius & insensibile transformatur, ergo signum evidens est alterationem interdum esse puram, & manere inter latitudinem mutationis accidentalis, interdum vero habere coniunctam maiorem rei mutationem. Hæc autem non potest esse alia nisi quia ipsum substantialie compositum dissoluitur, recedente forma substantiali, dantur ergo substantialies formæ. Probatur ultiima subsumptio, quia si tota substantialis rei semper maneret & que integræ, quantumcumq; procederet alteratio, ipsa de se semper haberet eandem habitudinem ad accidentia, ergo vel semper post quamcumque alterationem maneret quieta sub quibuscumq; accidentibus, quantum est ex se, & remoto contrario agente, vel certe remotis eisdem agentibus semper redire ad eadem accidentia.

XIII.

Et confirmatur hæc ratio, nam videmus quædam accidentia esse ita inseparabilia ab aliquibus subiectis, ut si illa auferantur, vel nūm diminuantur, omnimoda transmutatione fiat in subiectis, ita ut non possint per intrinsecā vim ad pristinum statum redi re: ergo illa inseparabilitas prouenit ex connexione talitū accidentium cum aliquo principio interno talium rerum. Quod non potest esse materia prima, seu illud primum subiectum quod manet sub omni transmutatione, quia respectu illius nullum est accidentis inseparabile, ex his quæ possunt per alterationem acquiri velamihi. Neque etiam illud principium potest esse aliquod accidentis, si sit sermo de primo & radicali principio, nam licet unum accidentis sit inseparabile respectu alterius, ut raritas respectu caloris, vel albedo respectu talis temperamenti primarum qualitatum: illud tamen temperamenti est inseparabile ab alia priori forma naturæ relicta: sicutum ergo necessario est in aliqua forma, quæ sit prima respectu accidentium inseparabilis: illa ergo est forma substantialis & non accidentalis, cum constitutæ propriam essentiam, cui proprietates accidentales connaturaliter, & inseparabiliter insunt.

XIV.

Tandem formari potest ex hoc indicio alia ratio, quia in uno ente naturali multæ proprietates coniunguntur, quæ interdum ita sunt inter se subordinatae, ut una ab altera oriatur, ut voluntas ab intellectu: interdum vero inter se non habent subordinationem, ut calor & humiditas in aere, albedo & dulcedo in lacte, vel plures sensus in animali: ergo hæc multitudo, & varietas proprietatum, praesertim quando posteriori modo se habent, requirit unam formam in qua omnes viventur: alioquin essent mere accidentaliter congregatae in eodem subiecto, & non in uno sublata, non properet ea recedere etiam at oppidum constat experientia: ergo signum est, talia accidentia in tali numero, pondece, & mensura in tali subiecto, & eme requirita non habere: illam connexionem respectu solius primi subiecti, seu materiae primæ, sed respectu aliquius cōpositi, quod ratione formæ illum accidentium inter se ordinem requirit. Soletque hæc ratio specialiter confirmari in corporibus multis, in quibus videmus accidentia contraria ad certos gradus redacta in eodem modo conseruari: id autem non potest prouenire ex ipsis qualitatibus, ut per se satis constat, cum potius natura sua pugnant. Neque etiam prouenit à causa extrinseca, neque à materia, ut facile patet: ergo oportet ut proueniat à forma. Veruntamen hæc confirmatio, vel nullam omnino habet vim, vel non est distincta ratio à præcedentibus, nam quatuor qualitates primæ ad eam temperiem redat, in qua possint simili esse in eodem subiecto, ut in eo perpetuo conseruentur in eodem statu, non indigentia interna causa, vel principio, sed solare motione extrinseci agentis corruptentis, quia illæ qualitates in eo gradu constituta, nec sunt proprie contraria, neque possunt inter se habere actionem: imo si eam habere possent, non posset forma substantialis eam impeditre, aut conciliare. Quo fit, ut in viventibus, etiam in hominibus, ubi forma est maximè una, non possit impeditre actionem inter partes heterogeneas, quia licet singulis partibus qualitates sint ita temperate, ut inter se consentiant respectu sui proprii subiecti, non vero sunt ita temperatae respectu qualitatum alterius partis dissimilis. Ex hac ergo conseruacione temperamenti, ex contraria qualitatibus constante, præcise sumpta, non infertur forma substantialis. Infertur tamen optimè ex eo, quod in huiusmodi temperamento non solum permittuntur (ut ita dicam) qualitates manere in eo gradu, sed etiam in eo ita connectuntur, & ita illum requirunt, ut si altera eorum extrinsecus vel augeatur, vel minuatur,

quatur, remoto extrinseco agente, statim ad priorem proportionem temperamentum redeat: quod maximè certatur in animalibus: hoc ergo est signum cuiusdam esse tale temperamentum alicuius formæ, in qua illæ qualitates connectuntur. Hoc autem signum coincidit cum illo de reductione rei ad naturalem statum.

Ultimo confirmatur hæc ratio alio indicio, sumpto ex actione quarundam rerum naturalium: experimur enim rem aliquam habentem plures operandas facultates, dum intense per unam operatur, impedit, ne per aliam operari possit, aut ne cum tanto conatur: ergo est signum, illas facultates esse subordinatas eidem formæ, quæ per eas principaliter operatur: nam si nullam subordinationem inter se haberent, neque cum aliquo communis principio, qualibet earum haberet suam operationem independenter ab alia, neque esset vila ratio, cur conatus unius impedit conatus alterius, magis quam si esset in diversis subiectis: at vero ex subordinatione ad eandem formam redditur optima ratio, quia cum illa sit finis virtutis, dum intense applicatur ad unam operationem, distrahit ab altera, & tanto conatus potest vni incombere, ut ibi exhauiatur eius virtus. Antecedens declaratur ab aliquibus, in rebus seu agentibus naturalibus, quia dum intense agunt ad vincendum contrarium, se non possunt omnino tueri, quin aliqua ex parte vincantur, vel patiantur a contrario. Veruntamen hæc experientia de repatione agencium naturalium non prouenit ex subordinatione pluriu[m] facultatum ad unam formam, sed ex eo quod res non est semper & que potens ad resistendum, ac est ad agendum. Vnde etiam ferrum calidissimum, dum calefacit aquam, ab ea repatur, quamvis forma ferri nihil prorsus ad illuminationem conferat: imo ibi non intercedunt operationes diversarum facultatum, sed actio unius qualitatis, scilicet calor, & passio eidem alia quæ ex parte contraria, quæ ex eo prouenit, quod calor non est tam potens ad resistendum, sicut ad agendum. Quocirca in rebus inanimatis vix credo posse inueniri experimentum aliquod, quo illud antecedens probetur, quia in actionibus accidentalibus quæ à vita non procedunt, non videtur proximè intercedere aliquis concursus formæ substantialis, ratione cuius remittatur actio unius facultatis ex conatu alterius. In viventibus autem, & præsertim in nobis, experimur manifeste huiusmodi effectum: interdum enim interior cogitatione attenta, impedit, ne res etiam præsentes videamus, imo & actionem nutritive partis impideat solet diurna meditatio. Neque refert, si quis dicat hoc prouenire ex concursu spirituum vitalium, qui necessarii sunt ad operationes harum facultatum, & dum ad unam confluunt, aliam destruunt: tum quia ipsam concursus spirituum vitalium ad unam facultatem potius, quam ad aliam, & signum unius formæ videntis ipsis spiritibus, & facultatibus ad duas actiones, alias nulla est ratio, cur spiritus magis ad unam facultatem confluenter, quam ad aliam; tum etiam quia intellectualis operatio non fit mediis spiritibus, & tamen conatus & attentio ad illam impedit inferiores actiones. Nec potest hoc tribui cooperationiphantasiæ, quæ requirit spirituum concursum, nam intellectualis attentio, præsertim si fit vehemens, & circa res superioris ordinis, etiam ipsam phantasiæ actionem valde minuit: ergo non prouenit ex spiritibus, sed ex occupatione eiusdem animæ circa aliquam operationem.

Formæ substantialis causa ipsam clare ostendunt.

Tertia ratio principalis reddi potest à priori ex propriis causis formæ substantialis, quæ sunt Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

finalis, efficiens, & materialis, nam formalem non habet, cum sit ipsam formam: vnde ex ipsa nulla potest sumi positiva ratio. Possimus tamen supponere, ex parte eius nullam esse repugnantiam, quod tale genus entis, vel substantiarum incompletarum occurat in rerum natura: quia enim repugnantia in hoc finitur, aut excogitari potest? Item, quia non repugnari in re natura actus substantiales supremi ordinis, qui sunt substantiales, & non informantes, ut angelii, & actum substantiale ordinis, qui sunt substantiales & actus seu informans, ut de animali rationali dictum est: ergo non repugnabit dari actus substantiales infra ordinis, id est, qui sunt actus actantes, & non integre substantiales, & hos vocavimus formas substantiales. Item, vel repugnaret talis actus, quia actus est, vel quia substantialis est, vel quia hæc duo in eadem re coniungi repugnat: nihil horum potest cum probabilitate dici: ergo nec repugnat dari substantiale formam quantum est ex parte eius. Quod si ex parte eius non repugnat, statim facile probabitur, ex aliis causis vel non repugnare, vel etiam esse necessariam. Dux primæ partes primi antecedentis per se notum videntur. Prima quidem, quia per se notum est dari in rebus entitatis, quæ sunt actus, & perfectiones aliarum, sic enim candor est actus albi, & intellectio intelligentis. Secunda vero, quia etiam est per se notum dari in rebus entitatis substantiales, cum haec sint aliarum omnium fundamentum. Probanda ergo superest tertia pars, quod nimirum has duas proprietates, se rationes in eadem entitate coniungi non repugnet: hoc autem patet, tum quia nihil in altera illarum rationum a signari potest, quod cum altera intrinsece repugnet: tum etiam quia ratio actus ex se perfectionem dicit, ergo si illi non repugnat coniungi cum esse accidentalis, cur repugnat cum substanciali copulari? tum denique, quia cum ratio substancialis entitatis ad perfectionem simpliciter spectet, magis videtur repugnare cum ratione potentialitatis, quam cum ratione actualitatis: sed primum non repugnat, ut in materia prima constat: ergo nec secundum repugnabit. Atque hinc noua ratio configurit, nam potentia & actus in omni genere sibi cum proportione respondent, sed non repugnat dari actum proportionatum huic potentia, quo possit in qualibet re naturali actuari, & modo sibi connaturali existere & conseruari.

Arque hinc concluditur facile ratio ex materiali causa desumpta, nā cum materia sit substancialis potentia, continet in suo genere, & in potentia recipiua omnem actum sibi proportionatum: ergo est potens ad causandum illum in suo genere, si aliunde non repugnat: ergo ex hac parte habet substancialis forma materialis sufficientem causam ut esse possit. Rursus concluditur ratio ex causa efficienti, nam si sit sermo de prima causa, nō potest illi deesse virtus, qua efficiere potuerit in vniuerso formas substantiales actantes materiam, vel dependenter, vel independenter ab illa: iuxta varios gradus & perfectiones talium formarum, supposita non repugnantia eorum, ergo cum tales formæ sint necessariae in rerum natura, effecta sunt ab huiusmodi causa. Si autem sit sermo de causa proxima, postea videndum est, quænam intercedere possit respectu vniuersiique formæ. Nunc sufficiat dicere, non posse talem causam deesse, si talis effectus ad rerum naturalium constitutionem est necessarius: vnde si causa creatrix interdum hæc virtus deficit, ad causalitatem primæ cause spectat, ut munus etiam cause proxime suppletat: quod, per se loquendo, solum facit in animali.

ma rationali quantum ad effectuonem eius: alii e-
n in formis ex modo quo fiunt, non repugnat fieri
ab agentibus creatis, cum hiant cum concursu mate-
riæ, ut statim explicabimus. An vero in talibus agenti-
bus sit sufficiens virtus, dicemus tractando de cau-
sa efficientiæ.

XVIII.

Principium
index for-
mae formis ip-
sum est.

Igitur præcipua ratio sumenda est ex fine formæ
substantialis, qui est constitutæ & compleæ & essen-
tiæ entis naturalis, qui finis seu effectus est absolu-
te necessarius in rerum natura: alioqui nihil esset in
rebus corporeis in sua substantiali natura comple-
tum, & perfectum: neque esset multitudine & varie-
tas specierum substantialium, in qua maximè con-
sistit huius vniuersi corporei mirabilis dispositio, &
pulchritudo. Ad hunc ergo finem est omnino ne-
cessaria substantialis forma, quia cum materia sit valde
imperfecta ens, non potest in illa sola consistere in-
tegra vniuersi rei essentia. Deinde, quia materia
quatenus est primum subiectum, est vna & eadem in
omnibus rebus naturalibus: ergo non potest in sola
illa consistere carum essentia, alioqui omnia essent
vnius essentia, solumque accidentaliter different:
quod repugnat amplitudini, & pulchritudini totius
vniuersi, quæ ex specierum varietate maximè con-
furgit. Quod significari videtur Genes. i. in illis ver-
bis: Facientem semen iuxta genus suum, vel, secundum spe-
ciem suam. Et sacer fit illa repetitio iuxta species suas, &
in genere suo, & tandem concluditur: Vidi Deus cuncta
que fecerat, & erant valde bona: quia nimur totius vni-
uersi completa bonitas ex illa varietate consurgit.
Quam etiam variae rerum virtutes & operationes, &
mutuæ generationes & corruptiones satis ostendit,
ut declaratum est. Aliiquid ergo præter materiam est
iphi addendum, quo essentia vniuersi rei com-
pletatur: cum autem materia sit potentia, id quod ei
additur ad complendam essentiam erit actus, quia
potentia dicit essentiale ordinem ad actum.

XIX.

Non potest autem ille actus qui ad complendam
rei essentiam adiungitur materia, esse actus accidenti-
alis. Primum quidem quia ex actu & potentia diuer-
sorum ordinum non completur essentia vere ac per
se vna: essentia autem rei naturalis & substantialis
esse debet vere ac per se vna: alias non esset vna sub-
stantia. Secundum quia cum materia sit substantialis
potentia, non expletur per actum accidentalem: eri-
go cum illo non potest completere veram essentiam rei
naturalis. Tertiù quia si talis actus est accidentalis, in-
terrogo cuinā accidat. Aut enim accedit composite
ex illo actu & potentia, ut tale est: & hoc repugnat,
quia cum compositum illud intrinsece cōstet ex tali
forma, non potest ei accidere: quomodo etiam albedo
non est accidentis albi, ut album est, sed subiecti albi.
Aut accidit materia seu subiecto substantiali; &
sic interrogo rursus cur dicatur ei accidere? Vel enim
quia potest materia esse cum tali actu, & etiam
fine vlo. Et hoc nō est satis, alias etiam anima ratio-
nalis est accidentis corporis: hoc ergo communè es-
se potest tam substantiali actu, quam accidentalii.
Vel est, quia talis forma pendet à materia in suo esse:
& hoc etiam non est satis, quia etiam partes substi-
tutæ possunt pendere ab aliis partibus: & materia ip-
sa pendet suo modo à forma: sicut itaque varijs mo-
di dependentia, & non repugnat incomplete alicui
substantiæ quod pendeat à subiecto eiusdem ordi-
nis. Velenique dicitur accidentis, quia in suo esse ha-
bet entitatem ita imperfectam, & diminutam, ut sit
inferioris ordinis quam tota latitudo substanciæ. Et
hoc in primis est gratia & sine fundamento dictum:
vnde enim constat illum actum materiae, ad quem i-
psa per se primo ordinantur, quiq; cum ipsa comple-
tentiam rei naturalis, esse tam diminutam, & in-
complete entitatem? Deinde repugnat fini talis
formæ, quia, ut dixi non potest ex subiecto substi-
tutæ, & forma accidentali, componi vna essentia substi-
tutæ, maximè cum forma sit quæ dat ultimum

gradum, & complementum essentia. Propter quod
merito dixit Aristoteles. Physicorum ca. 6. substantiam non componi ex non substantiis: constat autem res
naturalis, eamq; essentias substancialis esse, ac per
se vnas: est ergo certissimum dogma philosophicum
de substancialibus formis.

Soluuntur argumenta.

xx. Ex rationibus dubitandi in principio positis, dñz
enim negatur deesse in rebus naturalibus suffici-
tia indicia & effectus, per quos sufficiens deueniri
possit in cognitione formarum substantialium,
negaturque subinde auctæ actions omnes, aut trans-
mutationes saluari posse sine formis substantialibus.
Ad secundam negatur repugnare, quod aliqua forma sit subsistens & informans, vel in diversis
statibus, vel etiam in eodem, ut latius declarabimus
infra tractando de subsistentiæ. Negatur etiam repu-
gnare esse formam dependentem à subiecto, & esse
substantia, ut paulo ante dictum est: quomodo
autem differat hæc dependentia ab inheræntia acci-
dentiis, dicemus disputa sequenti. In tertio vero ar-
gumento petitur specialis difficultas, quam oportet
sequenti sectione tractare.

S E C T I O N I I.

Quomodo possit forma substantialis fieri in
materia, & ex materia.

Atio dubitandi tacta est in præceden-
ti sectione: nam forma substantialis
est res distincta à materia; vel ergo illa
res est aliquid ante generationem, vel
nihil: si est aliquid, ergo est forma sub-
stantialis antequam fiat, nam illa res est indivisiibilis,
& essentialiter est forma substantialis: non ergo po-
test illa res esse aliquid ante generationem, quin sit
substantialis forma: hoc autem est impossibile, cum
quia alias nulla esset substantialis generatio, cum euia
quia alias esset simul in materia, forma repugnante.
Si vero eligatur altera pars, nimur formam ex
nihilo fieri; quod repugnat Philosophorum axio-
mati, Ex nihilo nihil fit. Nec satisfacit qui respondeat,
formam nō fieri, sed compositum: compositum au-
tem fieri ex materia, & ideo nihil esse quod exhibe-
re fiat: hoc (inquam) non satisfacit, quia magis con-
sistit in verbis, & modo loquendi, quam in re: nam
forma re vera ante non erat, & postea est: ergo facta
est. Item, quia compositum non fit nisi quatenus ex
materia & forma componitur, non autem compon-
itur nisi ex entibus factis. Item, quia cum totu-
rum corruptitur, forma vere definit esse, transit in nihil,
nam quæ ante erat aliquid, postea est nihil, ergo
cum totum incipit esse, forma etiam fit.

Propter hanc difficultatem antiqui Philosophi
negarunt formas substantialias: & omnia fieri per
accidentium mutationem existimarent. Quo-
placuisse
rum sententia improbata iam est ex demonstracione
substantialis formæ, & generationis ac corruptionis; philo-
nunc vero addimus eos non soluisse difficultatem,
negando substantialias formas, nisi etiam accidenti-
ales negent, quæ vere & realiter de novo fiunt, &
consequenter dicant nullam esse in rebus mutationem
nisi fortasse localem, sed videri res transmutari, quia
quæ apparebant, occultantur, & quæ occultæ erant,
apparent; quod quam sit absurdum, perspicuum est.
Assumptum pater, quia de forma accidentali potest
eadem difficultas obici, nam etiam illa forma cum
est, habet suam realitatem, & entitatem. Aut ergo il-
la antequam fiat, erat aliquid, vel nihil: si aliquid, er-
go non

pononit: si nihil, ergo sit ex nihilo. Vnde Anaxagoras, ut supra vidi mus, omnes formas rerum concebat actu esse in atomis, ex quarum concurso vario omnia componebat: sed illud placitum satis est in superioribus refutatum.

Prima opinio proponitur, & variis modis explicatur.

III. Missis ergo antiquis Philosophis, inter posteriores sunt de hac re variae sententiae. Prima est, omnes formas actu esse in materia, non quidem integras & perfectas, quia videtur hoc esse medio tollere veram rerum generationem & corruptionem, & involvere manifestam repugnanciam, cum formae ipsae inter se pugnantes sint, & cum eadem ratio sit de accidentibus, quae interdum sunt proprie contraria. Sed dicunt esse formas actu in materia secundum quasdam inchoationes earum. Hanc opinionem in Soto, Phycorum quæstione septima, tribuit Alberto ibidem tractatu 3. capite 3. Soncinas vero 7. Metaphysicæ, quæstione 28. negat Albertum esse huius sententia. Et reuera Albertus solum ait in materia quæ est subiectum formarum, esse habitum confutum earundem formarum: hunc autem habitum declarat nil esse aliud quam potentiam habitualem, quam materia claudit in se formas: significat autem illum habitum confusum esse aliquid distinctum à natura materia, ratione cuius forma dicitur præexistere in materia. Ne intendo (inquit) dicere, quod forma pars sit ab intus, & pars ab extra, sed tota est ab intus, & non ab extra. Quod declarans significat formam esse ab intus, id est præexistere in materia secundum esse essentia, & ideo ait, agens non agere ad producendam essentiam formæ, sed ad esse formæ, & hoc sensu dixerat formam totam esse ab extra, id est fieri ab efficienti quantum ad esse existentia. Quæ omnia licet obscurissime dicta sint, possunt ad rectum sensum trahi, si per esse essentiam solum intelligamus esse in potentia, quod non sit ab agente naturali, sed supponitur in materia. Vnde idem Albertus 5. Metaphys. tract. 2. cap. 12. ait totam formam esse ab intra secundum esse potentiale, & ab extra, secundum esse actualem 8. etiam Phyc. capit. 4. potentiam ad formam vocant inchoationem formæ. Reste igitur per illum habitum confusum intelligimus ipsam potentialitatem materiæ quam ipsam Albertus vocat habitualem potestatem. Solum videtur distinguere potentiam materiæ à materia, quod ad aliam quæstionem supra tractatam spectat: & posset satis probabili exponi distinctione rationis, & non rei, nam ibidem eodem modo distinguit in genere naturam generis à potestate qua differentias continet.

IV. Alia sententia referentia à Durando in 2. distinct. 18. quæstione 2. qua ponebat in materia quasdam possibilites formarum, quæ non manent quando producentur formæ, sed in eas concursum: atque ita salubrat non fieri formas ex nihilo, sed ex illis possibilibus. Non refert autem Durandus aliquem authorem huius sententia, & ideo non possumus sensum illius certe affirmare, vix tamen credi potest illos authores per eam possibilitem intellexisse rem aliquam veram distinctam à materia & à formæ, sed solum essentiam formæ possibilem, quam alii vocant, in potentia obiectiva: quanquam si hoc tantum voluit hæc opinio, nihil peculiare attulit quo explicaret formam non creari: nam etiam res quæ creantur, sunt ex huiusmodi possibilitate: Refert tandem Soto aliam opinionem Aureoli 2. distinct. 18. quod forma potest in materia secundum partem ex qua perficitur per actionem agentis, & ideo non fit ex nihilo: eam vero opinionem nec Capreolus refert ex Aureolo, neque auctum alium authorem inuenire potui.

Quocunque igitur sensu afferatur, præcedere in materia rem aliquam distinctam ab ipsa materia, ut ex illa producatur forma, est improbabilis, nihilque deseruit ad enodandam difficultatem in qua versamur. Primum patet, quia intelligi non potest quæ sit, vel qualis illa entitas, quia vel est substantia, vel accidentis: hoc posterius non dicitur ab illis auctoribus, nec dici potest, cum quia accidentis non est intrinsecus inchoatio formæ substantialis, sed ad summum esse potest dispositio: tum etiam quia propter accidentis præexistens non vitatur, quia tota realitas formæ fiat ex nihilo ipsius, quia accidentis non est aliquid ipsius formæ. Si vero dicatur secundum, inquiretur rursus an illa substantia sit materia, vel forma, vel compositum: non potest esse compositum, ut per se notum est: non materia, quia supponitur esse res distincta ab illa; nec forma, quia hæc incipit esse per generationem. Dicitur fortasse esse forma in esse imperfecto. Sed contra hoc virgetur vterius supponendo esse sermonem de esse actuali, quo res est vera entitas actualis extra causas suas: nam est valde fruholm loqui de esse possibili tantum: quia secundum illud esse non ponitur in materia aliqua vera res distincta ab illa, quæ sit extra nihil, & sit forma in esse imperfecto.

Loquendo igitur de huiusmodi re habente verum esse actualiter licet imperfectum, inquiror quomodo ex illa re fiat forma in esse perfecto, an per intentionem, an per transmutationem vnius in aliud. Nec præter hos modos potest alius excogitari nam in priori modo manet prior entitas, quæ erat imperfecta remota imperfectione per aliquid quod ei superadditur: in posteriori autem modo tollitur illa imperfecta entitas, & ei succedit perfecta, sive per conversionem vnius in aliam, sive quacunque alia ratione: includunt ergo illi duo modi immediata contradictionem: vnde non potest excogitari alius qui ad alterum eorum non reducatur. Primus autem modus nullam habet verisimilitudinem. Primo quia forma substantialis non est intensibilis & remissibilis, ut infra ostendam. Secundo, quia alias præexistenter actu in materia omnes forma substantiales, quæ ex illa educi possunt, in gradu quidem remisso, tamen secundum aliquam veram & actualem entitatem, & ita essent simili in materia infinita entitates actuales: nā formæ in infinitum multiplicari possunt. Hoc autem est plane absurdum tum propter infinitatem entitatum, tum etiam quia materia ex se non habet congenitas huiusmodi formas quasi dimanantes, & propriæ entitatem; neque est aliquid agens à quo factæ sint: neque sunt ipsi materiæ debitis, ut fingamus Deum illas infusisse, aut concreauisse. Tertio, quia etiam positis illis imperfectis entitatis restat eadem difficultas, quo modo fiat ille gradus, vel pars entitatis quæ additur præcedenti, quia omnino incipit esse, cum antea nihil esset: nam in formis quæ intenduntur, secundus gradus non fit proprie ex primo, nisi fortasse ut ex termino à quo: quomodo potius sit posterior gradus ex remissione, vel limitatione prioris quæ est priuatio vterioris gradus, quam ex ipsam entitate positiva prioris gradus: ergo quod vnu gradus supponatur, non tollit quin secundus antea sit nihil, donec per actionem agentis recipiat esse: ergo de illo gradu restat eadem difficultas quomodo non fiat ex nihilo. Tandem iuxta illam sententiam tollitur vera generatio, & corruptionis substantialis, quia solum erit quædam intentione remissio formarum.

Nec desunt rationes quæ efficaces contra posteriore modū, primo enim ex illo sequitur supponi in materia infinitas entitates: nec enim potest fingi vna & eadem quæ sit inchoatio omnium formarum: nam si quando sit vna forma, tollitur & destruitur inchoatio eius manentibus aliis, & ita in omnibus viciis & mutuo fieri potest, necesse est omnes

itas entitatis esse inter se distinctas. Secundo, quia si forma perfecta sit ex inchoata per transmutationem, vel conuersiōnem: ergo tantum sit una ex alia tanquam ex termino à quo: ergo sit tota entitas formæ, qua antea nihil erat actu: nam propter præexistentem inchoationem non potest dici actu præfuisse, cum sint res distinctæ, quarum una perit, quando alia incipit: ergo imperfectus est illa entitas imperfecta ut forma non fiat ex nihilo, nam etiam illa inchoatio non est aliquid, id est aliqua pars, vel aliquis gradus eius formæ quæ sit. Quod si habitudo ad terminum à quo positivum, est necessaria, vel sufficit ut res non fiat ex nihilo, etiam ad hoc non est necessaria illa inchoatio, quia sufficit forma contraria seu repugnans, quæ semper expellit, quando alia introducitur, quia generatio unius est corruptio alterius. Tertio inquiri potest, an illa entitas imperfecta quæ abiicitur, & forma perfecta quæ introducitur, sint eiusdem speciei essentialis, vel distinctæ. Nam si sunt distinctæ, ergo unaquæque est perfecta in sua specie, & si una abiicit aliam, erunt inter se repugnantes, ergo ponere illas inchoationes, nihil aliud est quæ multiplicare formas in materia sine utilitate, nam ut una forma fiat ex termino repugnante, sufficit una forma contraria, vel incompositibilis, quæ semper supponitur. Si vero illæ entitatis sunt eiusdem speciei, nulla potest reddi ratio cur una abiicit aliam, aut cur una fiat in subiecto, in quo actu præexistebat alia.

VIII. Sed obiicies Aristotelem 7. Metaphys. text. 29, dicentem in materia esse aliquam partem rei faciendæ: & constituentem in hoc differentiam inter artificialia, & naturalia, quod in artificialib. solum supponitur materia apta obediere artifici: in naturalibus vero est in materia aliquid forma introducendum. Et confirmatur, quia alias non magis est naturalis generatio substantialis complexe quam effectio rei artificialis in sua materia. Respondetur, Aristotelem ipsam aptitudinem materiæ ad formam, vocare partem rei efficiendæ. Ita exponunt Diuus Thomas, & Alexander Aenensis, & posset intelligi de parte non ipsius formæ, sed totius compositi. Proprius vero sensus est, Aristotelem non vocare partem, ipsam materiam, sed virtutem aliquam actiuum quæ interdum est coniuncta materiæ, & cooperatur ad rei generationem, vel effectiōnem. Dubitat enim ibi Aristoteles, cur ea quæ ab arte fiunt, interdum fiant etiam casu, & absque arte ut sanitas, interdum vero non contingat fieri sine arte, ut domus: & responderat rationem esse, quia interdum in materia ex qua vel circa quam ars operatur, præcedit aliqua pars, quæ potest esse principium mouendi seu operandi circa illam materiæ, ut in sanitate præcedit calor animæ, quem contingit aliunde excitari aut iuuari præter artem: atque ita fine illa & cau quodam efficiere sanitatem. Aliando vero in materia artis nulla est pars actiua, ut in lapidibus, & lignis, & ideo non potest ex eis effici domus sine arte. Non loquitur ergo Aristoteles de inchoatione formarum, ut recte notarunt Diuus Thomas, & Scotus, sed de virtute quæ interdum est in materia ad inchoandum actionem. Et hanc etiam expositionem tradiderunt Commētator, & Alexander Aphrod. Vnde falsum est, & omnino præter literam Aristotelis, quod ibi constitutatur differentia inter artificialia, & naturalia: tantum enim constituitur inter artificialia inter se, & potius ibi text. 31. significat Aristoteles, idem contingere in naturalibus, ut Diuus Thomas notauit: nam interdum passum ex quo generatur res naturalis, est in sola potentia passiva, & tunc non potest ex illo generari aliquid nisi ab extrinseco agente naturali; interdum vero habet adiunctam virtutem seminalem actiua, quæ est quasi pars ejus, ut patet in semine, aut in grano tritici, & tunc contingit fieri effectum absque alio extrinseco agente. Ad confir-

Quam dif-
ferentiam
in re arte
factorum
diverso u-
materias
posuerint.

mationem respondetur, generationem esse naturalem ex parte potentia passiva naturalis, & consequenter etiam ex parte potentia actiua naturalis, quæ passiva respondet: ad artificialia vero ut sic non tam esse potentiam passivam naturalem, quam obediens, cui non respondet potentia actiua naturalis, seu rationalis seu idealis, quod paulo inferius declarabimus.

Non omnes forma substantialis creantur.

Secunda sententia fuit aliorum, qui superatidifficiliter tacta, dixerunt omnes formas substantiales fieri per creationem. Quam opinionem refert Albertus in 2.d.18. articulo 12. & aliqui eam tribuunt Platonis in Phædone, eo quod dixerit formas inducere in materiam ab ideis separatis, & Auicennæ 1. sufficient. capit. 10. & 9. suæ Metaph. cap. 4. qui dixit easdem formas inducere in intelligentia separata, quam decimam post nouem quæ præsunt notem corporibus coelestibus, esse dicebat, & præstare mundo sublunari. Sed hi duo Philosophi, licet fortasse erruerint circa principium effectuum substantialium formarum (de quo postea circa efficientem causam dictum sumus) tamen quod errauerint circa modum efficiendi has formas, non constat, neque Aristoteles hoc titulo Platonem impugnat, sed quod separatas ideas sine causa introduxit, cum huiusmodi res possint à sibi similibus generari. Quæ magis virget contra Auicennam, nam Plato fortasse non posuit ideas extra mentem divinam, & ab illis dixit introduci formas ut in viuissali principio, quod agentia proxima non excludit: Auicenna vero errauit quidem tribuens intelligentiis superioribus creationem in inferiorum, & infimam introductionem formarum substantialium: non tamen constat, si sum dixisse omnes inferiores formas fieri per creationem. Vnde Soncini 7. Metaphys. quest. 29. arbitratur eius opinionem probabiliter posse defendi: de quo dicemus loco citato de causa efficiente, & iterum inferiori tractando de intelligentiis creatis. Cuiuscunq; vero fuerit illa opinio, viuissaliter intellecta improbabilis est: de anima namque rationali, vera est catholica: de aliis vera est falsa, quia alias omnes formæ substantialis essent subsistentes, & indipendentes à materia in fieri, & consequenter etiam in esse, quod est absurdissimum: alias omnes animæ brutorum essent immortales. Sequela pater, quia creatio & est rerum subsistentium, & non pendet à materiali causa, ut infra dicemus. Secundo virget contra hanc opinionem ratio supra insinuata, quæ formæ substantialis creaturæ propter dictam causam, etiam accidentales creari necesse est; quia etiam forma accidentalis sit ex nihilo sui, & non præexistit actu in subiecto, neque secundum se totam, neque secundum partem. Quod si hoc concedatur, sequitur vterius, quod sicut introductione formarum substantialium ob eam causam non est ab agentibus naturalibus, ita neque effectio accidentalium. Acque ita tandem sequitur, agentia naturalia nihil omnino agere: quod absurdissimum esse infra ostendemus.

Resolutio questionis.

Vera igitur, & Peripatetica sententia est inter formas substantialis quasdam esse spirituales, & substantialis, & indipendentes à materia, quamvis eam vere informant, alias vero esse materiales, itaque materiae inherentes, ut ab ea in esse & fieri pendeant. Prioris ordinis sunt solæ animæ humanæ (agimus enim tantum de formis informantibus) & de illis concedendum est consequens illatum in difficultate tacta, nimirum fieri ex nihilo per veram creationem, quod in proprio loco latius est ostendendum, nunc satis sit dicere id necessario consequi ex principio

epio posito, supposito quod hæc animæ non præexistunt antequam corporibus vniuantur, quod certum est ex fide, & ex illo principio, quod sunt veræ formæ corporis, liceat præexistenter, non possint nisi per creationem existere, quia non sunt entia necessaria ex se, & ex sua quidditate habentia esse, vt vniuersæ demonstrabimus infra, parim in disputat. de causa efficientiæ, partim demonstrando vnum tantum esse ens in creatum. Siautem rationalis anima nō habet esse, nisi per efficientiam alterius, & singulærè esse ante corpus, quodammodo clarior & evidenter est, habere esse per creationem, quia facta est ex nihilo, & absque concurso subiecti, vel cause materialis. Di-
co autem esse quodammodo clarior, quia nunc, dum expectatur dispositio corporis, vt anima fiat, videri potest non esse tam propria creatio, quia sit cum aliis concursu materia. Nihilominus tamen est vera creatio, quia ex parte corporis non est concursus per se, & in genere cause materialis, in ipsum esse vel fieri animæ rationalis, sed est veluti quædam occasio exigenus creationem illius animæ, sine qua occasio-
nem incepti animæ debetur vt fiat, nec causa eius ad illius effectiōnem determinaretur. Quod autem corpus, seu materia non influat per se in fieri, vel esse animæ, confit ex eo, quod anima rationalis separata a corpore, retinet suum esse: ergo non pender a subiecto sustentante in suo esse: ergo neque in fieri, quia tale est fieri rei, quale est esse: ergo & è corusca subiectum ipsum seu materia non habet per se influum inesse aut fieritalis animæ, nam hæc duo cor-
relativa sunt, vel potius idem, dependentia effectus & influxus causa.

X. Quocirca principium illud: *Ex nihilo nihil fit* vni-
uerse intellectum de omni causa, & de omni effectu
fallsum est, & contra rationem naturalem, vt hoc i-
pso exemplo animæ rationalis ostenditur, & exem-
pli etiam materia primæ, vt supra tacitum est, & plu-
riam sequentibus afferemus. Intellectum autem de
virtute agentis finiti, & naturalis, verum est. Vnde
quoad hanc formam, concedendum est non esse in
proximis agentibus naturalibus virtutem ad erudi-
endam illam, sed proximum agens disponere materia:
intelligentiam vero separatam efficere formam
non quidem intelligentiam creatam, vt puta-
uit Averroë, nec ideam separatam, & extra Deum
existentem, sed Deum ipsum: quem solum esse effe-
torem rerum omnium, quæ per creationem sunt,
infra ostendimus.

XI. Dices, hinc fieri materiam primam non esse in
potentia naturali ad animam rationalem, quod vi-
detur inconveniens. Sequela patet, quia omni po-
tentia passiæ naturali correspoder potenter actiua
naturalis, sed nulla est potentia actiua naturalis, quæ
possit formam, hanc in materia efficere: ergo neque
in materia est potentia passiua naturalis ad illam. A-
liqui concedunt sequelam, tum propter rationem
factam, tum etiæ quia si materia non esset in potentia
ad animam rationalem, cum sit hæc anima, dicere-
tur educi de potentia materia. Sed non placet hæc
sententia, nam si materia non esset in potentia natu-
rali ad animam rationalem, generatio hominis non
esset naturalis, quia neque ex principio actiua, ne-
que passiua esset naturalis. Item quia si materia na-
turaliter disponitur ultimata ad recipiendam for-
mam rationalem, & illi sic disposita iuxta naturam &
ordinem debet talis forma: est ergo in potentia na-
turali ad illam. Ad difficultatem ergo respondetur,
negando sequelam. Ad primam vero rationem re-
spondetur naturalem potentiam primo & per se esse
attendendam in ordine ad actum connaturalem &
proportionatum: anima autem rationalis est actus
naturalis, & proportionatus materia, & ideo etiam
materia est potentia naturalis ad illum actum, vnde
ex utraque sit quoddam ens naturale per se vnum,
& materia ipsa connaturaliter conservatur sub tali

actu. Quod vero attinet ad potentiam actiua, in
primis dari potest potentia actiua naturalis ad vni-
endum talum actum tali potentia. & hoc modo iam
respondeat potentia actiua naturalis, potentia natu-
rali passiæ. Deinde quamvis hæc forma à solo Deo
fieri posset, tamen Deus in ea actione operatur iuxta
modum & ordinem naturis rerum debitum: & hoc
satis est, vt dicatur operari per modum cause natu-
ralis, & vt potentia passiæ sufficiens virtus actiua
respondeat. Ad alteram rationem responderet, aliud
esse materiam continere formam in potentia,
& aliud, esse in potentia ad formam, nam primum
indicat vim causandi formam, nam causa continet
effectum in suo genere: secundum vero indicat so-
lum capacitatem ad recipiendam formam. Materia
ergo est in potentia naturali ad rationalem animam
recipiendam, non tamen illam in potentia sua conti-
net, cum non possit causare illam, id est anima ra-
tionalis non educit ex potentia materia, quia nihil
educit nisi vnde continetur: & quia educit
indicat causalitatem materia in forma, vt iam dice-
mus.

Secundo de omnibus aliis formis substantialibus
dicendum est non fieri proprie ex nihilo, sed ex po-
tentia praæstantis materiae educi: ideoque in effec-
tione harum formarum nihil fieri contra illud axi-
oma, *Ex nihilo nihil fit*, si recte intelligatur. Hæc affir-
matio sumitur ex Aristotele. Physicorum per totum,
& libro 7. Metaphys. & ex aliis authoribus, quos sta-
tim referam. Et declaratur breuiter, nam fieri ex ni-
hilo duo dicit, vnum est fieri absolute & simpliciter,
aliud est quod talis effectio sit ex nihilo. Primum
proprie dicitur de re subsistente, quia eius est fieri,
cuicunque est esse: id autem proprie, quod subsistit, &
habet esse, nam quod alteri adiacet, potius est quo
aliud est. Ex hac ergo parte, formæ substantialia materiales
non sunt ex nihilo, quia proprie non sunt.
Atque hanc rationem reddit Diuus Thomas 1. par-
te, questione 45, articulo 8. & questione 90. articulo
2. & ex dicendis magis explicabitur. Sumendo ergo
ipsum fieri in hac proprietate & rigore, sic fieri ex
nihilo est fieri secundum se totum, id est nulla sui
parte praæsupposita, ex qua fiat. Et hanc ratione res
naturales dum de novo sunt, non sunt ex nihilo,
quia sunt ex praæsupposita materia, ex qua compo-
nuntur, & ita non sunt, secundum se totæ, sed se-
cundum aliquid sui. Formæ autem harum rerum,
quamvis re vera totam suam entitatem de novo ac-
cipiant, quam antea non habebant, quia vero ipse
non sunt vt dictum est, ideo neque ex nihilo sunt.
Attamen, quia latiori modo sumendo verbum illud
fieri, negari non potest: quin forma facta sit, eo mo-
do quo nunc est, & antea non erat, vt etiam probat
ratio dubitandi posita in principio sectionis; ideo
addendum est, sumpto fieri in hac amplitudine, fieri
ex nihilo non tamen negare habitudinem materia-
liae cause intrinsecæ componentis id quod sit, sed etiæ
habitudinem cause materialis per se causantis, &
sufficiantis formam qua sit, seu confit. Diximus enim
in superioribus materiam & esse causam compositi,
& formæ dependentis ab illa: vt res ergo dicatur ex
nihilo fieri utrumque modus causalitatis negari debet;
& eodem sensu accipendum est illud axioma, vt sit
verum: *Ex nihilo nihil fit*, scilicet virtute agentis natu-
ralis & finiti nihil fieri, nisi ex praæsupposito subie-
cto per se concurrente, & ad compositum, & ad for-
mam, si verumque suo modo ab eodem agente fiat.
Ex his ergo recte concluditur, formas substantialia
materiales non fieri ex nihilo, quia sunt ex materia,
qua in suo genere per se concurreat, & influat ad esse,
& fieri talium formarum; quia, sicut esse non pos-
sunt nisi affixa materia, à qua sustententur in esse:
ita nec fieri possunt, nisi earum effectio, & penetratio
in eadem materia sustentetur. Et hæc est propria &
per se differentia inter effectiōnem ex nihilo, & ex
aliquo.

aliquo, propter quam, ut infra ostendemus, prior modus efficiendi superat vim finitam naturalium agentium non vero posterior.

XIV.

Quid sit re non creari, sed educi de potentia materiæ, & quid sit educi de potentia materiæ; in quo explicando multi laborant, tum in 7. Physic. tum in 7. Metaph. Sed utrum breuiter declarauit D. Thom. i. part. quæst. 90. artic. 2. ad secundum. Nam cum illæ formæ non siant ex nihilo, non creantur: quia creari est fieri ex nihilo. Cum autem illæ formæ in potentia materiæ continantur, & per actionem agentis quasi extra illam potentiam fiant, non quod extra materiam existant, eiisque potentiam non actuent, & illi adhærent, sed quod, cum ante tantum continentur in potentia, & in causa, postea sunt actu, & extra causam: & ita ex esse potentia materiæ, in qua continentur, in actum educuntur virtute agentis, concurrente eadem materia. Dices: Ergo eadem ratione continent res educi de potentia agentis, quia etiam in ea continebantur virtute & potestate: & ex hoc esse in potentia educuntur in actum per actionem ipsius agentis. Respondetur: absolute negando sequelam quia illa verba in omni proprietate significant habitudinem causæ materialis, & non efficiens. Itaque tam efficiens quam materia potest dici continere effectum, diuerso tamen modo: nam agens continet eminenter seu virtualiter, materia vero solum in potentia receptiva seu passiva: cum ergo dicitur forma educi de potentia materiæ, peculiariter denotatur hæc habitudo materialis causæ: agens vero, propriè dicitur per virtutem suam educere effectum de potentia in actum.

XV.
Secundo.

Aliter etiam explicari solet, quid sit educi formæ de potentia materiæ, nimirum, quod sit fieri in materia cum dependentia ab illa in esse, & fieri: quod conuenit omnibus formis substantialibus, excepta rationali. Quæ explicatio solis verbis differt à precedentibus, nam (ut supra dicebam) materiam continere in potentia sua causalitatè, seu vim causandi importat ex parte materiæ in suo genere: formæ ergo trahi, aut fieri extra potentiam materiæ: in qua continentur, nihil aliud est, quam fieri actu in materia, concurrente materia ipsa in suo genere per potentiam suam ad fieri & esse talis formæ: sed hoc ipsum est fieri formam cum dependentia materiæ in fieri, & in esse: solumq; est diuersus modus explicandi per habitudinem effectus ad causam, vel contrario per habitudinem causa ad effectum. Alia item explicatio occurrit, quæ licet rem diuersam à precedentibus non continet, tamen eam magis declarat, & apta est ad nonnullas difficultates insurgentes explicandas. Formam ergo educi de potentia materiæ, est fieri eadem actione, qua sit compositum ex materia precedente, quæ per illam actionem non sit, quam expositionem videtur intendisse Diuus Thomas cum dixit: formam non creari, sed educi, quia non est ipsa quæ per se producitur, sed compositum, forma vero comproducitur ex praæacente materia. Et inductione constat ita fieri in omnibus formis quæ educuntur ex potentia materiæ. Ratio vero redi potest, quia educio in hoc consistit, quod sit actio vel mutatio per se & essentialiter pendens à materia: per hanc autem actionem simul forma fit, & vnitur materia: ideoque per eandem fit per se primo compositum, & comproducitur talis forma, fitque actu extra potentiam materiæ: ergo educio formæ de potentia materiæ optime per illam actionem declaratur.

Corollaria ex precedentiis resolutionibus.

A Tque hinc primo intelligitur amplius, quod supra dicebamus, formam rationalem non educi de potentia materiæ, quia nec continentur in potentia illius, ut extra ipsam educatur, neque sit, aut existit dependenter à materia, neque sit eadem actione, qua sit compositum, seu qua ipsa vnitur materia: prius enim, saltem natura, in se sit, & accipit esse suam independentiæ à materia, & postea alia actione vnitur, qua totum compositum generatur.

Secundo expeditur ex dictis alia difficultas, quæ hic occurrebat de formis coeletibus, an scilicet dicti possint educi de potentia materiæ; nam iuxta priores interpretationes videbatur ita esse affirmandum, nam illæ formæ pendent in fieri & esse à sua materia: ergo educuntur de potentia illius, nam si materialiter in fieri, & in esse: ergo causantur à materia: ergo continentur in potentia eius: ergo, cum actuunt, educuntur ex potentia eius. Nec satis est respondere, illas formas non fieri, sed confici cum compositis, quia etiam formæ rerum generabilium non sunt, sed conficiunt, & nihilominus dicuntur educi propter dictam dependentiam, & continentiam. Dicendum vero est cum communi sententia, illas formas vere non educi, quia vbi non est totius compositi generatio, nec potest esse formæ educatio. Ratio autem à priori est, quia, ut supra tacitum est, vna est actio, qua cœlum secundum se totum producitur, & non solum forma, sed etiam materia sit, quæ actio est integræ, & perfectæ, creatio totius, & concreatio materiæ & formæ, & ideo ibi non est educatio de potentia materiæ. Cum ergo dicitur forma educi, quia pendent in fieri & esse à materia intelligitur, quando ad ipsam formam, vel ad formam esse quod per illam communicatur, tendit proprium fieri & propriæ actionis, quæ ita materiam præsupponit, ut per eam materia non fiat. Et similiter, cum dicuntur educi forma de potentia materiæ, quia in potentia eius continentur, supponit materia prius existens in potentia ad formam, quam illam actu habeat: materia autem colli, licet sit potentia ad suam formam, postulat ex natura sua ut non sit in potentia ad illam, quia hoc esse in potentia includit priuationem.

SECTIO III.

An in educatione substantiali formæ oporteat materia tempore antecedat.

E *Et* difficultas nascitur ex precedenti resolutione, eiusus cognitio est necessaria ad comprehendendam amplius huiusmodi formæ originem, seu educationem. Explicaturque optimè difficultas in formis elementorum, sub quibus hæc materia generabilium creata est, cum primum fuit producta, de quib; quæritur, an fuerint educi de potentia materiæ. Quibusdam enim videtur, idem esse iudicium de his formis, & de formis coeletibus, quia etiam elementa tunc non fuerint genita, sed creata: ergo formæ eorum non fuerint educi, sed concreatae. Item, quia materia nunquam fuit in potentia ad illas formas, quia semper fuit actu sub illis, ergo non fuerint educi, quia, ut dicebamus, educio ex proprietate verbi dicit habitudinem ad subiectum quod prius erat in potentia. Item, in illo initio per eandem actionem, qua fuit creata terra, fuerunt simul concretae materia & forma eius: ergo ibi non est educio. Tertio, cum creatur angelus, vel anima, non educuntur potentia eius ex capacitatem subiecti, quia concreantur: ergo multo minus dicuntur educi formæ substanciales, quæ concreantur cum qualibet materia. Quarto, cum creatur angelus, non

edicitur substantia aut personalitas de potentia naturae, licet concreetur, ergo similiter, &c. Atque in his rationibus videatur concludi, ad educationem necessarium non esse, ut materia tempore antecedat formam.

Aliunde autem videtur esse valde dispar ratio de formis elementorum ac corporum coelestium: nam haec tales sunt, ut natura sua postulent fieri eadem actione qua sit materia, illa vero minime, sed potius supponit materiam creata per propriam & distinctam actionem, & per aliam in eam inducuntur etiam in prima ipsorum conditione: ergo illa actio qua inducitur forma, non potest esse nisi vera educatione. Antecedens probatur, nam actio illa, qua creata materia elementaris: talis est, ut usque nunc eadem perseveret, conseruando ipsam materiam: actio vero terminata ad formam, vel compositum, cessavit, quando illud compositum corruptum fuit, ergo si quae illas actiones esse ex natura rei diversas. Nec dici potest, illas fuisse actiones parciales componentes unam alias dicendum esset, etiam nunc componi unam actionem ex conseruacione materiae, & educatione formae, seu generatione. Nam si fuit una actio composita, qua fuit creata haec pars terrae, & postea haec terra corruptitur, & conuertitur in herbam, cessat actio quantum ad illam partem, per quam conseruabatur forma terrae in illa materia, & loco illius succedit alia, qua inducitur forma herbæ in eandem materiam; actio vero terminate ad entitatem materiae semper manet eadem: ergo si illa de fuit partialis, & componit unam actionem completam cum actione induciva, vel conseruativa prima formae; eadem ratione componit unam actionem cum illa, per quam inducitur secunda forma, qua priori succedit. Probatur consequentia, qua est omnino eadem ratio, proprietas, coniunctio, & captiuatio inter has actiones, sicut inter illas: tum etiam quia alias actio illa conseruatua materia est de se partialis & apta ad componentiam unam totalem actionem, & tamen non perpetuo maneret incompleta, & sine debita compositione. Consequens etiam videatur plane fallum, quia actio qua sit materia, est vera creatio, & eadem perseverans est qua conseruatur: ex creatione autem generatione non componitur una actio: sunt ergo illæ duas actiones, & non duas partes eiusdem actionis: ergo etiam in prima rerum conditione interuenierunt haec actiones distinctæ inter se, quamvis tempore coniunctæ. Iuxta huc ergo discursum plane concluditur, ad veram educationem necessarium non esse, ut materia tempore antecedat; nam ex illis duabus actionibus, illa quæ posterior natura est, habet veram rationem educationis, nam pendet essentialiter a materia, quæ per illa non fit, sed creata supponitur. Et confirmatur, nam si fingamus, Deum produxisse illam materiam prius informem, & post aliquod tempus in eam induxisse formam, nemo negaret eam fuisse veram educationem: sed, licet hæc posterior actio in eodem instanti coniungatur priori, est eiusdem rationis: ergo est vera educatione.

Dices, Simili argumento probaretur, formam coeli educi de potentia materiae; quia si Deus prius tempore creasset illam materiam sine forma, & postea in eam induceret formam, iam tunc educeret illam de potentia materiae. Respondeatur negando sequentiam, & ad probationem negatur assumptum, quia etiam tunc non posset dici coelum factum per generationem & consequenter nec forma eius facta per educationem, quia actio illa ex natura sua non supponit materiam factam: quod vero in illo casu miraculoso illam supponat, est per accidentem, & non mutat naturam actionis. Et fortasse illa actio qua fieret, vel conseruaret materiam sine forma, vel sub alia forma distincta, non esset eiusdem rationis cum ea, qua

fit sub propria forma. Et ideo in praedicto casu, quando induceretur forma coeli in materiam praexistentem, cessat et prior actio, qua conseruatur nuda, & inciperet noua actio, qua ex tunc totum coelum acciperet esse, quæ in re esset vera & totalis creatio, quamvis forte non sic denominaretur propter praexistentem materiam. Quod si quis contendat (quod est probabile) Deum conseruare illam materiam per eandem actionem, qua antea eam conseruabat, & inducere formam coeli per aliam totalem actionem omnino distinctam, in eo casu (si possibilis est) fatebimur illam posteriorem actionem esse educationem formæ coeli, & consequenter coelum esse generabile miraculoso ac extraordinario modo: negamus tamen formam coeli ex natura sua per talem actionem fieri, sicut fit forma elementi: coelum autem nunc factum est modo suæ naturæ proportionato: & ideo non est similis consecutio. Illam vero differenciam inter coelum & elementum colligimus ex incorruptibilitate unius, & corruptibilitate alterius: nam quando materia & forma sunt inseparabiles natura sua, postulant fieri per unam actionem ex se inuisibile, vel omnino, vel saltem ex natura rei. Quando vero materia ex se est separabilis à qualibet forma diuisive, sub eadem materia possunt variari actiones inducitu formarum, & ideo actio, per quam talis materia fit, & conseruatur, distincta est, & natura sua presupponitur ad quamcumque actionem inducitu formæ.

Sed dicet rursus aliquis, effo hæc vera sint, nihilominus primam formam concretam huic inferiori materiae, non posse dici educitam de potentia materiae, quia non antecedit tempore materia illa ut existens in potentia ad eam formam: neque enim satis est, quod ordine naturæ antecedit, nam etiam materia coeli ordine naturæ antecedit suam formam in genere causæ materialis. Ima addunt aliqui ad educationem formæ necessarium esse, ut dispositiones etiam in materia antecedant, quod in creatione elementorum dici non potest. Sed hoc dispositionibus videtur impertinens: nam dispositiones remotae solent tempore antecedere quam per accidentem propter inefficaciam, agentis: at si Deus in uno instanti transmutat aquam in vinum, illæ dispositiones non procedunt tempore, & nihilominus illa vera generatio est, & vera educatione. Dispositio autem ultima nunquam antecedit tempore introductionem formæ: eo autem modo, quo in generatione naturali antecedit ordine naturæ, antecedit etiam in prima elementorum creatione. Nam re vera illa unio formæ ad materiam, quæ tunc facta est, fuit facta cum eadem dependit in ultima dispositione, quam non habet in quoque elemento: ergo & cum eadem causalitate ex parte dispositionis: ergo cum eodem ordine naturæ, nam hic ex causalitate sumitur. De ipsa vero materia prima, hoc est quod contendimus, nimirum, ut forma educatur de potentia eius, non videri necessarium, materiam antecedere ordine temporis sub priuatione, sed satis esse, quod antecedit ordine naturæ: quomodo constat fuisse priori creationem materia elementorum inductione formæ: nam illæ fuerunt duas actiones, ut declarauimus, ita subordinatae, ut inducitur formæ essentialiter supponat creationem materiae, à qua pendet ut à causa omnino necessaria.

Quod autem hæc antecessio sufficiat, potest multis modis confirmari. Prima à priori ex dictis: nam illa satis est, ut ea inducitur forma sit actio eiusdem rationis cum ea, quæ posterior est duratione, si Deus prius materiam sine forma crearet, & postea eam informaret. Nam sola temporis interrupcio non sufficit variare actiones essentialiter: ergo eadem antecessio naturæ sufficit ad educationem formæ. Secundo à simili, quia si eodem instanti, quo aer creatur, illuminetur a Sole, luxen illud educit, de potentia

IV.
Instans
satius.

V.

tenia aeris, suppono enim alias illuminationes fieri per reductionem, quod infra ostendam: sed aer tunc solum ordine naturae antecedit et introductionem luminis ut constat: ergo. Maior pater, quia illa illuminatione est propria & per se actione distincta a creatione. Tertio ex differentia inter materiam celi, & materiam elementi quoad antecessionem ad formam: est enim duplex differentia notanda, & quae maxime ad rem pertinet. Prior est, quod materia celi etiam ordine naturae non antecedit simpliciter introductionem propriæ formæ, quia habet: cum illo quoad coniunctionem & per se actione distincta a creatione, non possit: materia aurem ignis effectum omnem simpliciter antecedit ordinem naturæ, quia non habet intrinsecam connexionem cum forma ignis, sed posset sub aliis creari. Posterior differentia, quæ praecedentem declarat, est quod materia ignis ita est prior, ut ex vi actionis, per quam creatur, posset esse sub priuatione formæ ignis. Et hoc modo non solum materia, sed materia ut in potentia, dicitur esse prior naturæ, non quia in re prius habeat priuationem annexam, sed quia ex vi actionis, per quam creatur, non caret priuatione sed necessaria est alia actione quia informetur: quæ potest habere veram rationem educationis: materia autem celi, eadem actione quia creatur, in formatur: & licet secundum propriam rationem causandi dicatur prior naturæ, tamen ut existens in potentia, & aliquo modo sub priuatione, nullo modo dicitur natura prior: & ideo non habet eam prioritatem naturæ, quæ ad educationem formæ necessaria existit. Quamobrem probabilissimum existimo, esse longe disparem rationem de prima informatione materiae rerum generabilium, & celestium.

Resolutio questionis.

VI. In hac re verum in primis censeo, in creatione rei corruptibilis, sive elementi, sive alterius cuiusvis, interuenient duas illas actiones supra declaratas, Quod indicauit Henricus quodlib. 1. quæst. 10. citas Augustinum 13. Confess. cap. 33. dicentem, materiam de omnino nihilo, mundi autem speciem de informi materia factam esse. Quamquam ibi Augustinus indifferenter loquatur de celi & elementis. Neque est cur hoc mirum videatur, quandoquidem in conservatione ignis, vel alterius rei similis duas actiones interuenient, ut satis declarat illa ratio, quod una cessante, alia perfeuerat. Sed iuxta doctrinam Diuini Thom. conferuatio, per se loquendo, est eadem actione cum productione, ergo. Imo in conservatione hominis tres interuenient actiones, scilicet conferuatio materiae, & conservatio animæ, & conservatio unionis, seu rotis, quas esse distinctas, inde recte colligitur, quod hac cessante alia duas manent: inde etiam recte fit argumentum eadem tres actiones in productione hominis interuenire; ergo idem est proportionaliter in aliis.

VII. Deinde verum etiam censeo actionem illam per quam in materia generabilium informatur in primo instanti suæ creationis, esse eiusdem rationis cum actione quia informaretur ab eodem agente Deo, etiam scilicet creatio materiae tempore præcessisset. Hoc persuaderet illa ratio quod temporis interstitium, vel concomitantia nihil refert ad variandas essentialiter actiones. Item, quia illæ actiones conueniunt in formaliter termino vel totali, & in principiis vel causis à quibus pendent: ergo nulla est ratio distinguendi illas essentialiter. Ex quo vñterius concluditur, illam actionem quia informatur hæc materia, etiam in primo instanti quo creatur, non esse creationem, in rigore loquendo, & præcise illam actionem considerando. Probatur, quia si illa actione posterior tempore fieret, non esset creatio ex omnium sententia: ergo neque tunc facta, quia est eiusdem rationis. Et

ratio: à priori est, quia illa actione est ex materia ordine naturæ præsupposita. Neque obstat quod terra absolute dicatur in principio creata, tū quia etiam virgulta, & animalia dicuntur creata quamus certum sit formas harum ierum non esse introductas per rigorosam creationem, tum etiam, quia terra dicitur creata, non propter illam rationem præ se sumptam, sed ut coniunctam actioni quia creata est materia terra: nam quia illæ duas actiones factæ sunt simul ac per modum vnius, ab eis dicitur creata terra. Vnde, quamus eodem verbo dicatur, *Creatus Deus celum & terram*, non oportet ut modus creationis seu actionis, quæ in utriusque productione interuenit, sit idem, nisi quantum ad id quod de variis communis est, nimur fieri ex nichilo, quoad reliquæ ratione vnumquodque creaturæ iuxta modum & capacitatem, naturæ sit.

Atque hinc ultimum elicio solum de nomine materie quæ rationem, an eductio formæ ex materia locum habeat, etiam si materia duracione non antecedat, sed natura tantum, seu (quod idem est) an illa prima effectio formæ terre dicenda sit eductio de potentia materiae, nam si nomine educationis soli significetur politiua ratio illius actionis, per quam sit forma dependenter in fieri & esse à materia, quæ per illi actiones non creatur, sed creata supponitur, re vera illa est eductio, ut discursus factus ostendit. Si vero nomine educationis, præter dictam rationem positum & realēm connotetur negatio, vel extrinsecade nominatio, nimis quod cum illa actione non producatur simul ipsum subiectum, etiam si per aliam actionem creetur, sic non poterit illa vocari eductio, ut per se constat, sed dicitur concreatio in sensu statim declarando. Et videtur sane nomine educationis frequentius sumi in hac posteriori significatione: & id eo ita loquendum est cum multis, quamus oportet atrem ipsam, intelligere & explicare cum paucis. Et iuxta hanc loquendi formam conciliantur facile, & conceduntur rationes factæ pro priori sententia, tamen, ne videantur procedere contra rem à nobis declaratam, oportebit earum solutiones attingere.

Argumentorum solutiones.

ET prima quidem, quæ sumitur ex formis celestibus, iam expedita est, & constituta differentia inter corpora incorruptibilia, & corruptibilia. Secunda vero, quæ sumitur ex proprietate verbi eductio, etiam à nobis admittitur, si tantum ad modum loquendi, & ad extrinsecam connotationem resipicit: si vero ad rem & actionem positum, sic negamus, de ratione educationis esse, ut subiectum prius tempore antecedat, sufficit enim prioritas naturæ, ut à nobis declarata est. Tertia ratio nitescit in nomine *concreatio* in quo est obseruandum, duabus modis dici aliquid concreari alteri: uno modo quia eadem actione, quæ aliquid creatur, ipsum si quomodo materia & forma cœli concrenatur cum cœlo, & quando forma sic concreatur, non educitur, ut in forma cœli declaratur est. Alio modo dicitur concreari, quod simul fit cum re quæ creatur, quamus non eadem actione fiat, ut dicitur grata concreata cum Angelis, & sic etiam dicitur forma terre concreata materia: & quod sic concreatur, potest fieri per actionem, quæ in re fit eiusdem rationis cum educatione quamus proper concomitantiam creationis subiecti eo nomine non applicetur. Et hinc etiam pater solutio ad quartam rationem, quæ sumebatur ex concretione potentiarum in substantia animæ vel Angelorum. Petitur vero in illa ultima ratione specialis difficultas, quæ hic poterat quartu loco tractari de educatione formæ accidentalis de potentia subiecti, tamen quia de forma accidentali sequentem disputationem institutur sumus,

S E C T I O IV.

*An forma, dum ex materia educitur,
per se fiat.*

I.

Ec difficultas oritur ex superioribus, & ad eas magis explicandas conferer. Nam cum dictum sit, educationem esse actionem, quia ita sit forma in materia dependenter ab illa, ut per eam actionem non fiat ipsa materia: inde sequi videtur per talē actionem solam formā, per se primo fieri, quod repugnat Arist. 7. Metaph. tex. 26. & 27. & lib. 8. tex. 4. Sequela patet, quia per illam actionē sola forma secundum se totam educitur de non esse ad esse: totum autem non fit, nisi quatenus coalescit ex partib. iam factis: ergo forma est quae fit, & prius, & proprius. Prius quidē, quia, ut totum ex partibus componatur, oportet, ut partes supponantur habentes esse. Proprius vero, quia id, quod secundum suam entitatem educitur de non esse ad esse, proprius fit, quam quod solum componitur ex iam existentibus.

In hac re prior sententia admittit, quod ratio facta probare videtur, formam propriam ac per se fieri: ita sumitur ex Alberto 2 de anim. tract. 1. capit. 1. & 3. vbi ait, quod inter haec tria, materiam, formam, & compositum forma proprie & primo est ens, quod etiā late defendit Zimara Theorem. 20. Alii distinguunt duas actiones, etiam in effectione formarum materialium. Vnam, qua sit forma, aliam, qua vniatur: & de priori concedunt per se primo terminari ad formam, licet posterior terminetur primario ad compositum. Haec opinio sumitur ex Durando 2. dist. 1. quest. 4. ad ultimum.

Questionis resolution.

II.

V Traque tamen sententia falsa est. Et de hac quidem posteriori dicemus late infra, explicando varios modos causandi efficientis causa. Nunc sufficiat contra illam ratio, quae ex haec tenus dictis facile colligi potest, nam formae materialis (de his enim tantum est sermo) non sunt etiam quoad entitatem suam sine concurso materiali subiecti, sed subiectum non influit in formam, nisi quatenus sibi vniatur, ut constat ex dictis supra de materiali causa: ergo non potest talis forma fieri per aliquam actionem, quae non sit vniuersa formae ad subiectum, non possunt ergo ibi duas actiones secundum rem distingui, sed solum secundum rationem, vel in adaequatos conceperis, vel ad summum secundum partes, quae essentialementer inter se coniunctae sint, ut dicto loco declarabimus.

Prior vero sententia repugnat re vera Aristotelii citatis locis, quem sequuntur Commentator. eiusdem locis, & 12. Metaph. commento 12. & 18. & D. Thom, ibidem, & i. part. quest. 45. artic. 4. & 8. vbi soluzione ad primum addit, formas non fieri per se, sed per accidens tantum, quod est sano modo intelligendum, late vidento verbo *per accidens*, prout idem est, quod cum alio: proprius vero dicitur forma haec congenerari, & illi modo coextenditur, quamvis ex parte anima extensionem non habeat. Propter hanc ergo causam, potest ille modus educi de potentia materia, quamvis non adaequate, neque primario ex sola illa, nam educitur etiam de potentia ipsiusmet anima, quam per se primo afficit, & vnit materialiter.

III.

Ee & vt

& ut quo, seu qui absolute fit, vel quo aliud fit: Compositum ergo est terminus qui, seu ut quod: quia illud per se primo fit, nam illud maxime intenditur per generationem, & in id ultimam terminatur generatio: & a simili patet in artificialibus, nam dominus est, quia per se primo edificatur, &c. *Terminus autem quo*, est forma, quia fit, ut per eam compositum constituitur. *Vnde*, quia verbum educi propriam tantum indicat habitudinem ad hunc terminum quo, ideo proprie ac simpliciter dicitur forma educi de potentia materia, non autem compositum: verbum autem generari aut fieri, dicit habitudinem principalem ad id, quod est, vel quod fit: & ideo simpliciter dicitur de forma, & non de materia.

V.

Ad argumentum in contrarium respondet, negando sequelam, quia loquendo de ordine temporis, non prius fit forma, quam compositum, neque econuerlo. Loquenda autem de ordine naturae, compositum non solum prius fit, sed etiam absolute illud solum fit per hanc actionem: forma vero solum confit. Et quamvis demus, in aliquo genere cause formans prius natura educi, quasi ordine executionis, absolute tamen non intelligitur terminata actio, nec factum id, quod per se primo intenditur donec sit totum compositum. Nec refert, quod aliqua pars compostrum supponatur, & non forma: oportet enim quatuor genera acti: onum distinguere: quædam enim est actio productiva tantum, & non vnitiva, & hæc semper terminatur ad rem simplicem: & ideo ex se terminari potest ad entitatem partiam, si natura fit hoc modo produci, & talis est creatio animæ rationalis, atq; idem est de creatione materiae primæ, ut opinor. Alia est actio vnitiva tantum, & non productiva componentum, ut est generatio hominis, & hæc sine controversia terminatur tantum ad compositum ut quod, & ad vniōnem ut quo. Rursus, est alia actio ita productiva alicuius compostrum, ut simul fit vnitiva & comproductiva omnium componentium: & huiusmodi est creatio cœli, quam constat per se primo terminari ad compositum, concomitantem vero ad materiam & formam. Alia deniq; est actio simul vnitiva, & comproductiva alterius partis componentis ex presuppositione alterius, & huiusmodi est actio educitiva, de qua nunc agimus, & ideo non est de eius ratione, ut ipsius ad quatuor terminus ita fiat de novo, ut nulla eius pars presupponatur esse.

VI.

Atq; hinc obiter colligitur, hanc sententiam non solum in substantialibus formis, sed etiam in accidentalibus veram esse, etiamli Scotus supra, Anton. Andr. & alii oppositum significant, eo quod ex accidente, & subiecto fiat vnum per accidens, quod non videtur posse fieri per actionem, & causalitatem per se. Sed sententia proposita vera est, nam Aristot. universaliter loquitur: & maxime adhibet exempla in accidentibus. Ac tandem in tex. 32. expresse & in particulari hoc docet de formis accidentalibus. Nam (ut ibidem ait) ratio eadem est, quia multum agit accidentia non per se sunt, sed ut vnta subiectis, & ex illis. Nec refert, quod sint entia per accidens, nā realem, & veram, ac Physicam compositionem habent, quam per se includit illa actio, & ideo per illam fit per se primo compositum accidentale: nam & actio ipsa accidentalis est.

S E C T I O V.

Quæ sit propria ratio forma substantialis, propriaq; causalitas eius in suo genere.

I.
Descriptio
forma in
genere.

X dictis de existentia formæ substantialis, & de modo quo fit, facile intellegi potest, quid ipsa fit, & quem modum causandi habeat: vtrumq; autem hac breui descriptione comprehen-

dere possumus. Forma est substantia quædam complex & incompleta, quæ ut actus materie cū ea constituit essentiam substantie compositæ. In qua descriptione substantia ponitur loco generis eo modo, quo à Philosopho distinguitur in materiali, formæ, & compositum. Et per eam particulam distinguitur hæc forma ab accidentalibus, quæ substantia non sunt, distinguunt etiam potest à modis substantialibus: nam licet hi ad prædicamentum substantia reuocetur, non tamen sunt substantia in ea proprietate, unde neq; ab Arist. in ea partitione enumerantur, quia non sunt propriæ entitatis substantialia, ut est forma, quia hac ratione substantia dicitur. Additur vero simplex & incompleta, ut per priorem particulam à composta substantia separetur: per posteriorem vero à substantiis separatis, quæ interdum vocari solent formæ assidentes, ut illæ, quæ mouent corpora coelestia, quæ re vera non exercent munus cause formalis, sed efficientiam aliquam: quare non sunt formæ substantiales, prout nunc de illis loquimur.

Reliqua pars definitionis distinguunt formam à materia, quæ etiam est substantia simplex, & incompleta, tamē ut potentia: forma vero ut prius actus illius potentie. Et ideo Aristot. 2. de anima definiuit, animam esse *Actum corporis Physici*, &c. Quæ definitione potest facile ad formam in communis accommodari, si nomine actus substantialem actum intelligamus, ut intelligi debet, & solum dicamus formam esse actum corporis Physici, reliquam partem auferendo, quæ animam secerit à formis inanimatorum. Possumus autem per corpus Physicum intelligere, vel materiali, materiali ipsam, quatenus est altera pars compostrum naturalis, quæ ut forma informetur, semper supponitur, ordine naturæ in suo genere causæ, quantitate, & aliquibus proximis dispositionibus affecta: & ea ratione corpus Physicum appellari potest. Velerum possimus per corpus Physicum ens ipsum naturale intelligere, quod ex materia & forma constat: cuius actus dicitur forma, tanquam constitutus illud: quod o etiam Aristot. definiuit esse *actum vivuum*, seu *quo vivuum*. Vramque igitur habitudinem in dicta parte nostræ descriptionis explicuimus: nam forma substantialis, ita est substantia incompleta, ut sit actus materia: actus (inquit) vel actu informans, vel natura sua institutus ad informandam materiam, nam verba (ut aiunt) in definitionibus dicunt aptitudinem & ita comprehenduntur anima rationalis, etiamli corpore separata sit. Et hinc consequenter habet, ut cum materia componat essentiam entis naturalis, quod est substantia composita: & ideo Arist. 2. Phys. ca. 3. ait, *formam esse essentia seu quidditatis rationem*, id est, quæ compositi naturalis essentiam compleat, & ab aliis essentialiter ac quidditatis eam distinguat. Atq; hinc explicata etiam est causalitas formæ: nā quia forma essentialiter est actus, ideo includit intrinsecè habitudinem transcendentaliæ ad id cuius est actus, & ad actuationem, quam in illud exerceat ideoq; vix potest ratio formæ, nisi per habitudinem ad eius causalitatem declarari. In qua possimus quæ tuor illa considerare, quæ in omni causa spectamus, scilicet formale principium causandi, conditionem necessariam ad causandum, causationem ipsam, & effectum qui causatur, quæ omnia signillatim explicita sunt, sicut in materia fecimus, licet suppositis quæ ibi diximus, breuius hic expediti posse.

S E C T I O VI.

Quæ sit ratio causandi formæ

Ris sub hoc titulo complecti possumus, scilicet principiū causandi, quod sit veluti actus primus, conditiones necessarias ad sic causandum, & causalitatem illam in actu secundo.

Quod

Quod primum dicendum est, principium causandi non esse aliud, quam entitatem, & naturam ipsius formæ, quæ per seipsum, & entitatem suam causam exhibendo (ut ita dicam) sese totam materia, seu composito. Ad quod non indiget alia facultate vel potentia distincta a seipso, sed per seipsum est essentialiter apta ad hanc causalitatem exercendam. Unde, sicut supra dicebamus in materia non distingui principale & proximum principium causandi, quia potentia receptiva per quam causat, non est proprietas eius, sed ipsam essentialiter, ita in forma considerari potest, quasi potentia quædam, vel aptitudo ad causandum formaliter, quæ manet, verbi gratia, in anima separata, etiamque actu non informet: & illa aptitudo est proximum principium causandi formaliter. Non est tamen distinctum principali, quia illa aptitudo non est proprietas superaddita entitati formæ, sed est essentialis ratio, & specificatio eius: nam forma essentialiter est actus actuans, de essentia autem huiusmodi actus est aptitudo ad actuandum. Item, quia ex materia & forma ideo fit per se unum quia non interueniunt alicuius proprietatis, vel accidentis vniuersitatem, sed immediate per seipsum, propter proportionem & mutuam aptitudinem, quam ad se habent per suam entitatem incompletas, ad idem genus pertinentes, ut sumitur ex Aristotele 8. Metaphys. capite 6. & 2. de anima, capite 1. vbi id adnotatur. Commentator commento 7. & alii Scriptores 8. Metaphys. Diuus Thomas 2. contra Gentes, capite 70. 1. part. quæstio. 7. artic. 7. & alii Theologini 2. distinct. 12. præsertim Scotus quæstione 1. & Durand. quæst. 2. ergo sicut in materia non est finis distinctum, quæ mediet inter ipsam & formam, ita neque in forma cogitanda est aptitudo, quæ sit aliquid distinctum ab ipsam formam. Dices, quomodo potest forma, quæ tantum distat in sua natura à materia, illi per seipsum immideate vniuersitatem maxime videri potest difficile in anima rationali, quæ spiritualis est. Respondeo in primis, non esse tantam distantiam, quin in eodem genere convenient. Deinde, distantiam nihil obstat, si sit debita proporcio: ut enim dixit Plato in Timæo, mutua proporcio est, quæ vinculum inter res, quæ proxime ac per se vniuersitatem: proporcio autem hæc consistit in ratione actus, & potentiarum, & in naturali & essentiali aptitudine, & mutua habitudine, quam inter se habent.

Conditiones necessariae ut forma causet.

Quod secundum de conditionibus necessariis ad hanc causalitatem exercendam, tres videntur posse conditions assignari. Prima est actualis existentia ipsius formæ, de qua diuersimode sentiendum est, iuxta diuersas sententias de existentia creaturarum, & distinctione eius ab essentia. Quamquam in nulla opinione videatur existentia propriæ dici conditione necessaria ad causalitatem formæ: nam si existentia est res distincta ab essentia, non potest dici conditio formæ ad causandum, sed potius effectus, vel in genere causa formalis, prout dicitur forma dare esse: vel in genere causa efficientiæ, prout dicitur aliqui, existentiam manare ab essentia, vel, ut alij volunt, in genere causa materialis, quatenus forma compleat existentiam, quæ est proximum receptaculum existentiae. At vero, si existentia in re non distinguatur ab essentia actuali, existentia formæ, non potest propriæ dici conditio necessaria ad causandum: conditio enim requisita, si propriæ loquuntur, distinguuntur ab ipsa ratione causandi: existentia autem non potest sic distinguiri iuxta illam opinionem, quia forma causat per suam entitatem actualem, quia non potest intelligi actu causare, nisi ut habens entitatem suam actualem, & extra causam: ergo ut habens existentiam. Atque hæc opinio Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

magis probanda est, quia sicut actualitas formæ, non est conditio distincta à ratione causandi, seu actuandi, ita neque existentia, quæ intimè includitur in ipsa actualitate. An vero necesse sit, existentiam formæ esse præiuam ad causalitatem eius, dicendum est, non esse necessarium, ut sit præiuia ordine durationis, quia talis antecessio est impertinens, imo naturaliter non est possibilis, quia forma non debetur esse, donec illam postulet subiectum proxime aptum, quo posito, forma simul ac est, naturaliter illud informat. Rursus, neque necesse est existentiam formæ, ita esse præiuam ordine naturæ, ut intelligatur aliquid signum vel momentum in quo existat, & non informet, quia neque hoc est necessarium ad prioritatem nature, neque in formis, quæ à materia pendent, intelligi potest, ut ex dictis sectione præcedente constat. Antecessio autem naturæ, secundum aliquid genus causalitatis interuenire potest, & necessaria est, nam causalitas formæ ab eius entitate & existentia pender: vnde necesse est, ut inter existentiam & causalitatem formæ sit ordo naturæ, ex quo sumitur prioritas (ut aiunt) à quo, non in quo. De quibus prioritatibus plura in sequentibus.

Altera cōditio necessaria assignari potest præsentia seu intima propinquitas entitatis formæ cum entitate materia, quæ conditio est verisimile assignata, adeoq; necessaria, ut sine illa, etiam de potentia Dei absoluta, nō posset forma suum esse. Et cum formalem præstare. Quis enim intelligat formam substantiam loco distantem à corpore componere substantiam per se unam? Hæc ergo cōpositio per intimationem vniuersitatem sit, quæ non est quidem localis præsens, sed aliquid distinctum ab illa: necessario tamen illam requirit. Quod ex dictis supra in simili de materia, declarari amplius ac persuaderi potest, nam quoad hoc eadem est ratio de forma.

Tertia conditio assignari potest, dispositio accommodata ex parte materia, quam necessario forma requirit, ut suum effectum formalem conferre possit. Quam dispositiōem aliqui existimant, adeo esse necessariam, ut etiam per potentiam absolutam non posset forma informare materiam omnem carecentem dispositiōe, præsertim quantitate. Ita Henric. quodlib. 7. quæstio. 17. Veruntamen quidquid sit, an ex parte materia, vel quantitatis repugnet illam ab hac separari, quod tractare non possumus vñque ad disputationem de quantitate, nihilominus si semel supponatur, materiam posse conseruari à Deo sine quantitate, quod verius existimamus, non repugnat conseruari etiam à Deo, talem materiam in eo statu informatam substantiali formæ, quia nulla est tam essentialis connexio inter formam, ut exercentem suum intrinsecum effectum formalem, & hæc accidentia, ut non possit à Deo sine illis conseruari. Non intercedit igitur tam absoluta necessitas: quod vero hæc conditio modo naturali & Physico necessaria fit, experientia ipsa docet. Hinc enim prouenit naturalis rei corruptio, per quam forma à materia separatur, quæ incipit per abiectionem seu corruptionem dispositiōem: ergo signum est illæ huiusmodi dispositiōes saltem conditiones necessarias ex natura rei, ut forma informet materiam. An vero sint conditio præiuia, vel consequentes formam ordine naturæ, perendum est ex dictis disputatione præcedenti.

Causalitas forma explicatur.

Quod tertium de causalitate actuali ipsius formæ, quidnam sit, non est facile ad explicandum, tamen ex his, quæ dicta sunt de materia, procedere proportionatè possumus ad declarandum. Et in primis certum videtur, huiusmodi causalitatem aliquid esse in rerum natura distinctum ex na-

tratu
metam pro
pinguis
f. 111. ad
materiam.

V.
Diff. stio
nus et m
surales fo
mulae.

tura rei ab entitate formæ. Probatur, quia sicut agere, aliquid est in rerum natura, ita & informare, quia vere est, rea iter, ac physice causare. Rursus illud, quidquid est, est in re ipsa separabile à forma: nam in anima rationali de facto separatur, & in quali befor ma substantiali separari posset per potentiam Dei ab solutam, nam potest extra materiam conseruari, sicut conseruata est quantitas: est enim eadem vel maior ratio: ergo distinguitur ex natura rei ab illa.

VII.

Vno formæ ad materiam est forma canonalis.

Deinde, dicendum est hanc causalitatem nihil aliud esse posse, præter actualitatem vniōne formæ ad materiam. Probatur primo a sufficienti enumeratione, quia neq; est materia, neq; forma, neque compositum: ergo est dicta vniō, nam præter hæc nihil aliud excogitari potest: & antecedens quod omnes partes est per se euident. Nam de forma iam probatum est, & eadem ratio à fortiori probat de materia, compositum autem est ultimus effectus huius causalitatis, ut statim dicetur: non est ergo causalitatem ipsa. Item, compositum includit entitatem materiæ & formæ: causalitas autem formæ præcisè sumpta non potest hæc omnia includere. Præterea, posita vniōne, & præciso quo cunq; alio, præter ea, quæ dicta sunt, forma necessaria exerceat suam causalitatem: positis autem omnibus aliis, & ablata vniōne, impossibile est formam exercere suam causalitatem: ergo signum est, in vniōne consistere talem causalitatem. Maior patet, quia si forma vniōt materiæ, necessario communicat illi seipsum per seipsum, id est, non efficiendo aliam similem, sed suammet perfectionem & entitatem illi communicando, & hoc modo illam attuando. Et inde etiam necessario consurgit substantialis natura composita per se vna, sed in hoc consistit tota causalitas formæ, totusq; effectus eius, qui ablata vniōne, permanere non potest, ut per se notum est: ergo. Vnde in hoc est notandum: differentia inter vniōnem, quam diximus esse causalitatem formæ & actionem, quam postea dicimus esse causalitatem efficientis, quod actio ita est causalitas agentis, ut agens quatenus agens est, omnino maneat extra effectum, quia licet per actionem communicet se, non tamen seipsum per seipsum dando effectum, sed similiem aliquam entitatem ei conferendo, vno vero ita est causalitas formæ, ut, ea mediante, seipsum præbeat vel materiæ vel composito: est enim causalitatem intrinseca per seipsum causans. Quo sensu dici etiam posset, causalitatem formæ complecti in se entia: ea formæ, seu hanc causalitatem esse ipsam formam, non absolute sumptam, sed vnitam. Sed in hoc loquendi modo confunditur causa cum causalitate, & ratio causandi qualis in actu primo, cum causatione, quæ est qualis actus secundus, & ideo formalis, & magis præcisè dicitur hæc causalitas, in ipsa vniōne consistere.

VIII.

Dubio. Dubio.

Sed occurrit difficultas, nam hæc vniō dupli modo contingit in diuersis formis substantialibus. In quibusdam enim est pura vniō, id est, sine inheretione vel dependentia formæ, ut in animabus rationalibus: in aliis vero est vniō, quæ simul est dependentia, & qualis inheretio formæ in materia. Prior ergo vniō non potest esse causalitas formalis rationalis animæ, quia est ab ea effectu: causalitas autem efficiens longe diuersa est à formalis. Antecedens patet, quia hoc ipso, quod anima creaturæ à Deo in corpore disposita, statim ipsa quasi naturali impetu se vnit materiæ, efficiendo vniōnem: nam cum anima naturaliter sit propensa ad illam vniōnem, & habeat applicatum proprium subiectum perfectibile ab ipsa, non est cur non possit ipsa quasi naturali pondere se corpore copulare, ut sensit Henric. quodlib. 11. q. 14. & Aureol. apud Capreol. in 4. distinc. 43. q. 2, & probabile existimat ibi Richard. artic. 3. q. 2. Posterior item vniō non potest esse causalitas formalis respectu aliarum formarum, quia illæ formæ per ipsam vniōnem causantur à materia, & ab ea penderit in

suo esse: ergo non possunt eadem formæ esse causa eiusdem vniōnis: ergo non potest vniō esse causalitas huiusmodi formæ: causalitas enim est ab ea causa, cuius est causalitas, sicut actio est ab agente, & ideo supponit esse talis causa. Nec potest intelligi, quod eadem res seu modus sit ratio, seu quasi via, ut causatur forma, & per quam causet forma. Et confirmatur, nam supra disput. 12. sectione 1. dicebamus, formam non posse esse causam formalem generationis, quia per generationem sit, edicetur de non esse ad esse, ergo eadem ratione non potest esse causa vniōnis, & consequenter neque vniō potest esse causalitas eius. Paret cœquentia, tum à patiente rationis, tum etiam, quia ipsa generatio videtur esse idem quod vniō, cum dictum sit, has formas eadem actione fieri & vniiri.

Ad priorem partem responderetur, sententiam Henrici, quæ ibi commemoratur, satis increatorem esse, ut vide elicit in Scoto in 4. distinc. 43. q. 2. artic. 3. & Capreol. ibi. q. 2. art. 3. Nam forte vniō animæ rationalis, & corporis sit, vel virtute seruans, & dispositionum ab ipso generante, vel si ab hoc tam sit dispositione, sit effectiva à solo Deo, à quo anima creaturæ. Quod vero ab ipsam anima fiat, nulla sufficiunt ratione ostenditur, nam licet formanatura sua sit apta vniiri, ideoq; sit naturaliter propensa ad vniōnem, non inde sequitur esse potentem ad se vniōndum: sunt enim hæc diuersæ aptitudines seu potestates, quarum una non necessaria infertur ex altera: sicut etiam materia est apta vniiri, & est in suo genere propensa ad vniōnem, & tamen non est potens se vniire. Quemadmodum enim potentia receptiva, & appetitus illa fundatus, est diuersæ rationis à potentia activa, & propensione eius, ita potentia (ut hæc dicam) seu aptitudo formalis, & propensione in illa fundata, est distinctæ rationis ab actua, nec est illa sufficiens ratio, cur ex illa inferatur, maxime cum in omnibus aliis formis probatius videatur, vniōnem non esse effectiva à forma. Secundo, etiam si illa sententia admittatur, neganda est consecutio, nam etiam vniō ad corpus sufficiens dispositionem effectivæ manet ab anima rationali, nihilominus esse potest formale vinculum, quo anima coniungitur materiæ, ut actus potentie, Nihilque repugnat, quod eadem vniō sit ab anima in duplice genere causa, effectuæ scilicet & formalis, vel quod sit effectus animæ, ut efficiens, & quod sit ratio causandi formaliter totū compositum: nulla enim repugnantia in his diuersis habitudinibus inveniatur.

Ad posteriorem partem, responderetur eandem rationem causari, & à formæ & materia, & ab efficiente, ab unoquoq; in suo genere causa, quia ab omnibus illis penderit: ideoque non repugnat ut ea ratione vniō, quatenus est à forma, sit quasi via securatio qua mediante forma causat totum compositum, & quatenus est materia, sit ratio, qua mediante forma materialis in suo esse à materia penderit. Est enim illa vniō nexus vtriusque, scilicet materiæ & formæ, & ideo quando talis est vniō, ut etiam sit inheretia, simili est potest, & via (ut ita dicam) materialis formam, & formæ ad materiam. Nec refert, quod causalitas forma debet esse à forma, & ideo supponit ebeat eam esse ordinè naturæ, nam, ut supra attingimus hæc prioritas non est in quo sed à quo: non repugnat autem quod eadem vniō, & sit à forma ut informante materiam, & sit talis nexus formæ cum materia, ut illo mediante forma sustentetur à materia. Atque ita eademmet vniō quatenus est à forma, est medium seu ratio, qua mediante forma actus materiam, & componit compositum, & hoc modo dicitur esse causalitas formæ: quatenus vero per illa forma materiæ adhæret, & sustentatur ab illa, est dependentia eiusdem formæ à materie. Est enim tam intrinseca connexio inter huiusmodi formam, & rationem.

nionem, ut diversis rationibus mutuo inter se pen-
deant. Ad confirmationem respondeatur vniōnem,
interdum accipi pro actione, quā ad tollēdām equi-
vocationem solet dici vnitio, interdum vero ac ma-
gis propriū sumi pro ipso modo vniōnis vel in herē-
tice permanentis in factō esse inter materiam & for-
mam, & aliquando sumi etiam pro relatione conse-
quente, ut latius annotatur in 3. p. q. 2. art. 8. Cum er-
godicūm vniōnem esse causalitatem formā, non
est forma de relatione, ut per se notum est, nam hāc
si sumatur ut aliquid distinctū ab aliis, vel nihil est,
vel quid posterior est. Neq; etiam est forma de actio-
ne, de qua praeedita dicta confirmatione fatemur enim
formam, præsertim illam, quā educitur de potentia
materiæ, non esse proprie causam formalem illius a-
ctionis, per quam educitur, ut citato loco ostendim-
us, quia est terminus eius, vnde illa actio aliquo
modo actiue comparatur ad ipsam formam, & ideo
non potest vere ac proprie causari ab ipsa forma. Lo-
quimur ergo de modo vniōnis, de quo est longe di-
versa ratio, quia non comparatur actiue ad formam,
sed est quasi formalis nexus inter ipsam & materiam,
& ideo potest habere dependentiam ab utraque, ut
declaratum est.

Hic vero occurrebat statim difficultas, cur hic
modus vniōnis magis attribuatur formā quam ma-
teria. Sed huic satis factum est disp. 13. sect. 6. Neque
hinc aliquid addendum occurrit.

SECTIO VII.

Quis sit effectus causa formalis.

I. **D**icitur tunc effectus sunt, qui formæ at-
tribui possunt, scilicet, compositum &
materia, nam de generatione vel vni-
tione iam dictum est, non posse pro-
prie effectum eius. De vniōne vero i-
psum factō esse constat ex dictis, non posse dici pro-
prie effectum, nisi fortasse eo modo, quo actio dici-
tur effectus agentis, quatenus ab illo est, quāuis pro-
prios dicatur via ad effectum.

Explicatur prior effectus formæ.

II. Quod compositum ergo satis clarum est ex di-
ctis, illud esse proprium ac primarium effectum
est formæ, nam ex illa intrinsece, & essentialiter con-
veniunt, & ab illa habet speciem, & (ut ita dicam) pul-
chritudinem suam: nam ipsa complectit essentialē na-
turam & rationem eius, ut ex Aristotelis definitione
supradicta constat. Item materia est causa compo-
siti, ut supra ostensum est: ergo multo magis forma,
quia magis consert ad esse compositi: ergo & econ-
venit ipsum compositum esse effectus formæ, nam in
hunc effectu ab illa maxime penderet.

III. Sed obiiciunt aliqui, nam si compositum est pro-
prios, & primariis effectus formæ: ergo propria cau-
salitas formæ erit constitutere compositum: hoc au-
tem verum esse non potest, quia forma prius natura
actuat materiam, quam compositum: nam cum es-
sentialiter sit actus materiæ, prius respicit materiam,
& per illam compositum: ergo compositum non est
primarius effectus formæ, sed materia vera actuata, seu
vniōne informata: ex quo effectu sequitur compo-
siti ut posterior effectus. Respondeo his vocibus,
non explicari duas causalitates, aut duos effectus for-
mæ, sed unum duntaxat sub diversis habitudinibus.
Vnica est enim vna formæ ad materiam & illa posi-
ta, & præcisa omni alia re, vel modo reali, materia
manet informata per formam, & compositum ex v-
trage refutat: quoniam in ipsa forma possint diuersæ
relations considerari respectu materiæ vel compo-
siti. Rursus materiam esse actuata formæ; non est
effectus ex natura rei distinctus a composito: quia

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

per materiam ut informatam nō intelligimus solam
materiam cum aliqua denominatione quali extrin-
seca, nam hic conceptus, vel nullus est, vel non est
conceptus alicuius effectus realis, sed denominatio-
nis quam intellectus configere potest ex concomitan-
tia, vel habitudine ad formam ut præsentem: sed
per materiam informatam intelligimus materiam,
ut intrinsece effecta formæ: includit ergo materia ut
informata, & materiam ipsam, & formam, & vniō-
nem. Sed compositum hæc tria includit, & nihil aliud: ergo hæc noū sunt in re distincta, ergo non sunt
duo effectus, sed vnu diversimode à nobis conce-
ptus & declaratus.

Et confirmatur ac explicatur à simili, nam in for-
ma accidentalis, non est aliud informare subiectum,
& componere cum illo compositum accidentale, ut
in albedine dealbare niuem, & constitutere hoc al-
bum ut sic, idem sunt: ergo idem est proportionaliter
in forma substantiali. Respondent esse disparem
rationem, quia ex subiecto & albedine sit vnum per
accidens, quod non est aliquid distinctum ab extre-
mis simul sumptis & vnitis: ex materia autem & for-
ma sit vnum per se, quod oportet esse aliquid præ-
ter illa tria, etiam simul sumpta, ut possit esse magis
vnum. Sed hæc responso falsam doctrinam suppo-
nit: impossibile est enim substantiali compositum
in re aliquid includere, præter illa tria simul sumpta.
Quod infra ostendam, disputando de essentia
substantiæ materialis. Neque in eo consistere potest
differentia inter ens per se, & per accidens: sed in
hoc quod ipsam est vno, & extrema vniōnis omnia
sunt eiusdem ordinis in ente per se vno, non vero in
ente per accidens. Vnde etiam fit, ut in ente per se v-
no, vno sit intimior, & orta ex maiori proportione
vnbilium inter se. Quod vero in hoc solum & non in
alio sita sit differentia demonstrari potest, quia tā
ens per se vnum, prout nunc de illo agimus, quam
ens vnum per accidens, non est vnum vnitate sim-
plicitatis, sed vnitate compositionis seu vniōnis: er-
go maior vnitas entis per se compositi cōsistit in no-
biliōri vniōne, & maiori proportione vnbilium, &
non in additione tertia entitatis intelligibilis, que
si sit simplex & ipsa sola præcē sumpta dicatur es-
se per se vna, non erit vna compositione, & ita non
erit compositum illud, quod per formam consti-
tuitur. Si vero illud tertium sit vnum, intrinsece
includens materiam & formam, & vniōnem earum,
nihil his adiungere oportet, ut illud sit per se vnum,
imo inde potius minueretur hæc vnitas, nam plura
aggregantur in eo composito, sine vlla necessi-
tate. Retinet ergo ratio facta vim suam, quod si
in accidentalis forma actuari subiectum, & consti-
tui accidentalis compositum, verbi gratia, album, i-
dem sunt in re, etiam in substantiali forma actuari
materiam, & compositum constituī, idem sunt. Ne-
que vnitas per se hoc impedit, sed maior ratione id
postulat.

Ad rationem ergo in contrarium, concedenda est
sequela, nimis essentiam substantiali compositum,
esse primarium effectum formæ in suo gene-
re, & consequenter præcipuum causalitatem formæ
esse constitutere idem compositum, non vt cunque,
nam hoc absolute dictum commune est materiæ,
sed vt perficiens & complebens essentiam: materia
enim inchoat illam, forma vero complebet. Cum ve-
ro additur, formam prius natura actuare materiæ,
quam constitutere compositum, negatur assum-
ptum, quia illa non sunt duo, sed vnum in re, vnde
non est inter ea causalitas, & consequenter nec ordo
nature, sed ad summum, potest esse ordo rationis,
secundum conceptus inadæquatos. Neque obstat,
quod forma essentialiter sit actus materiæ, nam
que essentialiter est pars compositi, imo, si inter hæc
facienda esset comparatio, essentialius est pars com-
positi quam actus materiæ, quia forma non est pro-

IV.

V.

Pter materiam, sed propter compositum: re tamen vera hęc non sunt duo in ipsa forma, sed vnum fundans duas relationes. Ex quo potius retroqueretur argumentum, nam sicut forma, vna & eadem, aptitudine est pars compositi, & actus materiae, ita eadem exhibitione se totam dat materiae & composito, huic ut toti, illi ut comparti: ergo etiam in effectu idem est, & omnino simul, quod materia sit informata forma, & compositum constitutum: etergo compositum proprius & primarius effectus formae substantialis, & fortasse unicus in genere causa formalis: sed de hoc postremo punto dicendum est in sectione sequenti.

VI.

An forma sit perfectior composito.

Prius vero soluenda est occurrens obiectio, nam causa esse debet nobilior effectu, teste Commentatore 2. Physic. comm. 4. sed forma non est nobilior composito: ergo non potest compositum esse proprius effectus formae. Ad hanc obiectiōnē respondent aliqui negandominorem, nam Aristot. 7. Metaphys. textu 7. & 8. præfert formam composito, dicens esse magis ens, & prius illo. Atque ita sentit ibi Comment. & absolute defendit Zimara theorem. 10. qui etiam refert Lyconensem. Et probat, quia quicquid perfectionis est in composito, est in sola forma & materia nullam addit perfectionem, & aliunde tota illa perfectio est in forma, tanquam in causa, & illa est, quæ secum assert esse, quod non conuenit composito nisi ratione illius: ergo illa est simpliciter perfectior. Sed hæc responso falso fundamento nititur, nam sine dubio compositum est perfectius sua forma. Quæ est aperta sententia Aristotelem, nam in 2. de anima in principio, & vbiunque distinguit substantialiam in materiam, formam & compositum, præfert compositum formæ, & formam materiae: mo infra agentes de substantiali ostendimus, analogicè de illis dici, & ita explicit Commentator 2. de anima commen. 3. & ideo dixit Aristoteles in prædicamento substantiali primam substantiali esse maxime substantialiam, vbi licet comparet primam ad secundam, tamen etiam præfert primam & completam substantialiam partibus & incompletis substantiali. Vnde etiam Commentator 12. Metaphysic. com. 15. dicit compositum esse maioris nobilitatis, quam sit materia, vel forma & refert Alexander in eandem sententiam. Quam etiam tenet Simplicius in 1. Physic. textu 70. & 2. Phys. textu 4.

VII.

Son. in 7. Metaph. g. 28.

Ratio vero est, quia compositum includit quidquid est perfectionis, in forma, & addit aliiquid: ergo est perfectius. Antecedens probatur ab aliquibus, quia compositum includit esse, quod non includit forma. Sed hæc ratio nullius momenti est: nam vel existentia distinguitur in re ab essentia actuali, vel non: si non distinguitur, sicut essentia composita includit suum ad quantum esse, ita forma suum proprium esse: si vero distinguitur, primæ ratio illa non habet locum in homine, quia esse prius conuenit animæ, quam homini. Deinde, ut recte sit comparatio debet fieri inter essentiam formæ, & essentiam compositi præcisè, & sic non procedit illa ratio, vel si sit comparatio forma ad compositum, ut includit esse, etiam forma sumi debet, ut includet suo modo esse, nam illi per se primo debetur ut primæ radici ipsius esse, quæ p. illud etiam existit, quamvis denominatio existendi simpliciter tributatur composito propter modum subsistendi. Probatur ergo antecedens, quia compositum includit perfectionem formæ, & præterea includit perfectionem materiae. Respondebit Zimara à materia nullam sumi perfectionem, sed omnem potius imperfectionem. Fallitur tamen, quia ut supra ostensum est, materia habet veram realitatem & essentiam partialē: vnde necesse est, ut habeat

aliquam perfectionem in latitudine entis & maiori, quam accidentia. Item subsistens, perfectio est: hæc autem habet substantialia materialis maxime ratione materie. Item materia secum assert suum partiale esse, quæ omnia constabunt infra, latius tractandæ substantialia, & existentia. Et hoc sensu applicata prior ratio est efficax, nam compositum habet esse compleatum: esse autem formæ est incompletum. Denique vno formæ ad materiam aliqua perfectio est: aliqui cur forma illam naturaliter apparet: hanc autem perfectionem includit compositum, non vero forma. Responderet alter dictus auctor, quamvis compositum formaliter includat aliquam perfectionem præter formam, non sequi esse perfectius forma, quia omnis illa perfectio est à forma, & virtute illa contineatur. Sicut (inquit) Deus & mundus non est quid perfectius, quam Deus solus. Sed impræcis, ut minimū, falsum erit quod assert, formam esse perfectiorē composito: sicut Deus solus non est perfectior Deo & mundo simul. Deinde falsum est, formam continere eminenter aut virtute totam perfectionem compositi: non enim habet in virtute perfectionem materie, nec causalitatem eius vlo modo suppleret, maxime cum ipsa pendeat à materia. Tandem forma est proper compositum, tanquam proper hinc proprium ac præcipuum: huiusmodi autem finis perfectius quid est eo, quod ad finem ordinatur, 2. Phys. tex. 31.

Exponitur Aristotelis locus ex 7. Metaphys.

AD Aristotelem in 7. Metaphys. respondetur varie locum illum exponi. Prima expeditio est Aristotelem in eo texu 7. non lequi de prioritate perfectionis, sed de prioritate causalitatis: sic enim virtute colligit Philosophus. Forma est prior materia, & materia prior composito: ergo forma est prior composito. At si loqueretur de prioritate perfectionis, minor esset falsa: loquitur ergo de prioritate causalitatis. Ita Albertus Magnus, & Scotus, & indicat D. Thom. Sed non placet expeditio. Primo, quia ratio illa argumentandi non est formalis, cum mutetur genus causa. Deinde, quia melius & brevius concluderet formam esse priorem composito, quia est causa eius. Tertio probatur, quia Aristoteles non tantum dicit esse priorem, sed etiam esse magis ens. Verum est, Aristotelem in illatione non reperere, quod sit magis ens, sed solum, quod sit prior: & id eo Iauellus ibi quæstione 4. dicit comparationem inter formam & materiam fieri in prioritate & perfectione: inter formam autem & compositum in prioritatem tantum. Sed hoc est præter expeditiōnem omnium: nam ex modo colligendi & arguendi, quod vitatur Philosophus, constat aut breuitatis causa sive in consequente omissione illam particularum, quæ ex virtute antecedentis intelligebatur, vel certe sub prioritatem comprehendens esse prioritatem perfectionis. Secunda expeditio est formam esse prior & perfectiorē non simpliciter, sed secundum quid, id est Philosophus virtute sive colligat. Forma est prior & perfectior materia, quia illa est actus, hæc potest: ergo forma est etiam perfectior, & prior, quam compositum saltem secundum aliiquid, scilicet, quia forma est actus simplex, non includens potentialitatem: compositum autem includit potentialitatem materiae. Ita Diuus Thomas & Atenis ibi, & Soncin. 7. Metaphysic, quæstione 28. Duo verba obstant huic expeditiōni, vnum est, quod propter excessum secundum quid, non debuisset Aristoteles simpliciter id affirmare & colligere, præfertim cum in antecedente absoluta sit comparatio, quia forma simpliciter est perfectior materia, Aliud est, quod etiam secundum quid non videtur compositum minus perfectum quam forma: nam includere potentialitatem, materia, non est imperfectio in composita compa-

comparatione formæ informantis, sed solum comparatione substantiæ compleæ immaterialis. Sic ut rem esse simpliciorem non est semper maior perfectione, etiam secundum quid, quando talis res ordinatur ad componendum unum aliquid simpliciter perfectius.

Quocirca existimo Aristotelem nullo modo ibi præferre formam compositum, sed vel nullam inter ea facere comparationem, vel potius præferre compositum formæ, quod norauit Simplicius citato loco, & constat ex veritione Argyropoli, quæ sic habet: *Si forma prior materia est, & magis ens, illud quoque, quod ex ambobus est, prius erit ob eandem rationem.* Vnde antiqua versio deceptor expositoris, quia loco nominatiu*m ipsum*, habet ablatiu*m ipsum*. Et, quod ad contextum attinet, hæc etiam lectio est magis consentanea intentioni Aristotelis; nam præcipue intendit contra antiquos ostendere, materiam non esse maximè substantiam sed esse minus perfectam cæteras. Vnde postea in tex. 8. refert antiquos dicentes, materiam esse maximè substantiam: ipse vero docet esse impossibile, & concludit, *Propter quod forma, & quod ex ambobus substantia videtur esse magis quam materia.* Vnde in priori comparatione, cum concludit compositum esse prius ob eandem rationem, formaliter quidem, & mediate solum videtur comparari compositum ad materiam, virtute tamen etiam illud præferit formæ, dum sic colligit: *Forma est prior materia, ergo etiam compositum, eadem (in qua) ratione, scilicet, quia includit ipsam formam, & consequenter est etiam prius perfectione, & nobilitate ipsa forma, cum ad illam ut totum ad partem cōparetur.*

X. Ad obiectiōnem autem in principio positam respondetur negando simpliciter maiorem, non enim causa est necesse, omnem causam esse nobiliorem effectu, sed solum in aliqua causa efficiente & finali: non vero in materiali ut omnes fatentur, neque etiam in formalis, sive proper eandem causam, quia, nimis, hæc causa intrinsecæ ita sunt cause, ut sint etiam partes, & neutra per se dat effectu totam entitatem aut perfectionem eius, sed constituit illum, dando ipsi id quod habet entitatis; ille vero quia conseruit ex multis, euadit perfectior singulis. Vnde addi etiam potest effectum superare causam secundum id, quod ab ea recipit: posse autem superare secundum id, quod habet ab alia causa. De quo latius infra; disput. 26. sect. 1.

SECTIO VIII.

Vnum formam substantialis sit vera causa materia, & materia effectus eius.

I. **Ratione v-** **trig. diff.** **utriusq.** **modicū.** **Ita** iam non agimus de materia ut informata: de hoc enim dictum est sectione præcedenti, sed de materia quantum ad entitatem, seu quantum ad esse eius. Etratio dubitandi est, quia tota entitas materia supponit ad educationem vel introductiōnem formæ, ergo non potest illa entitas causari a forma: maximè cum materia recipiat esse per creationem, ad quam non potest forma cooperari concordando. In contrarium autem est, quia non repugnat formam esse causam materiae, cum causa sint sibi inuicem causa, secundo Physicæ textu 30. & 5. Metaphysicæ textu 2. Item, quia si forma non esset causa materiae, materia posset naturaliter esse sine forma, quia si non est causalitas, non est cur sibi dependentia.

Referuntur opiniones.

II. Circa hanc questionem variæ sunt sententiae, iuxta diuersum modum sentiendi de esse materiae.

Qui enim existimant materiam ex se nullum habere esse existentiam, dicunt formam propriæ esse causam materiae, quia illud est causa rei, quod dat illi esse. Hæc opinio esse videtur D. Thom. i. par. quæst. 66. ar. 1. & de potentia quæst. 4. ar. 1. quam tenent omnes Thomistæ. Caproclus in 2. distinet. 13. quæst. 1. Cajetanus de ente & essentia, cap. 5. sub quæst. 9. Ferrar. in lib. 3. contra Gentes cap. 4. Soncin. & Iauell. 8. Metaphys. qu. 1. Idem secutus est Durandus in 2. distinet. 12. quæst. 2. & Argentin. quæst. 1. Modus autem explicandi hanc causalitatem formalem iuxta opinionem distinguentem realiter existentiam ab essentia actuali creature, hic esse debet, quod entitas partialis existentia materiae de se est incapax existentiae; donec convertetur forma substantiali: ipsa vero forma secundum suam entitatem existentia per se primo vnitur materiae, & cum illa componit unam existentiam integrum: atque hic est primarius effectus formalis formæ. Ex quo vñterius sequitur, quod forma communiceat existentia quod secum afferit, per se primo composito, & per participationem materiae, sive illud esse manet actuè à forma, seu per resultantiam, sive solum formaliter, quod in hoc solo consistere potest, quod tali formæ, vel rei informatae per illam naturali necessitate debeatur tale esse, etiam si à sola causa extrinseca conferatur, à qua sit forma. Et hanc explicationem indicavit Cajetanus dicto loco, nec videtur posse conuenientius exponi in principiis illius sententiae: nam, si existentia est entitas distincta à forma, non potest ipsum esse existentia esse primus effectus formæ, sed esse existentia, quod distinctum est; nam primus effectus formæ est essentia rei, qua forma ut forma est de existentia rei; at vero existentia est extra existentiam iuxta hanc opinionem: non ergo pertinet ad primum effectum formale.

III.

Vnde iuxta principia huius sententiae anima rationalis in Christo homine habet proprium & primarium effectum formale: illo enim priuari non potest si actu informat: & tamen iuxta hanc opinionem non habet propriam existentiam creatam, ergo solum potest forma dare formaliter existentiam secundario, quia videlicet ipsa est vel constituit proprium suceptuum existentiam substancialis, vel (quod in idem fere redit) quia existentia completa per formam intrinsecè debetur esse substancialis, & non alteri. Sic autem declarata hæc sententia probatur primo, quia materia est pura potentia: ergo ex se non habet actum, sed à forma: ergo cum existentia sit auctus quidam, non potest materia conuenire nisi per formam. Secundo, quia existentia est posterior actus, si comparetur ad existentiam: ergo supponit essentialem auctum: hic autem actus est forma. Tertio, quia esse substancialis est esse completum ac perfectum: ergo per se non debetur nisi natura completa, & formalis: ergo tantum debetur formæ, vel ratione formæ.

IV.

Addit vero Durandus, etiam si dicatur existentia non distingui in re ab essentia, nihilominus afferendum esse, formam esse causam formalem existentia actualis materiae: nam licet essentia sit sua existentia id tamen intelligi debet cum proportione, nam essentia in potentia erit existentia in potentia, & essentia actualis erit existentia actualis: ergo sola forma erit actualis existentia, qua formaliter sit in materia. Atque ex hac opinione vñtrouis modo explicata sequitur, materiam naturaliter pendere à forma in tota sua entitate, ita ut nō possit sine illa manere, quia non potest manere sine existentia: sed nō habet existentiam, nisi à forma, & per formam, à qua ipsa existentia pendet: ergo. Quo etiam sit, ut mutata forma mutet materia existentiam, quamvis sub diuersis formis & existentiis, eadem essentia materiae conservetur. An vero tanta sit hæc dependentia, ut à Deo suppleri non possit sine forma, dicimus sectione sequenti.

V.

Secunda opinio omnino contraria est, formam non dare esse materiæ, neque esse propriam causam eius. Ita tenet Henricus quodlibet i. q. 11. & in eam sententiam citatur Auicen. lib. 6. Metaph. & eandem tenet Scotus in 2. distinct. 12. q. 2. in fine, & Gregorius ibi quæst. 1. ar. 2. ad i. Aureoli, & quæst. 2. art. 3. Fundamentum est, quia materia habet suum proprium esse, quod formaliter à nulla causa recipit, cum sit esse simplex, & particiale, ac conditum ab esse, quod dat forma, sed habet illud effectum à solo Deo & secundum illud esse supponitur materia formæ absolute & simpliciter ordine naturæ: ergo nullo modo illud esse causatur à forma, sed compicitur vel actuatur per formam.

VI.
Qui affe-
rati & quo-
modo mate-
riam fine
formæ esse
posse nau-
raliter.

Quod h̄i contra hanc sententiam inferas, materiæ naturaliter posse esse sine forma, quandoquidem forma non est causa eius, quidam respondent concilium de sequelam, quod videtur sensile Marsili, in 2. quæst. 9. ar. 2. dum affluerat in principio creasse Deum materiam rerum generabilium sine illa forma substantiali, & post aliquod tempus illam formasse. Quod etiam placet Gabrieli, in 2. distinct. 12. quæstion. 1. & 2. & videtur aliquando placuisse Augustino libro 1. de Genes. contra Manichæos capite quinto & septimo, & libro 12. confess. cap. 8. Si autem id Deus fecit in creatione mundi, existimandum est, non esse præter naturas rerum, quia ut Augustinus annotat in principio expositionis Genes. Deus tunc non est operatus ut miraculorum opifex, sed ut author naturæ. Neq; ab hac opinione videtur dissentire Henricus supra, dum ait materiam secundum communem cursum naturæ, non posse explicari omni forma, quia non fuit unius rei corruptio, quin sequatur generatio alterius. Si ergo fieri posset corruptio naturaliter sine generatione alterius, quantum est ex parte materiæ, naturaliter maneret sine forma. Quod de facto ita accidisse in morte Christi tenet Marsilius in 3. quæst. 3. art. 1. & quæst. 13. art. 1. & probabile existimat Henricus quodlibet i. quæst. 4. imo & verum, quantum ad hoc, quod ibi facta est separatio unius formæ sine introductione alterius: quod tamen fuisse in Christo singulare, & præternaturale sentit in quodlibet i. quæst. 2. ad 4. At vero Scotus naturale esse putat in quilibet morte hominis, præsertim violentia, imo & aliorum animantium, ut patet in 4. dist. 11. quæst. 3. Hi tamen nō dicunt in eo casu manere materiam sine forma absolute, sed sine forma specifica, & cum forma corporeitatis, quam ipsi ponunt. Alii vero distinctione vivunt: dicitur enim naturale, vel secundum particularem, vel secundum uniuersalem naturam: aquæ enim secundum priuatam conditionem non est naturale ascendere, tamen ad replendum vacuum, est hoc illi naturale secundum propensionem uniuersalis naturæ. Sic (inquit) materiæ secundum priuatam naturam non repugnat conservari sine forma, si illa priuatur: at vero ex debito ordine naturæ uniuersalis id fieri non potest, quia si repugnat dari vacuum in locali spatio, multo magis in capacitate & potentia materiæ. Alii tandem dicunt etiam secundum particularem conditionem sive naturæ non posse materiam esse sine forma, licet forma non sit propria causa eius, nisi omnis conditio necessaria ad existendum, causa dicatur. Et hic modus dicendi propinquius videtur ad veritatem accedere.

Questionis resolutio.

VII.

Diec ergo primo: Forma non est propria causa materiæ, dans illi formaliter proprium esse quo materia existit. Probatur, quia forma non dat materiæ illam partiale entitatem essentialem, quam in se habet, ut supra ostensum est, quamque retinet sub omnibus formis: sed illa entitas includit suam particularem existentiam distinctam ab omni existen-

tia proueniente formaliter à forma: ergo. Maior patet, tum quia illa entitas materiæ quoad proprium esse essentia pariale, est simplex & cōdistincta à formæ: tum etiam quia supponitur ad formam & inuariata manet, quod illud est sub quacunq; forma, vnde etiam authores prima sententia aiunt, formam constituere cum materia unam essentiam cōpletam: non vero dari illi suum proprium esse essentiale materiæ: quod potius supponitur ergo non potest forma esse formalis causa propria & intrinseca illius esse materiæ. Dico autem propria & intrinseca, quia extrinseco per modum termini dici potest, hoc esse materiæ sumi à forma: quia essentia materiæ constituit in aptitudine ad formam, sed hic respectus non est ad formam ut actu informantem, sed a propitudine. Vnde eadem specificatio maneret in materia, etiam si esset sine forma. Minor autem probatur, quia esse reale essentia, si actuale sit, id est, extra causam suam efficientem, intrinsece est esse existentia, ut latè infra probabitur, tractando de esse & essentia; sed materia ut supponitur formæ secundum proprium esse essentia parialis, habet esse actuale prout distinguatur ab esse potentiæ obiectu, quia sine huiusmodi esse non potest esse verum ac reale subiectum transmutationis & formæ: ergo. Et confirmatur ac declaratur, nam Deus eadem actione, qua creauit ac conservauit materiam sub prima forma, conservauit illam sub omnibus formis, quæ postea succedunt: ergo illa actio Dei terminatur ad aliquod esse materia, quod manet idem sub omnibus formis: nam creatio, & conservatio illi respondens, terminatur ad aliquod esse, & non potest actione permanere eadem, nisi terminus sit idem, ergo illud esse non datur formaliter à forma, nam esse quod dat forma, variatur variata forma: illud autem esse est esse existentia, quia est esse temporale, & actuale extra causam efficientem: ergo.

Quocirca Durandus non loquitur consequenter, dum ait, etiam si esse non distinguatur ab essentia, materiam habere esse à forma in formante. In equo autem labor, cum ait, materiam tantum habere esse in potentia: nam materia secundum se habet in potentia essentiam formæ, vel compositi: essentia autem materiæ non habet in potentia, sed in actu, hoc ipso quod creata est: aliud est enim materiam esse essentia potentiæ, aliud esse tantum essentia in potentia. Primum namq; est in uniuersum verum, etiam de materia, auctu existente, quia in eo nihil aliud significatur, quam materia esse essentia potentiæ subiectum, vel potentiam recipiunt. Secundum verum falso est de materia auctu creata, etiam prout intelligitur formæ: nam licet essentia materiæ ex se sit, remota efficientia, solum sit in potentia, quod commune est omni essentia creatæ, tamen per suam creationem sit essentia in actu, licet partialis, & potentiæ subiectu: ergo ut sic habet suum esse existentia proportionatum: illud ergo non manet formaliter à forma. Sed de hoc puncto, id est, de existentia materiæ, plura inferius.

Diec secundo: Nihilominus materia pendet in suo esse aliquo modo à forma, quatenus naturaliter esse non potest sine illa, non solum ex ordine uniuersalis naturæ, sed etiam ex debito, & indigentia propriæ & peculiaris naturæ ipsius materiae. Prior pars recepta est frequenter à Philosophis & Theologis, qui hac ratione dicunt esse mutuam connectionem ac necessariam inter materiam & formam materiale, ut videlicet in authoribus citatis, & Auicenna. 2. Metaphysicæ, c. 2. & 3. Comment. 1. Physic. comment. 56. & lib. 2. comment. 13. Themistio. 1. Physicorum digress. vtr. Plotino. Aenead. 3. li. 6. c. 14. Socrat. 5. Metaph. q. 1. Et probatur ratione, quia entitas materiæ est otiosa in rerum natura, maneret sine forma: nullam enim operationem exercere posset:

let: hoc autem abhorret à natura: ergo est contra ordinem naturæ ut materia sit sine formæ. Hac ratione vuntur multi: non tamen videatur efficax, quia, licet frustra sit in natura quod non est aptum ad aliquod munus naturæ, non est tamen frustra, nec simpliciter otiosum, quod ex se aperum est ad exercendum aliquod munus, ad quod à natura est institutum: quævis interdum illud non exequatur: Sic ergo, quamvis materia maneret aliquando sine formæ, non esset otiosa in natura, quia de se esset apta ad recipiendam illam, si a deesse agens qui illam introduceret, & per accidens contingere quod illa carerer, quia fortasse agens qui disponebat ad illam introducendam, prius ab aliis dispositionem necessariam ad alterius conservationem, quam potuerit alteram introducere. Sicut Scotus fieri putat in morte hominis, vel alterius animalis, nec propterea manet otiosum cadaver, aut maneret materia, præsertim, quia paucimenter disponi poterit, vt aliam formam recipiat.

Vnde non videtur etiam efficax ratio, quæ reddi solet ex continua successione generationis & corruptionis, tum, quia non est certum ad omnem corruptionem immediatè, & in eodem instanti sequi generationem, vt ex dicta opinione Scoti patet: nam licet natura per se non intendat corruptionem, sed generationem: fieri tamen potest, vt res corrumpatur prius quam altera generari possit. Quare quod Aristoteles dixit, nempe: *Generatio viuus est corruptio alterius, fortasse non conuertitur, vel intelligendum erit, per se loquendo, licet ex accidente possit deficere.*

XL. Aliaratio fieri solet, quia, quod non est aptum per se operari sine alio, neque etiam est aptum per se esse sine illo: materia autem naturæ sua nihil operari potest sine formæ: ergo natura sua indiget formæ vt existat; nec potest esse sine illa. Sed interrogo, an sit sermo de operatione propriæ sumpta, quæ dicit habituinem ad principium efficiens: & hoc modo non est ad rem: nam materia nec sub forma, nec absque formæ potest habere aliquam operationem. Vel operatio lumen latè pro quaenamque causalitate: & sic falsa est assumptio: sèpè enim indiget vna res confortio alterius ad causandum, & non ad existendum, vt intellectus agens indiget confortio phantasia ad abstractandas species, & tamen manet sine phantasia, & non confundit esse otiosus, etiam si tunc pro eo statu non exercet suam operationem. Anima enim rationalis indiget confortio corporis ad exercendam causalitatem formalem: non vero ad existendum, & sic de aliis: sic ergo materia poterit indigere confortio forma ad exhibendam causalitatem materiale, etiam si ad existendum eam non requirat. Et ratio est, quia causalitas dicit relationem vel habituinem transcendalem, & ideo postulare potest confortio alterius res autem à qua est causalitas, potest esse materia absoluta, & non actu, sed apropititudine tantum solem alterius postulare.

XII. Ex quo etiam infirma videtur alia communis ratio, que maximè à priori esse censemur, nimirū: quod materia est pura potentia, & idea ab actu formæ naturæ sua pendere debet. Quod enim dicitur pura potentia, non excludit actualem entitatem ipsius materia, sed dicit solum talem esse illam entitatem, vt essentialiter sit potentia, & ad munus recipiendi & sustentandi formam omnino instituta: non est autē de ratione potentia, generatim loquendo, vt semper sit sub actu suo: vnde ergo ostenditur hoc esse de ratione huius potentia: nam ex eo quod sit potentia substantialis, id colligi non potest: cum inde potius habeatur esse potentiam subsistens, quamvis partialiter & incompletè, & ideo posse per se existere, etiam causalitatem suam actu non exerceat, sicut materialis anima, quia subsistens est, licet actu non informet.

XIII. Difficile ergo videtur rationem reddere, quæ cō-

vincat hanc naturalem dependētiā materiæ à formæ, propter quod hoc tempore multis, præsertim in Italia, placet, materiam quidem nūquam separari à forma propter necessarium ordinem agentium naturalium tum inferiorum, tum coelestium, quæ semper introducunt vnam formam recedente alia, non verò propter intrinsecam dependentiam materiæ, quam dicunt non fore in nihilum redigendam, si ablatâ vna forma, altera in illa non succederet, sed naturaliter cum sua entitate & existentia fuisse permāsuram. Nihilominus recedendum nō est ab antiqua & communī sententiā, quam his modis explicare & confirmare possumus. Primo non est verisimile materiam hanc inferiorem esse magis independentem à forma rei generabilis indefinitè sumpta, quam sit vnaquæque materia coeli à propria forma, cum sit illa minus perfecta, sed vnaquæque materia coeli formæ esse pender naturaliter à sua forma: ergo. Secundo non est verisimile materiam hanc magis pendere à formis accidentalibus, quam à substantiali, cum per se primo ac principaliter illam respiciat, sed ita pender materia hæc ab accidentali forma, vt naturaliter esse non possit sine omni illa, vt est evidens saltem de quantitate.

Tertio, physica conjectura optima est, quod hæc materia ad hoc est instituta, vt semper sit sub aliqua substantiali forma, & ab eis nūquam separetur: ergo signum est, talem etiam esse factam, vt ex natura sua postuleret confortium formæ, vt esse possit. Antecedens patet inducione, quia materia à principio in sua creatione sub formis condita fuit. Neque sententia contraria verisimilis est: nam Scriptura non dicit Deum in principio creasse materiam, sed cælum & terram: quas voces non posse de materia exponi supra ostensum est. Et quamvis Augustinus interdum videatur in hoc dubitasse, tamen 12. Confess. cap. 17. & 29. priorem opinionem reprobat, & concludit, materiam non tempore, sed natura tantum antecepsisse formationem suam: vnde 13. Confess. cap. 33. ita procepsisse. August. 17. *demassim. etiam mat. ratione res. in formæ. ita præcessisse.* concludit: *Cum aliud sit cæli & terre materies, aliud species: materiem quidem de omnino nihilo: mundi autem species: de informi materia: simul tamen utrumque fecisti, ut materiam formæ, nulla mōra intercedente sequeretur. Idem habet libro 1. de Genes. ad liter. capite 19. & libro 4. capite 22. & sequentibus, & 1. de Ciuitate capite 7. Post illam vero primam creationem nūquam materia caruit omni formæ: atque ita sunt ab auctore naturæ dispositæ cauæ naturales, vt nūquam possit vna forma materiam deserere, quin introducatur alia. Illud enim axioma Aristotel. de Gener. tex. 17. *Generatio viuus est corruptio alterius, in viuierum verum est, nec potest de generatione verum esse, quod semper ad ea sequatur corruptio, nisi etiā ad corruptionem viuus semper sequatur generatio: nā si aliquid corrumperetur, & nulla fieret generatio, postea ex eadē materia posset aliquid generari sine noua corruptione. Cumque verum sit in materia nullam esse formam corporeitatis, vel genericam, vt in superioribus ostensum est, & inferius etiam ostendemus, necessarium est vt semper formæ forma succedat in materia, nisi dicere velimus de facto sèpè manere materiam sine forma vila substantiali cum solis accidentalibus. Quod absurdum & paradoxum esset in Philosophia.**

Est ergo facta hæc materia, vt perpetuo sit sub forma: ergo verisimile est, talem esse factam, vt forma indiget ad existendum. Probatur cōsequentia, quia non repugnat intelligere materiam primam talem esse, vt hanc habeat indigentiam, quod recte probat illa ratio, quia, scilicet, est pura potentia, id est, imperfecta in entitate sua, & incompleta ac potentialis: cum his enim imperfectionibus non pugnat, imo optimè quadrat illa indigentia & dependentia. Nec refert, quod partialiter sit subsistens: nam subsistens excludit dependentiam à subiecto, non vero ab actu,

*Ratio pro-
basis mate-
riam naturæ
sine
formæ esse
non posse.*

XIV.

XV.

actu, seu forma. Neque est in hoc comparanda materia cum anima subtilitatem, quia haec longe est perfectior & actualior, & simpliciter immaterialis. Igitur hic modus dependentia non solum non repugnat, verum etiam est maxime consentaneus entitati materiae & imperfectioni, ac muneri eius ergo verisimilius est talem esse naturam materiae. Denique in rebus Physis quod semper eodem modo evenit & non aliter, verisimile est esse naturaliter necessarium, sed materiam esse sub aliqua forma, naturaliter semper ita evenit: ergo est ex necessitate naturae, & non ex necessitate formae, quia quando una forma perit ex defectu dispositionis, nulla erat necessitas ex parte alterius introducendi nouam formam. Neque item tribui potest necessitas soli extrinseco-agenti proximo, quia sepe etiam nullum est priuatum agens a quo sit talis forma, ergo illa necessitas fundatur in indigentia intrinseca ipsius materiae. Nec satis est dicere, hunc effectum esse naturale ex ordine vniuersi, seu ex vniuersali natura, aut necessitatem illam oriri ex causis agentibus vniuersalibus, que semper sunt paratae ad introducendam aliquam formam quando particulares deficiunt: nam haec institutione naturae in propria indigentia materia fundata est: nam quia ad vniuersale bonum pertinebat, ut nulla materiae portio vnuquam deficeret, aut in nihilum redigeretur, ideo natura prouidit, ut nunquam possit priuari omni forma, sed recedente una, semper succederet alia, quia hoc necessarium erat, ut materia posset perpetuo naturaliter conseruari. Alioqui cur natura fuisse, tam prouida in huiusmodi formarum successione? praeferim quando forma, que succedit, per se non erat necessaria ad expellendam aliam, quae ob defectum dispositionis, vel organizationis necessaria recedit.

XV. Neque est simile quod afferebatur de ascensiis aquae ad replendium vacuum: nam vniuersalis natura euiait vacuum propter perfectam vnitatem, & integratatem vniuersi, & propter necessitatem actionis, & influentia, & non propter communum alicuius priuati entis. Quod vero materia est quia vacua omni forma, si nihilominus conseruari posset, & pati ac disponi ad generationem, & in suo genere ad illam concurrere, nullum est incommode naturae vniuersali: Igitur vniuersalis ratio nulla est alia, nisi materia conseruari. Fatoe totum hunc discursum supponere: de facto nunquam manere, materiam sine substantiali forma, & inde colligere hoc, punire ex indigentia materiae, quam collectionem existimatis esse probatum: antecedens autem dubito an satis demonstratum sit: nam substantiali formam non experimur nisi ex effectibus, vel accidentibus: sepe autem nullus est effectus, qui euidenter ostendat introductionem non formae post recessum prioris, ut in morte hominis, & ideo Scotus & alii negant, ibi introduci nouam formam, quamquam ne fateatur manere materiam sine forma, ponant formam corporeitatis vel motionis, qua seclusa nos non alia ratione conuincimus, in omni morte vel corruptione introducei nouam formam, nisi quia alia materia maneret sine forma, & ita videtur in his probationibus circulum committere. Sed licet verum sit, ex effectibus id non euidenter demonstrari, nihilominus adeo est illud axioma consentaneum naturae rerum, & fini, & vni, ac imperfectioni materiae, ut vnam omnium fere antiquorum & recentiorum Philosophorum consensu, tanquam certum & indubitatum sit receptum, quod satis est ad philosophicam rationem fundandam.

Qualis sit dependentia forma a materia.

XVI.
Duplex de-
pendentia
modus.

Sed explicandum superest, qualis sit haec dependentia; duobus enim modis potest intelligi, scilicet, vel tanquam a propria causa, vel tanquam a co-

ditione ita necessaria ut absque illa non debeatur esse tali rei, quos duos modos dependentia explicat in 1. tomo 3. p. disp. 8. sect. 1. & illos videtur significare Fonsecas. Metaphys. cap. 2. quæst. 3. sect. 1. dum ait intelligi posse materiam pendere a forma, vel a quam a vera causa, vel tanquam a quodam cocomitante, & sect. 3. videtur de eisdem facere mentionem, dum ait accidentia conseruare substantialiam non a priori, sed a posteriori. Dubitari ergo potest, quo ex his modis peditat materia a forma. Et quidem quod sit tantum dependentia a posteriori, & a conditione necessaria, videtur probabiliter persuaferi. Primo quia hic modus dependentia possibilis est: nam forma substantialis, vel eius vnius ad materiam, atque adeo totum compositum pendet hoc modo ab aliis quibus formis accidentalibus, tanquam a dispositionibus necessariis via conseruationis vniuersitatis, non quia sunt propriæ & directæ causæ talis conseruationis, sed, quia sunt dispositiones ita connotatales, ut sint etiam necessariae: ergo maiori ratione potest materia habere talem dependentiam a forma tanquam a necessaria dispositione, & primaria. Item hoc modo pendet materia a quantitate: ergo & potest pendere a forma. Deinde hic modus est sufficiens ad salvandum omnia, quæ dicuntur de dependentia materiae, a forma, & omnes rationes factæ non amplius probant. Est etiam modus facilis & clarus: nam iuxta illum facile conciliantur duæ conclusiones positz. Recte etiam intelligitur, quo modo viciissim pendat forma a materia, & materia a forma: una enim dicetur pendere a priori, & altera a posteriori: una tanquam a vera causa, & alia ut a conditione concomitante.

At vero iuxta alium modum difficile intelligitur haec mutua dependentia: nam cum materia simpliciter supponatur forma, ut haec ex illius potentia deduci possit, vix intelligitur quomodo a priori possit materia a forma dependere. Et explicatur amplius, augeturq; difficultas ex eo, quod materia sit per veram creationem & per eandem actionem permanet in conseruari: ergo non pendet in suo fieri a forma ut a vera causa, quia ad creationem nulla causa creata concurrere potest naturaliter. Respondet aliqui hoc esse verum de causa efficiente; non vero de aliis generibus causarum: nam creatura non potest esse causa efficientis creationis: potest tamen esse causam finalis, ut per se constat, & eadem ratione potest esse causa formalis, immo & materialis nam cum creaturam totum, partes concurrunt ad esse & fieri illius in genere causæ materialis. Sed omnis causa finalis, cuius causa finalis habet peculiarem rationem, propterea quod non est per realem, ac propriam motionem distinctam ab actione cause efficientis, & ideo non prærequisit reale esse in re, que talem causam habere exercet: de causa materiali videtur concursus eius directe repugnare cum creatione ut est propria & vera creatio: quod facile patet ex dictis supra de curatione formæ de potentia materiae, & latius ostendetur infra in propria disputatione de creatione. Quo autem de creatione, ut propriæ creatio est: nam sub ratione creationis potest habere dependentiam a causa materiali, ut supra declaratum est etando de materia cœli quia concreatio, ut sic ordine naturæ supponit creationem, & ideo potest habere aliquam dependentiam. Eadem ergo ratione creatio ut sic non potest habere dependentiam a causa formalis, quia causa formalis supponit materialem, licet concreatio possit habere dependentiam a forma, ut supra loco citato declaratum est. At vero materia rerum generabilium vero ac propriæ creaturæ, & non concreatur propriæ, id est, non producitur per unam & eandem actionem qua creaturam totum ergo ad creationem eius non potest forma concurrere, ut vera causa.

XVII
Quod in hunc modum declaratur & confirmatur ex di-

ex dictis: nam creatio huius materia rerum generalium & inducere formæ, sunt actiones distinctæ, tam nunc in materiæ conseruatione, & rerum generatione, quam in prima rerum sublunaritum productione: sed actio inducitoria formæ non potest esse vera causa actionis creativæ materiæ: ergo multo minus forma, quæ per illam actionem inducitur, potest esse vera causa creationis materiæ. Minor patet, tum quia inducere formæ supponit omnino creationem materiæ, seu materiam creatam, nec intelligi potest quod formæ inducere aut unio supponatur in aliquo genere cause ad creationem materiæ, quia inducere formæ ut sic, dicit habitudinem transcendentalē ad materiam iam creatam, unde sicut relatio nō potest presupponi ad terminum in aliquo genere cause, ita neque inducere formæ ad creationem materiæ. Tum etiam, quia aliæ penderet per se creationem, vel conseruatio materiæ ab educatione formæ: ergo & ab agente educente formam, atque ita agentia naturalia ut veræ cause effectivæ conseruarent materiam. Vnde etiam heret, ut quoties forma mutatur in materia, mutaretur actio qua materia conseruatur à Deo, quia mutata dependentia actionis, mutata actio, eo, quod ipsa est essentialiter dependentia, ut infra declarabimus. Consequens autem est falsum, quia materia ut est primum subiectum generationis, est quid in generabile, & incorruptibile, quia supponitur generatione & corruptioni: ergo eadem ratione, quid immutabile quoad actionem per quam fit, & conseruatur, quia supponitur facta & conseruata, alioquin per quacumque generationem entis naturalis concrearetur materia, vel ita se haberet ac si concrearetur, quia per nouam actionem terminatam ad totum ipsa conciperet conseruari: quod planè repugnat actioni agentis naturalis: aliæ cædere ratione dici potest per talen actionem comprobandi semper nouam materiam. Igitur creationem vel conseruacionem materiæ: non penderet ab educatione formæ tanquam à propria causa, vel actione per se: ergo multo minus potest pendere à forma, tanquam à vera causa cum forma sit in omni genere cause posterior actione, per quam educitur de potentia materiæ: ergo de primo ad ultimum, nec materia ipsa potest pendere à forma ut à causa per se, sed solum ut à causa vel conditione concomitante, & bene disponente ac actuāte ipsam materiam.

Non desunt tamen argumenta quibus suaderi videatur materia posse dependere à forma ut à propria causa, quæ per informationem suam continet illam in esse. Et præsentim, quia forma substantialis materialis penderet à materia ut à propria, & per se causa in suo genere, ergo & econtrario materia penderet à forma, tanquam à vera causa, quia licet non sufficiat illam ut subiectum, potest ut actus continere illam. Nam sicut actus effectivus tenet effectum in esse per suam causalitatem, ita actus informantius potest modo sibi proportionato continere suum subiectum in esse: ergo ita comparatur forma substantialis ad materiam. Probatur consequens primo, quia forma materialis, est perfectior & actualior, quam materia: ergo magis per se penderet materia à forma, quam forma à materia. Secundo quia non repugnat huiusmodi mutuo nexus inter materiam & formam: nam & in fieri: & in esse mutuo & per se penderet, ut supra dictum est, ita ut concreatio vnius perspenderet à concreatione alterius, & conuerso. Ex quo exemplo potest sumi tertia ratio, quia materia penderet à sua determinata forma, ut à causa per se ergo & materia horum inferiorum penderet eodem modo à forma generabili, licet indefinitè. Patet

consequens, quia perfectior est materia cœli: ergo si illa penderet, multo magis alia.

Sunt quidem hæ rationes probabiles, & ita potest vtræque pars ex dictis probabiliter sustineri, mihi tamen (vt verum fatetur) prior videtur intelligibilior & & facilior, & si attente ponderentur rationes factæ, tamen ut faciliter possunt posteriores dissolui. Quid munus lectori relinquo, quia res facilis videtur, & quia infra explicando quomodo cause sint sibi inuicem causa radicis declarandum est, quoniam prioritas mutua possit inter aliqua duo intercedere & quæ non possit, ex cuius intelligentia maxime penderet præsens resolutio.

SECTIO IX.

Vtrum tanta sit dependentia materia à formæ, ut sine illa nec per diuinam potentiam conseruari possit: & e conuerso.

Vuad dependentiam formæ à materia, solum potest dubitari de materiali forma: nam de immateriali constat, non forma nō: solum virtute diuina, sed etiam naturaliter posse manere sine materia. De reliquis autem formis Aristoteles & Philosophi for- tasse negarent posse vlo modo subsistere separatas à materia, quia existimarent dependentiam, & inha- rentiam actualem in materia esse illis essentiali. Catholici autem, qui credimus Dèum conseruare accidentis sine subiecto, dubitare non possumus (licet moderni quidam dubitent) quin possit etiam Deus substantiale formam materialē, sine materia conseruare, quia maior est dependentia accidentis subiecto, quatenus accidentis minus habet entitatis & actualitatis, quam forma substantialis. Vnde omnes doctores statim citandi in hoc conueniunt de forma substantiali, quamvis de materia dissentiant.

Tractatur prior opinio de materia.

DE materia igitur est prima sententia negans, posse Deum conseruare materiam sine forma substantiali. Tener Diuns Thomas locis citatis sententia præcedente cum aliis sectoribus eius ibi citatis, & præterea quodlibet 3. articulo 1. indicatq; eam Magister in 2. distin. 12. cap. 5. vbi solum dicit, materiam in principio creationis non fuisse prius carentem omni forma, quia tale aliquid corporeum existere nō potest, quod nullam habeat formam: non tam declarat, an loquatur de potentia absoluta, vel iuxta naturas rerum. Et eodem modo videtur loqui Hugo Victorinus 1. de sacram. part. 1. cap. 4. Apertius loquitur Bonavent. dicta dist. 12. art. 1. quæst. 1. Heraclius quodlib. 6. quæst. 1. Aegid. in principio sui Hæxameron, cap. 1. & 2. Iandun. 1. Phys. quæst. 26. Zimar. Theorem. 15. Fundamentum præcipuum huius sententia est, quod materia formaliter ex se nullam habet existentiam, sed eam recipit formaliter à forma: Deus autem non potest dare effectum formalem si ne causa formalis, neq; etiam potest conseruare materiam sine existentia, ergo non potest conseruare materiam sine forma. Nec refert, quod esse existentia iuxta hanc sententiam non sit primarius effectus formalis formæ, tum quia, licet ob hæ causam posse per diuinam potentiam manere effectus primarius sine hoc secundario: tamen è conuerso non potest secundarius dari sine primario: nam ab eo essentialiter penderet, tum etiam quia ad primarium esse effectum formæ pertinet esse vel constituere proximum susceptivum existentia, qui effectus nunquam separatur ab ipsa: nam etiam in Christi humanitate illum habet: non potest autem Deus constitutere a-

etiam

etum extra proprium suscepituum. Secundo ex Commentatore, quia materia est pura potentia: quidquid autem existit, est in actu: ergo repugnat materiam existere sine actu, quia alias simul esset in actu, & sine actu: actus autem materia est forma: ergo repugnat esse sine forma. Tertio, etiam si materia habeat aliquam existentiam partiale, habet illam pendentem à forma in genere causa formalis: sed non potest Deus per se supplere effectum causa formalis: ergo. Quarto fieri solet hæc ratio quia si materia seruatur sine forma, esset in rerum natura aliquid individuum sub genere substantiæ, & non sub aliqua specie: nam materia esset in genere corporis, v. g. & non pertinet ad aliquam eius speciem. Quinto omne esse accidentiale est à forma accidentalis, & ideo nihil habere potest tale esse sine illa: ergo omne esse substantiale est à forma substantiali, & non potest sine illa: materia autem habet aliquod substantialis esse: ergo illud non potest esse sine substantiali forma. Aliæ rationes solent multiplicari, sed non ingerunt nouam difficultatem, & ideo inutile censeo in eis immorari.

Posterior sententia tractatur, & priori præfertur.

III.

Contraria sententia est satis communis. Eam tenet Henricus quodlib. i. quæst. 10. Scotus in 2. dist. 12. quæst. 2 ibi Lichetus, Maironis, Bassolis, & alii Scotistiæ, Richardus quæstione 4. Gregorius qu. 1. Gabriel quæstione 1. Marsilius in 2. quæst. 8. & in eam inclinat Soto Physico. i. quæst. 6. & mihi videtur hæc sententia omnino vera, quia non solum non inuenio claram implicationem contradictionis, verū etiam necrationem satis verisimilem, qua eam persuadeat. Et in primis, quāmuis teneremus existentiam esse rem distinctam ab essentia, nulla reddi posset sufficiens ratio, cur non posset Deus illum actum ponere in sola materia: quia licet secundum connaturalem ordinem illæ actus recipiendus esset in tota natura vel integræ supposito, tamen per diuinam potentiam posset constitui in una parte, sicut existentia accidentalis naturaliter recipi non potest nisi in composito accidentalis, seu in supposito substantiali, media accidentali forma: & tamen Deus facere potest ut maneat in solo accidente separato, & maiori ratione posset conseruare esse substantiali in sola forma materiali substantiali: ergo etiam posset in sola essentia materia ponere actum existentiam, quia licet materia sit potentia ad formam, tamen re vera est quædam partialis essentia substantialis: quatenus ergo aliqua essentia est, poterit per existentiam actuari: nam existentia est actus essentia. Neque est illa ratio quæ probet illum ordinem inter formam substantiali & actum existentiam, aut dependentiam illius existentia à forma esse actus essentia, ut à Deo immunitari aut suppleri nō possit: nam forma non est ita causa existentia, ut intrinsecè componat illam, cum supponatur esse entitatis simplices existentiam: causalitas autem formæ, quæ non est per intrinsecam compositionem, sed vel per dimanationem aut alia similem rationem, potest à Deo suppleri: ut statim ostendam.

IV.

Nec verò dici potest, materiam existentem per actum existentia realiter distinctum iam habere formam, quia omnis actus est forma. Hoc enim axioma fasum est iuxta illam sententiam, etiam de actu actuante: authores enim illius sententiam ponunt in uno supposito substantiali formam substantiali, & actum existentiam realiter distinctum, & non admittunt duas formas substantialias: ergo existentia substantialis non est forma substantialis. Et ideo etiam dicunt, existentiam creatæ humanitatis, posse suppleri per increatam existentiam Verbi, quia existen-

tia non est forma: ergo si materia conseruaretur cu[m] actu existentia realiter distincto à sua essentia absit alia forma, verè conseruaretur sine forma, & ita esset in actu sine actu informante: non verò sine actu terminante. Adeo nonnullos ex authoribus, qui ponunt existentiam realiter distinctam ab essentia, cedere posse Deum conseruare essentiam in rerum natura, & extra causas sine existentia. In quo licet aper tam dicant contradictionem, tamen supposito falso principio consequenter loqui videntur. Cur ergo non admittent etiam existentiam materiæ conseruari posse in rerum natura & extra causas sine actu existentia distincto? nam vt res sit in rerum natura & extra causas, sufficit secundum ipsos esse existentia: materia autem ex se & per se ipsam formaliter aliquod esse existentia habet, quamvis partiale ac diminutum.

Sed hæc veluti ad hominem ex alienis principiis procedit: ex propriis autem ratio à priori huius sententiae est, quia materia sicut habet suam partialē existentiam essentia, ita & existentia: existentia enim substantialia ita composita est, sicut essentia substantialia, & ideo sine illa implicatione vel repugnantia, potest Deus sicut formam sine materia, ita & materiam sine forma conseruare. Quia licet proprium suscepitum (vt ita loquamur) completa & integræ existentia sit completa natura vel substantiali suppositum, tamen pars naturæ, seu natura partialis capax partialis existentia sibi proportionata, in qua potest per diuinam potentiam partialiter sola subfiter, sicut quæditas in sua proportionata existentia per diuinam potentiam separata existit. Nulla enim maior repugnantia affteri potest in existentia partiali materia, quam in partiali existentia forma, vel accidentali existentia quantitatis. Namque hæc existentia partialis materia, non manat intrinsecè à forma, sed solum naturaliter pender ab illa, vel tanquam à conditione seu actuā dispositione naturaliter debita, vel ad summum ut à causa informante, & per informacionem suam per se concurrente & iuvante ad esse materia, hic autem modus dependentiæ facile potest. Deo suppleri sine repugnantia. Et de priori quidem, qui nobis probabilior visus est, res est clara, quia ille modus dependentiæ est valde extrinsecus, & à posteriori, & solum consistit in hoc, quod rei in talis constituunt, vel parenti rati dispositione vel actu, non debetur naturaliter esse. Potest autem Deus conferre esse, etiam præter naturale debitum, seu præter ordinem naturalem, & ita potest conseruare formam in materia sine naturali dispositione, & anima in corpore sine naturali organizatione.

De posteriori autem modo dependentiæ idem probatur, quia licet secundum illum modum forma concurrat aliquo modo ut causa ad esse materia, nō tamen vt causa intrinsecè componens illud esse, aut proprium subiectum eius, sed vt causa tantum informans vel actuans, & vt extrinsecè in hoc sensu quod est constituta omnino ipsi effectu: huiusmodi autem causam Deus supplere potest efficiendo, etiam si ipsa causeret informando. Quod à contrario probatur causa materiali, quæ est intrinsecè sic formalis, & ideo non potest Deus illam supplere respectu illius effectus quem intrinsecè cōponit. Potest tamen supplere causalitatem eius, respectu alterius componentis seu formæ etiam materia in suo genere influat per se, & vt vera causa in esse ipsius formæ. Et hoc modo supplet Deus dependentiam accidentiæ subiecto, etiam si in genere cause materiali: & cōdem modo potest supplere dependentiam substantialis formæ corporæ à materia, quia licet vere sit causalitas per se & materialis, tamen non est omnino intrinsecæ, id est, talis, vt ipsa materia sit intrinsecæ pars talis effectus, sed est circa rem omnino cōstantiam sustentando illam. Hanc autem causalitatem, quam materia præberet sustentando, potest Deus supplere efficiendo ergo eadem ratione poterit sup-

plerere causalitatem formæ, non in compositum, sed in materiam, neque in formando, sed efficiendo. Parte consequentia, quia sequè cessat tota ratio repugnantiæ, quæ in hoc consistit quod Deus non potest variari per modum formæ ad materiam, quod necessarium esset ad conseruandum vel compendium compositum: non vero ad conseruandam unam partem compositi sine alia. In quo pars est ratio de materia ad formam, quia non est de relatione partis essentialis actu existentis quod sit forma, vel habeat formam, quia neque essentia talis partis hoc postulat, cum solum consistat in aptitudine ad formam: non verò in actu unione, neque etiam existentia, cum solum extrinsece pendeat à forma modo iam explicato. Et tunc materia esset quidem in actu entitatio, seu existentia, & in potentia ad actum formalē, in quo nulla est repugnantiæ aut difficultas, cum potentia receptiva necessario includat aliquam entitatem & actualitatem entitatiuam, ut supra declaratum est.

VII. Atque hinc obiter intelligitur, per quam actionem posuit Deus materiam sine forma conseruare, aut quid noui oporteat ipsum exhibere, ut illam conseruat. Diversimodè enim loquendum est iuxta diversos modos dependentiæ materiae à forme substantiali prætactos. Si enim materia solum penderet à forma ut ab ea seu dispositione consequente, nulla noua actione necessaria est ex parte Dei ad conseruandam materiam sine forma, sed si à principio crearet materia solum sine forma, actio eadem omnino esset cum illa, quia Deus actu creavit materiam sub formis, solumque constitueret miraculum, vel præternaturale opus in hoc, quod Deus faceret illam actionem sine concomitante alterius per quam induceret formam in talem materiam. Sicut si Deus crearet substantialiam animæ sine potentia intellectu, per eandem actionem illam crearet, & miraculum solum esset impeditum naturale dimensionem facultatis ab essentia: in de facto anima Christi, eadem actione creata est sine propria substantiali, ac aliæ creantur, solumque in illa impeditum fuit actio vel diminutio propriæ substantiali. Et proportionali modo loquendum est, si Deus velit conseruare sine forma materiam, quemam est sub illa: nam expellendo unam formam, & non concurrendo ad introductionem alterius, solum esset necessarium, Deum continuare illam in actionem, quo nunc conseruat materiam, quia per illam sufficenter conseruaret entitatem materiae in reum naturæ & extra causas: miraculumque solum in eo esset positum, quod Deus continuaret actionem conseruatiæ materiæ in eo statu, in quo illi non deberetur esse, & sine illis conditionibus, quæ ad naturalem modum existendi necessariæ sunt.

VIII. At vero si materia penderet à forma, ut à propria causa per se influente ad esse illius, sic necessarium erit Deum alio genere efficientiæ & actionis supplere illam causalitatem formæ, quia si illa causalitas forme per se necessaria est præter communem influxi, quo Deus nunc conseruat materiam, non poterit cum hoc solo communis influxu Dei materia conseruari sine causalitate formæ, nisi huius necessitas alio genere causalitatis suppleatur. Sicut, quando Deus conseruat quantitatem sine materiali concursum subiecti, necessarium est, ut speciali efficientia suppleat concursum illum subiecti, sine quo quantitas naturaliter esse non posset, & ideo dicimus longe diversa ratione conseruare Deum quantitatem sine subiecto, ab ea, quia illam in subiecto conseruabat, ut latè tractavi tertio tomo, tertia parte. Sic igitur necessarium esset in præsenti seruata proporcione. Quænam vero esset illa noua actio quam Deus adhibebat ad materiam conseruandam sine forma, non est facile ad explicandum: dicimus autem illam fore actionem per modum absolutæ, & omnino indepen-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

dentis creationis, distinguique ab actione, qua nunc conseruatur materia, quia hæc est per modum concretionis, quod quidem in materia celesti si conseruanda esset sine forma, facile intelligi potest: in hac vero materia generabilium, difficultus id est, nam actio per quam sit, re vera est absolute creatio, ut in superioribus est declaratum, & ideo prior dicitur modus quod hanc materiam semper videtur verisimilior.

Satisfit rationibus priori sententie.

IX. Rationes contrarie sententie omnes serè solutæ sunt ex dictis: Ad primam enim iam responsum est, & falsum sumere, nempe omnem existentiam esse à forma, ut ab intrinseca & quasi essentiali causa (est enim id verum de existentia completa substantiali, non vero de quacunque partiali) & illationem non esse necessariam, quia esto intercederet ille naturalis ordo inter formam & existentiam, non inde fieret esse imitabilem per omnipotentiam Dei. Ad secundum respondent Scotus, & alii, committitæ quoque rationem in nomine potentia, & actus: nam materia dicitur pura potentia subiectiva, quæ si in sua puritate sit, carebit actu informante: cum vero dicitur omnem rem existentem esse in actu, intelligitur de actu entitatio, quod non opponitur potentia subiectiva, sed obiectiva tantum. Quam responsum Iauellus & alii purant satis excludi impugnando potentiam obiectivam, sed non est, quod hæreamus in voce potentia obiectiva: de qua fortasse est controversia de nomine, v. etiam Iauellus faceret, & inferius tractandum est: sed attendere debemus ad rem significaram, quæ est res in esse possibili, sive dicatur possibilis à potentia obiectiva, sive à potentia actiua agentis: nunc enim nil refert. Rei autem possibili sic sumptus opponitur res in actu, & hoc sensu est verum, rem existentem debere esse in actu: hoc autem esse in actu, non opponitur puræ potentia subiectiva. Quod si in hoc sensu materia iam creata dicitur pura potentia, falsa est assumptio. Ad tertium satis iam declaratum est, quo modo possit Deus supplerre dependentiam naturalem, quam habet materia in sua existentia partiali à forma.

X. Ad quartum respondeatur non magis procedere argumentum illud in materia sine forma, quam in materia formata. Materia enim non habet aliæ species substantiali & essentiali sibi, propterea quod sit forma, vel sub hac, vel illa forma. Dicatur autem substantiali & essentiali, quia agimus de materia prima, non de materia proxima, quæ includit formas seu dispositiones accidentales, ratione quarum dicitur interdum species differre, sed illa vera non est diversitas in substantiali differentia materiae, sed in accidentibus. Forma igitur non dat differentiam specificam materiae, sed composta. Vnde sicut eadem materia numero, manet sub diversis formis, ita & eadem specie: si ergo materia sine forma existens esset individuum generis sub nulla specie contentum, etiam nunc est: vel certe, si nunc non est tale individuum (ut re vera non est) neque etiam tunc esset. Vnde simpliciter negada est sequela, quia ad rationem materiae non spectat ut sit in specie hominis, vel equi, sed in specie materiae: illa autem materia esset in aliqua specie ultima materiae, vel celestis, vel elementaris. Quare aliud est dicere in eo casu dari materiam, quæ in sua latitudine existentia incompleta sub nulla specie ultima sibi proportionata continetur, & falsum est hoc sequi: aliud vero est dicere, dari materiam ex qua nullum individuum completum sub aliqua specie ultima existentia complete contentum actu componeretur: & hoc fatetur sequi: nullum autem est inconveniens, sed est

ipsamet assertio nostra: quia non est de essentia materia: quod actu componat tale individuum, sed quod apta sit illud componere. Ad quantum respondetur esse differentia inter substantialiam & accidentem, quod accidentis & forma accidentalis in toto sua latitudine sumpta convertuntur, quia omne accidentis aliquo modo inheret, & ideo repugnat dari esse accidentale sine forma accidentali: substantialia vero & forma substantialis non convertuntur: datur enim subiectum substantialia quod nullo modo est forma, & id eo diuiditur substantialia in materiam, formam & compositionem. Quapropter non est necesse ut omne esse substantialia sit intrinsecus & formaliter a forma: nam in latitudine substantialis esse, datur esse simpliciter & completum: & hoc est a forma propriac per se in suo genere, datur etiam esse partiale, quod non semper est a forma, nisi latenter: quatenus ab illa aliquo modo pendet, quam dependentiam Deus supplerere potest, ut ostensum est.

SECTIO X.

Virum unius substantialia una tantum detur causa formalis.

I.

Explícata causalitate formarum, necessariū est eius veritatem, vel multitudinem in eodem effectu vel composite expoñere, ut hinc simul cōstet, an intra hoc genus causa, sit aliqua subordinata, vel dependēta causarum respectu eiusdem effectus. Duobus autem modis intelligi potest in una substantialia esse plures formas, scilicet, vel in diuersis partibus materia, vel in eadem materia. De priori modo hic non disputamus: quia est in diuersis partibus materia dentur diuersae formae, tamen unaquaeque earum unum tantum habet effectum proprium in sua materia. Quod si ex omnibus illis substantialiis una cōponitur tanquam ex partibus integrantibus ipsam, necesse est ut formae illae non sint totales, sed partes, unam totalem formam integrantes. Atque ita ea multitudine partium non impedit quo minus unius effectus totalis una detur adaequata causa formalis. Et quidem si huiusmodi partiales formae sint eiusdem rationis, non est dubium quin possit in materialibus formis pro diueritate partium materiae multiplicari & vñiri ad componendam unam substantialiam. An vero formae diuerarum rationum possint esse partiales, & inter se vñiri ad componendam unam substantialiam, & quanta possit esse illa vñio, an scilicet, per veram continuationem Mathematicam, vel per minorem aliquam coniunctionem Physicam: haec omnia non pertinent ad presentem materiam, sed ad scientiam, de anima: nam illa omnia potissimum queri solent propter partes heterogeneas viuentium, & maximè propter sanguinem & alios humores existentes in animali, de quibus nonnulla attigi primo tomo, tertia parte, disputatione 13. sectione quinta, sexta & septima.

II.

Quæstio ergo præsens versatur de causa formalis respectu eiusdem omnino materiae, an scilicet in una materia tantum esse possit una forma substantialis, in qua quæstione plures inuoluntur pro varietate opinionum, quæ breuiter attingendæ sunt.

III.

Tribus autem modis excogitari possunt plures formæ in eadem materia: uno modo cum subordinatione per se & essentiali, per modum formæ superioris & inferioris, quarum prior, licet respectu materiae sit actus, respectu tamen vñterioris formæ comparetur per modum potentiarum. Secundo cum subordinatione, non quidem essentiali, sed per modum dispositionis ad formam principaliter intentā. Tertio merè per accidentis & vñlo ordine inter se. Et

ad hæc tria capita reuocātur omnes opiniones, quæ in hac materia sunt vel esse possunt, in singulis est sentiarum varietas.

Nam ad primum caput spectat opinio supra tractata disputatione 13. de forma corporicatis per se necessaria ad introductionem ultimarum formarum, quam hic iterum referre & impugnare non oportebit.

Reuicitur opinio de multiplicatione formarum iuxta predicata essentialia.

I. Bidem est etiam tractata & eursum impugnata opinio, quæ affirmat, formas substantialia realiter multiplicari in composite iuxta multitudinem predicatorum essentialium, quæ refertur ex Auct. lib. 1. fontis vñtæ, eamque tenuit Ioannes de Gandavo. 2. Metaphys. quæst. 10. & 1. de anima quæst. 8. & Paulus Venet. 7. Metaph. Veruntamen hæc sententia antiquata iam est, & ut omnino improbabilis reiecta: nam præter rationes generales, quæ in inferius efficiemus pro vñtate formarum, hæc ratio convincit fallitatis illam opinionem, quod multiplicari formas sine fundamento & necessitate: nam in superioribus ostensum est, vñiversalia non distinguunt realiter à particularibus nec genera ab speciebus: ergo cum hæc predicata multiplicenter solum per abstractionem & precisionem nostri intellectus, vanum est existimare illis correspondere in re formas realiter distinctas. Alioquin etiam in substantialiis separatis, & in formis accidentalibus, multiplicandæ essent formæ realiter distinctæ, & inter se subordinatae iuxta multitudinem predicatorum essentialium, quæ in his etiam rebus nostra ratio distinguit. Imo etiam materias oportet realiter distinguere & multiplicari in substantialiis materialibus, quia ab illis sumi possunt predicata diuersa essentialia, ut esse rem materialē, quod commune est cœlestibus & inferioribus corporibus, & esse rem generabilem, aut aliquid simile. Denique hæc predicata quam plurima abstrahi possunt, iuxta varias rerum conuenientias: ergo impossibile est iuxta numerum earum multiplicari realiter formas. Omitto alias rationes, quas supra disput. 13. sect. 3. fecimus.

Sed obiectio Aristotelem 7. Metap. cap. 10. dicentem partibus definitionis correspondere partes rei: partes autem definitionis sunt genus & differentia: ergo his partibus correspondent in definito partes realiter diuersæ, quæ non sunt sola materia & forma nam animal, verbi gratia, non significat solam materiam, sed compositionem ex materia & anima sensitiva. Item idem Aristoteles 2. Metaphys. cap. 2. probat partem non dari processum in infinitum in causa formalibus quia non datur in predicationis quidditatiis. Itē, quia proprietates, quæ secundum hæc predicata conueniunt, sunt distinctæ in re ipsa, ut, verbi gratia, sentire, intelligere, moueri, &c. ergo & formæ à quibus ea predicata sumuntur. Ad primum testimonium Aristotelis respondet, vel non loqui generaliter de omni definitione, sed de illa, quæ datur modo Physico, & per partes Physicas, ut cum dicitur homo esse ens composite ex anima & corpore, vel, si vñiversaliter loquatur, non oportet intelligi de partibus in re distinctis, sed re vel ratione, ut sumitur Diuus Thoma ibi, & clarius ex Alexand. Alensis, qui vocat partes reales aut rationis. Ad aliud vero testimoniū responderetur ex negatione plurium, vel in finitorum predicatorum essentialium recte colligi negationem plurium, vel infinitarum formarum, quia à qualibet forma, ut minimū sumi potest, infinitum predicatum quidditatiū: si ergo non sunt infinita predicata quidditatiua, nec infinitæ formæ esse poterunt. E contrario vero ex multitudine pra-

plures par-
tiales for-
ma homo
genae in eo
dem compo-
sitione inueni-
untur.

II.

III.

dicatorum quidditatiuorum, nō potest colligi multitudine formarū, quia ab eadem forma possunt plura predicata sumi iuxta varias conuentias ac differentias, quas habet cum aliis formis. Quare non est simile, quod ex Aristotele adducitur.

Hinc autem optimè infertur, quod sicut ex unitate formae non colligitur praedicata quidditatiua non esse plura, sed unum tantum, ita etiam non colligitur illa non esse finita, aut non posse esse in eis, pellum in infinitum, quia stante unitate formae possunt haec praedicata multiplicari: an vero aliunde sit terminus in his praedicatis, & quomodo id probaverit Aristoteles. dicemus scilicet sequent. Ad ultimum respondetur negando consequentiam, nam, sicut ab eadem causa plures effectus, ita ab eadem forma diversae facultates oriri possunt, ut experientia notum est: nam interdum conuenient plures facultates eisdem rei, non solum secundum eandem formam Physis, sed etiam secundum eadem differet, am specificam, ut homini intellectus, voluntas, risibilitas: aliquando vero oriuntur haec facultates ab eadē formae secundum varios gradus eius, qui à nobis sepe distinguuntur per ordinem ad ipsas difficultates vel actiones, quamvis in re, gradus ipsi non sint distincti in substantialibus formis, de qua re satis dictum est, tractando de viuensibus.

Opinio Scotti de forma corporeitatis reiiciatur.

VIII. Tertio ad hoc caput spectat opinio Scotti & Henrici supra tacta disput. 13. qui ponunt etiam formam corporeitatis aut misti, ut per se necessaria inter materialē & formas quasdam substantialē, quāvis non eodem modo: Scottus enim putat intercedere inter materialē & omnem animam, non vero inter materialē & formas inanimatorū: Henricus vero solum in homine illam formam requirit. Fundamentū Scotti si à priori explicetur, fuisse videtur, quia anima est forma, transcendens communem gradum corporis, & requirit in materia dispositionem & variationem quandam organorū, quam aliæ formæ non requirunt: ergo anima ut sic, non dat esse corporis, sed præsupponit illud per aliam formam ratione cuius præsupponit materia capax organizationis, & dispositionis necessariae ad animam: in reb. autem inanimatis cellat haec necessitas. Et confirmari hoc potest ex communī modo loquendi, dicimus enim viuens constare corpore & anima, non tamen dicimus aquam vel aereum constare ex corpore & tali forma, sed ex materia & tali forma: ergo signum est corpus quod viuens ita dicitur esse altera pars compositi, præter materiam includere quandam substantialē formam intermedium inter materiam, & animam. De quo corpore optimè intelligitur definitio illa anima, est actus corporis Physis, organici, potest ita vitam habentis. Nam cum illud corpus, quod codiungitur ab anima, sit pars Physis, non includit animam ipsam, etiam ut dantem superiorē gradū, quia aliæ non esset ex eius cōpositio Physis, sed Metaphysica, nec etiā dicit solam materiam, aut nudam, quia hoc modo communis est omnibus rebus naturalibus; aut cum accidentibus, quia haec non pertinent ad essentiam substantialē. ergo includit specialē formam substantialē distinguit ab anima. Secundo a principaliter motus est. Scottus argumētum a posteriori, quia in morte animalis recedit anima, & non statim introducitur noua forma: non est autem dicendum manere materiam sine forma: ergo dicendum est manere sub forma corporeitatis, quæ præterit in animali. Maior probatur, quia, si introduceatur forma illa esset diuersa pro diuersitate dispositionum: videmus autem non ita esse, sed in morte hominis idem cadaver manere, siue ex redundantia caloris: siue frigoris moriatur. Accedit etiam, sēpe nullum esse agens, à quo talis forma educatur. Ter-

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

tio vtitur Scottus arguento Theologico, quod maximē mouit Henricum: nam dici non potest corpus hominis mortui semper esse specie, aut numero distinctum à corpore viuentis: ergo necesse est facteri manere eandem numero formam corporis sine nona forma, quia variata forma, variatur individuum, immo & species. Antecedens pater, quia alias non fuisset in sepulcro idem numero corpus quod fuit in Christo viuente. Et si hōlis fuisset aliē Christi mortem consecrata, & seruata in trivio, non manifester in ea idem corpus numero, quæ videntur esse contra dicta Sanctorum.

Hec vero opinio etiam multiplicat formas sine sufficiēte fundamento, & impugnari potest eisdem rationibus quibus dicta disp. 13. cont. Auicen. vñ sumus. Et præterea supponit Scottus in sua sententia duo: quæ Aristotelē repugnant. Vñ est interdū fieri corruptionem substantialē sine subsequentē generatione, contra Arist. i. de Gener. c. 3. Secundum est fieri corruptionem substantialē manente completa substantialē sensibili composita ex materia & forma, contra eundem Philosophum i. de Gener. capl. 4. Ad quæ respondent Scottus & Aristotelem loqui: quod si fit integra corruptio, quando autem moritur animal, nō fit integra corruptio, donec tanta fiat transmutatio in materia, ut etiā forma corporeitatis abiciatur. Sed haec eadem distinctione integræ, vel dimidiata corruptionis substantialis, est aliena à doctrina Arist. qui generationem, & corruptionem substantialē semper definit esse inceptionem & desitionem simpliciter totius substanciæ. Et præterea sequitur tertio manere de facto in rerum natura individuum generis de prædicamento substantialē sub nulla specie corporis constitutum, quod non est minus impossibile, quam intelligere aliquid animal in rerum natura nullius speciei animalium.

Responderi potest ex Scotto illud compositum ex materia & illa forma, corporeitatis non esse individuum contentum sub genere corporis de prædicamento substantialē, ut putauit Auicenna: nam illud individuum esse debet substantialia completa re ipsa includens aliquam specificam formam, quam consuebit dicit corpus de prædicamento substantialē, & ideo in recto prædicatur de inferioribus: illud autem corpus constans ex materia & sola forma corporeitatis, est tantum incompleta substantialē & partialis: nam est pars cuiusdam compositi substantialis. Vnde sicut materia, quia est pars, potest esse reductiū sub genere corporis, & non sub aliqua specie, ita corpus illud, quod est pars compositi.

Sed haec responso non satisfacit, primo, quia ut aliquod individuum continetur directe sub aliqua specie, satis est, quod continat actu totam essentiam actualem illius speciei, nec opus est, quod continat actu quidquid species continet in potentia, ut per se notum est: corpus autem de prædicamento substantialē, est species subalterna contenta sub genere substantialē, de cuius actu ratione solum est ut sit substantialia composita ex materia & forma substantiali, vel ut sit substantialia per se existens, & capax quantitatis, sed tota haec ratio actualis conuenit illi individuo ergo. Secundo, quia licet pars substantialē reductiū possit esse sub genere, & non sub specie, tamen si directe, & proportionatè illi assignentur genera & species, impossibile est esse sub genere, quin sit in aliqua specie eius, sicut supra dicebamus materiam, etiam conferuatum de potentia Dei aboluta sine forma, nō posse non esse in aliqua ultima specie materia. Ita ergo forma illa quæ constituit illud corpus seu cadauer, nō potest esse sub communī genere forma substantialis, quin sit in aliqua ultima specie substantialis formæ: ergo compositum ex tali forma & materia erit etiam in aliqua ultima specie substantialē composita: ergo non tantum reductiū in genere corporis. Et haec ratio ut supra dicebam, conuincit etiam illud

illud compositum non esse amplius actuabile per vltiori differentiam substantialem, neq; per formam à qua talis differentia sumatur, & ideo non esse partem, nec potentiam per se ordinatam ad vltiori rem actum substantialem, sed esse completam substantiam in actu vltimo constitutam: nulla enim substantia est ita completa & in actu, nisi quia habet aliquam formam substantialem constitutam in aliqua specie vltima, talis formæ.

XII.

Tertio est argumentum ad hominem contra Scotum, quia, si non existimat inconveniens manere hoc corpus, quod dicit esse partem substantie, sine vltiori forma, non est cur inconveniens iudicet materiam manere sine forma: ergo ad vitandum hoc inconveniens non debuit introducere hanc corporeitatis formam. Antecedens patet, quia sicut materia est potentia per se ordinata ad formam, ita corpus illud est potentia per se ordinata ad animam. Et sicut materia sub illa forma corporeitatis habet aliquam actualitatem, ita per se solum habet propriam actualitatem entitatiuam, quæ sufficit ad existendum: ergo non est cur magis pendeat entitas materia ab illa forma corporeitatis, quam ipsa forma corporeitatis ab vltiori forma, id est, anima: si ergo forma corporeitatis potest manere sine anima, etiam materia potest manere sine forma corporeitatis. Est ergo impertinens illa forma. Quarto sequitur ex opinione Scotti in generatione substantiali sepe introduci duas formas realiter distinctas: cū ergo mutationes multiplicentur ex terminis, erit duas generationes substantiales ad unum compositum substantiale constitendum.

XIII.

Quinto accidere potest, quod idem numero corpus, ex eisdem numero materia & forma constans nunc vivat vita hominis, postea vita bruti: nam quod ex cadavere generatur vermis, non est cur mutetur forma corporeitatis: nam si illi manet in cadavere sine dispositionibus hominis, poterit melius manere sub forma cuiuscunque viventis. Imo inde videtur vltius sequi sine causa limitari hanc formam ad sola viuentia, sed ut minimum extendi debere ad omnia mixta, etiam inanimata: nam, ut ipse etiam Scottus loquitur, illa est forma mixtionis confusus ex mixtione elementorum: ergo vbi cunque fuerit hæc mixtio, erit in materia dispositio sufficiens ad hanc formam: erit ergo in omnibus mixtis inanimatis: alioqui oportet ut Scottus declareret quænam transmutatio facta in materia cadaveris sufficiat ad expellendam hanc formam. Nulla certè poterit rationabiliter assignari, nisi fortasse resolutio in prima simplicia elementa: nam ad omnes alias dispositiones, quæ confusur ex mixtione elementorum, videtur esse indifferens talis forma, cū dicatur manere in ligno, osse, & carne, &c. Quod si hoc consequens admittatur, vix poterit assignari rationabilis differentia, cur talis forma non sit in materia cum forma auri, vel alterius mixti homogenei, &c. Vnde si ponenda esset forma corporeitatis, magis consequenter loqueretur, qui eam ponere in omnibus entibus naturalibus cum Auicenna, quam in quibusdam, ut alii faciunt. Atque hæc rationes sufficiunt etiam contra opinionem Henrici: nam quæ dicta sunt de viuentibus incommuni, applicari facile possunt ad solum hominem.

XIV.

Accedit rationes quibus hi authores moti sunt ad introducendam illam formam, valde debiles esse. *Energetica* *argumenta* *pro corpore* *et in forma inducenda*
Ad primam enim respondetur, quamvis anima sit superior forma, quam forma inanimatorum, & requirat in materia organizationem membrorum: non propter ea necessariam corporeitatis formam: nam anima per se sufficit ad actuandam immediate materiam, & conferuandam illam in esse, seu terminandam dependentiam illius, & consequenter satis etiam est ut compositum ex tali materia & forma, sit

capax tripli dimensionis, quod est esse corpus de praedicamento substantie: sufficit deniq; ut talis forma requirat in diuersis partibus materia diuersas dispositiones accidentales, per quas diuersa organa compleuntur, sive quia anima ipsa si diuisibilis sit, varia habet partes diuersarum rationum partialium, quib; illæ dispositiones respondent, sive quia si anima sit indiuisibilis, in sua eminenti & perfecta entitate tota illam varietatem virtutem continet. An vero dispositiones illæ accidentales praecedant in materia ordine naturæ, vel omnino consequantur animam, quoad gradum proximum & ultimum, eadem ratio est de dispositionibus heterogeneis, quae de homogeneis: & ideo necesse non est proper hanc causam particularē formam introducere in viuentib; sed philosophandum in hoc est iuxta dicta superiori disp. de quantitate & accidentibus existentibus in materia prima.

Ad confirmationem, quod ad rem attinet, cum dicitur viuens constare corpore & anima, si per corpus pars physica intelligenda est, nihil essentialiter includere præter materiam, quia seclusa forma corporeitatis nihil aliud essentialiter potest manere in corpore, ut est pars physica, ut recte probat argumentum ibi factum. Vnde Aristotle. Metaphys. tex. 30. Manifestum (inquit) est, quod anima quidem substantia prima, corpus vero materia: homo vero, vel animal, quod ex ambob; Et quamvis in tali materia requirantur dispositiones organicas vel dispositiones vltimæ, conditionesque necessariæ: tamen non pertinet ad compositionem substantiale: & consequenter nec essentialiter includuntur in parte Physica essentiali. Nihil tamen est quod nos cogit: ut non: ne corporis intelligamus puram partem physicam, quæ est materia, sed ut sit sub quodam gradu Metaphysico formæ, seu (quod idem est) dicit comparsum ex materia & anima, verbi gratia, non quatenus anima est, sed quatenus dat gradum corporeitatis, ad declarandam enim propriam rationem animæ, & singularem gradum perfectionis quem addit ultra communem gradum corporis distinguimus peculiariter in viuentibus animam à corpore, & significamus corpus per modum partis Physicæ, non quia forma in eo inclusa sit pars physica comparata ad animam, sed quia ita concipiatur ac præscinditur ac si esset forma distincta. De qua re plura dici possent, quæ omissi, quia ea scripti in tertio tomo, tercia parte disputatio. 51. sect. 4.

Ad secundum respondetur esse falsum assumptum: nam in morte hominis, & cuiuscunq; animalis forma cadaveris introducitur, ne materia maneat sine viva forma. De qua forma, & de vnitate aut distinctione mecius & de causa efficienti ipsius, non est hic dicendi locus, & parum referat ad rem de qua agimus. Probabile ergo est in viuentib; specie diuersis formam cadaveris, quæ loco animæ introducitur, esse specie distincta, ut constat de plantis, atq; etiam de animalib;. Verum autem respectu eiusdem viuentis succedit forma eiusdem speciei, vtrumq; potest probabilitate dici, ut Caietanus disputat contra Scottum 1. part, quæst. 76. art. 4. Quoad causam vero efficientem dicendum est, produci ab aliquo temperamento proximo cum concurso aliquius causæ viuieris, sicut generaliter dicendum est de his, quæ per accidentem generantur ex putrefactione. Ad tertium dicendum est corpus mortuum esse specie diuersum, & consequenter quod substantialem formam etiam esse numero distinctum. Nec refert quod de corpore Christi assertur, nam illud dicitur esse, vel sensibiliter id numero mortuum & viuum propter identitatem materiæ, quantitatis & sensibilium accidentium, vel suppositualiter idem propter identitatem suppositi. De qua redixi in tertio tomo loco citato, & latius in 2. tom. disp. 38. sect. 3. vbi etiam declarauit an formam cadaveris, quæ fuit in triduo in corpore Christi fuerit

fuerit hypostaticè verbo unita. Quod etiam Henricus loco supra citato attigit. Non est ergo necesse, per locutiones Theologicas, quæ commodum sensum habere possunt, fingere in homine nouam formam sine fundamento Philosophico: imo contra veram rationem substantialis & essentialis compositionis, ut partim ostēsum est, & in sequentibus amplius ostendemus. Specialis autem ratio physica, quæ in homine sumi potest ex eo, quod anima eius spiritualis est, in sequenti punto tractabitur.

Tractatur sententia de multiplicatione formarum iuxta gradus rerum.

XVII. **V**ltimus modus dicendi in hoc primo capite esse potest in quaque re tot multiplicari formas substantialia, per se subordinata, quæ sunt gradus rerum naturalium, & iuxta numerum graduum, qui ab una & eadem substantia participantur. Sunt autem quatuor gradus substantialium materialium scilicet, inanimorum corporum vegetabilium, sensibili, & rationabilium. Rursus entia naturalia quædam participant unum solum gradum & in eis tantum est una forma, & hæc sunt opera inanimata, vegetantia vero duos participant gradus, unde duabus formis constituantur, animalia tribus, homines quatuor. Quam sententiam hoc modo integre declaratam non inuenio, tamen authores, qui docuerunt, esse in homine tres animas realiter distinctas, si consequenter loquuntur, necesse est, ut totum discursum factum amplectantur: nam qua ratione in homine distinguuntur, oportet in bruis duas etiam distinguere & quaratione ipsas animas inter se separant, oportet quod gradum etiam animæ à communi gradu forma corporalis distinguant: nam his omnibus eadem est proprietas. Neque alia ratio distinctionis dari potest nisi graduum subordinatio & distinctio. Tenent autem eam opinionem de trium animarum distinctione Philop. i. de anima, textu 91, quem sequitur Iandun capite de anima; quæst. 12, & Paulus Venetus in Sum. de anima capite 5. Quorum fundamenta hoc loco non referam, quia ferè coincidunt cum his, quæ in referendis aliorum opinionibus tracta sunt.

XVIII. Solum in homine videtur inueniri peculiaris necessitas plurium animarum, saltem duarum ob duas principias causas hominis proprias. Una est, quia rationalis anima est perfecte spiritualis, & inuisibilis, maximeque distans ab imperfectione materiæ: & id extrema tam distanta non videntur posse immediate coniungi: est ergo necessaria aliqua forma, qua mediante vniantur. Atque hæc ratio peculiariter facit opinioni Henrici supra tractatæ, nam anima rationalis cum sit incorporeæ, non potest dare esse corporeum: ergo nec potest esse forma corporeitatis. Et eadem ratione non potest esse forma vegetatiæ, aut sensitivæ formaliter, nā huiusmodi formæ sunt materialis, & corporeib; ergo præter hæc requiritur in homine aliqua forma materialis præter animam, siue illa si una, siue multiplex.

XIX. Altera causa est, quia in homine sunt operationes contrarie, nam caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: non possunt autem contrariae operationes ab eodem principio prodire, sed à contraria. Quo argumento vtritur Ocham, qui hanc sententiam docet quodlib. 2. qu. 10. & in 11. addit etiam distinguiri has animas a forma corporeitatis: & in bruis etiam distinctam facit talē formam ab anima sensitivæ eorum. De anima vnde sensitivæ & vegetatiæ negat esse distinctas. In quo certe non consequenter loquitur, neque etiam declarat an in plantis distinguatur anima à forma corporeitatis. Manichæi etiā duas in homine afferebant esse animas, vnam spiritualiæ à bono Deo inditam, aliam vnde animalem

Franc. Suar. Metaph. Tom. I.

ei contrariam, & à contrario principio, malo scilicet *Duas animas*. Deo, quem illi fingebant, profectam: ut retulit Aug. *ma pone-*
lib. de duab. animab. contra Manichæos & 10. Gen. bant Ma-
*ad liter. cap. 12. & lib. de vera religione, ca. 9. & plures *nichæs.* e*
doctores Catholicos secutos esse hanc sententiam de
duab. animab. in homine, spiritu, ali, & sensuali, testa-
tur H. ero. ep. 150 ad Hesib. q. 12. tractans locum quo
illi mouebantur, 1. ad Thessal. 5. Deus pacis sanctificat
vos, vi integer spiritus vester & anima, & corpus, sine que-
rela in aduentum Domini nostri Iesu Christi seruerur. Cui
testimonio coniungebant illud Daniel. 3. Benedicte
spiritus & animæ iustorum Domino. Idem tenuit Philo. in
lib. quod dederius potiori insidietur.

Hæc vnde sententia nō solum in Philosophica ratione improbabilis est; sed etiam in nostra fide parvæ tuta, quantum ad eam partem qua ponit in homine plures animas. Et quidem quantum ad illam rationem generali distinguidi plures formas substantialia ex gradibus rerum, à posteriori ex eo recte improbabatur quod ex illo principio sequitur necessarias esse in homine animas realiter distinctas, q; est à sana doctrina alienum. Deinde omnes rationes quibus probamus non distinguui in viventib. animam a forma corporis, à fortiori probant additionē noui gradus non sufficere ad formas realiter distinguendas.

Imo rationes factæ contra primam sententiam, quibus ostensum est non distinguiri realiter formas propter diversa prædicta quidditatua inter se subordinata, idem probant etiam si vnum prædicatum addat alteri nouum gradum, nam quando illi duo gradus in una, & eadem re coniunguntur, vnum comparatur ad alium ut differentia specifica ad genericā, & ita ex utroque una substantialis species constituitur tanquam ex vniuersali, & particulari: ergo in re non distinguuntur illi gradus seu differentia, vt cōiunctæ in tali specie: ergo nec formæ quæ sunt principia talium graduum vel differētiarum, realiter distinguuntur in tali substantia. Quod tandem declaratur applicando cum proportione rationem supra factam, nam si in equo, v.g. est anima vegetatiæ, necesse est vt per aliquam specificam differentiam sit contracta, nam anima vegetatiæ vt sic solum dicit rationem genericam, quæ distinguuntur per varias species, vt in arboribus & plantis est evidentissimum, non potest autem esse in equo individua & realis anima constituta sub genericæ animæ vegetatiæ, & nō sub aliqua specie illius generis: ergo necesse est vt per aliquam specificam differentiam sit contracta & constituta. Aut ergo illa differentia cōtinetur intra gradum ipsum vegetatiuum, sicut differentia specifica cuiusdam arboris, v.g. piri, manet intra latitudinem gradus vegetatiui: vel etsi ipsam differentia eleuans illam animam ad gradum sensituum. Primum dici non potest; quia aliæ illa anima vt sic constitueret ultimam quandam & insiniam speciem rei vegetatiæ, quæ non esset capax vltioris differentiæ, & consequenter neque vltioris animæ: neque compararetur ille gradus ad subsequētē, vt genus ad speciem, sed opponerentur tanquam duas species vltimæ conditinctæ: ergo necesse est dicere secundum, minirum animam vegetatiuum secundum suam rationem genericam contrahi in anima equi per ipsūmet gradum specificum. Ex quo aperte concluditur, animam vegetatiæ in equo non esse re distinctam à sensitivæ, quia nulla res potest distinguiri realiter adisse, rentia, per quam essentialiter constituitur.

Atque hæc ratio eandem vim habet in anima rationali, & eodem modo applicari potest; nam, si anima sensitivæ v.g. esset in homine re distincta à rationali, illa esset specificè contracta intra gradum sensitivum: vnde esset anima quædam irrationalis, & belluina, quæ seclusa rationali, aut per intellectum, aut per ipsa saltem per potentiam Dei, vnde constitueret quoddam brutum tam integrum & completem in specie animalis, sicut est equus: quo modo recte

Ff 3 ait

XXI.

Improbatur adducta sententia cum sua explicatio-
nibus.

XXII.

ait Augustinus lib. 82. quest. 8. Apollinarem, dum afferuit Verbum assumptissimam animam sensitivam sine rationali, re ipsa dixisse assumptissimam quandam belluam. Quomodo ergo posset compositum tali anima constitutum vltius informari anima rationali?

XXIII.

Praterea est optima ratio communis quidem omnibus, sed quae evidenter in hominē conspicitur, sumitur ex subordinatione & dependentiā omnium humanarum virū ac facultatū: nam ex attentione nimia ad actionem vnius facultatis v.g. intellectus impeditur operatio sensus, imo & ipsa nutritio, & ex operatione vnius potentiæ v.g. operationephantasiæ, mouet cor, & excitant alia facultates naturales. Ex qua experientia supra probauimus dari formam substantialem distinctam à facultatib. accidentalibus, vt sit vnum principiū, in quo omnes facultates radicētur, & à quo proueniat illa sympathia actionum.

XXIV.

Possent præterea hic adiungi argumenta Theologica, vt est illud, quod sumitur ex illis verbis Genes. 2. Formauit Deus hominem de linte terre, & inspirauit in faciem eius spiraculum vite, & factus est homo in animam viventem: ille enim spiritus, quem Deus spirauit, anima rationalis fuit, & per eādem factus est homo viuens, & consequenter etiam sentiens. Altud est ex VIII. Synodo generali, quæ est Constantinopolitanæ IV. can. 11. qui sic habet. Apparet quod iam in tantum impietatis venisse, vt homines duas animas habere do-gnatiæ: tales igitur impietatis inuentores, & similes sapientes, cum verus, & nouum testamentum, omnij. Ecclesiæ Patres vnam animam rationalem hominem habere asseverant, Sancta & vniuersalis Synodus anathematizat. Vnde in lib. de Ecclesiasticis dogmatib. capit. 15. hoc etiam traditur vt dogma certum: quia vero Ocham dicit ibi esse sermonem de duabus animabus rationalibus, vt constet id esse falsum, referam verba: Neque duas animas esse dicimus in uno homine: sicut Iacobus & alii Syrorum scribunt: vnam animalem, qua animetur corpus, & immixta sit sanguini, & alteram spiritualē, qua rationem ministrat: sed dicimus vnam esse eandemq. animam in homine, qua & corpus sua societate vivificat, & semetipsam sua ratione disponat. Similia habet Augustinus de spirit. & anim. c. 9. Damascen. lib. 2. de fide, c. 12. Accedit, quod alia mortuo homine aliqua anima desineret esse: & Christus moriens aliquam substantiam Verbo unitam simpliciter dimisit. Vnde Ocham, vthoc incommode euiter, dicit animam sensitivam Christi conseruatam esse in Christi, vel cum rationali, vel cum corpore. Sed si intelligat manisse unitam corpori, est heresis, alia corporis illud non manisset mortuum, sed sentiret. Si vero intelligat manisse separatam, dicit miraculum inauditum, quod forma materialis conseruata sit sine materia. Item inauditum est in Ecclesiâ duas animas Christi esse separatas in triduo. Quare temerarium est, ne dicam errorem, id afferere.

XXV.

Quocirca cum spiritus & anima hominis distin-
tè nominantur in Scriptura, nō distinguuntur sub-
stantia, sed munere & officio, vt Hieronymus supra
indicit, & latè declarauimus in 1. Tom. 3. par. qu. 6. in
Comment. art. 2. & disput. 17. lect. 4. Szpe verò ipsa anima, prout absolute vivificat corpus, nomine spiritus appellatur, vt Ecclesiastici 12. Et spiritus reddit ad Dominum, &c. qui spiritus, immortalis alibi anima vocatur, nempe Matthæi 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Et de Christo Domino dicitur Matthæi 27. quod emisit spiritum: id est animam. Vnde Clemen. vni. de Sum. Trinitate, dicitur Christus assumptissimam partes naturæ nostro vniuersitate, corpus scilicet, & animam rationalem.

XXVI.

Nec rationes in contrarium factæ difficultem ha-
bent solutionem. Ad primam enim negatur minor,
nam licet anima sit indiuisibilis & spiritualis, potest
immediatè vniuersitate, quia essentialiter est actus

*Ratio talis
animæ licet
inextensa,
materia
corpora est.*

elus. Nō enim refert, quod in perfectione entis mul-
tum inter se distet materia & anima rationalis, nam
ad vniōnem nō est attendenda distantia vel propin-
quitas in perfectione entitatis, sed in proportione &
convenientia in mutuo respectu actus & potentie,
quæ proportio sufficiens reperitur inter materiam &
animam, imo fortasse maior & perfectior, quam inter
materiam, & quamcumq. aliam formam. Alioquin
eriam si singulare materia iam informata quacunque
forma vel anima extensa & materialis, adhuc erit
anima improportionata vt vniatur illi: quia quod ad
extensionem attinet, tam extensa est illa forma, sicut
materia: ergo si inde orietur improportione, nō tol-
latur, imo augetur aliunde. Primo, quia cum illa ani-
ma sensitiua, ut actus substantialis & specificus, v.g.
batum est, magis distat ab anima rationali, quoad ap-
portionem requisitam ad vniōnem, quam anima &
materia, & ita potius impedit, quam iuriat ad vniō-
nem. Secundo, quia si intercederet anima sensitiua,
intellectuæ esset purum principiū intelligendi, purū
autem intelligendi principiū non est aptū ad infor-
mandū corporis, vt latius ostendemus infra, tractādo,
de intelligibili separatis. Vt ergo rationalis anima sit
vera forma corporis, oportet vt ipsam sit principiū
non tantum intellectiōnum, sed etiam operationum
quæ exercentur per corporis: ergo maximè operationum
sensituarum, quæ sunt actionib. intelligendi ap-
pinquiores. Quod adeo necessariū est, vt dubitauer-
int nonnulli, an ipsam etiam anima quatenus intellectuæ
informat corporis. Non vero est, q. dubitauerint,
nam rationalis anima essentialiter est forma corporis
secundū se totā, & secundū omnes gradus, quic-
ket à nobis ratione prædictantur, in re tamen idem
in anima sunt. Vnde licet ex essentia huius quinque nō
diminantur potentie intellectuæ, quæ in corpore re-
cipiantur, tamen excedent potentiæ sensitiua, imo
& vegetatiua, magis cum singulari quia ad perfectione
propria rationalis animæ, & proportionata ad min-
istrandū actionib. mentis. Et hoc etiam est argumen-
tū, eādē esse animā sensitiuā cū rationali in homine.

Ex quo etiam intelligitur, quomodo anima rationalis, licet sit incorporeæ, possit esse forma corporei-
tatis: nam esse actum, aut formam corporeitatis, non
est esse ipsam corpoream seu extensam, sed esse for-
mam constituentem cum materia vnam substantiam
compositam capacem quantitatis. Vnde, vt supra
disputat. 12. dicebam, idem omnino est esse formam
corporeitatis, quod esse formam substantialem ma-
teriæ, quia ex hoc præcise, quod sit actus substantia-
lis materiæ, constituitur ex vtria que substantia incre-
gra, materialis & corporea. Cum ergo rationalis anima
etiam sit indiuisibilis, vera forma sit substantia
corporis, habet quidquid necessarium est, vt sit
forma corporeitatis. Ex quo etiam concludi potest
cōtinere etiam sufficiens gradus inter medios, ve-
getatiuum scilicet, & sensituum, ita vt eos formaliter
conferre possit compposito, quia non potest con-
tinere extremos gradus sine his mediis. Dici autem
soler frequentier, rationale animæ virtute & eminen-
tia cōtinere hos gradus. Quod tamen alii videtur
non sufficere ad formalem causam, licet ad efficien-
tem satisfit. Atque ita sine dubio dicendum est, sicut
de ratione formæ corporeitatis nō est vt sit corpore
formaliter, ita de ratione animæ vegetatiæ & sensiti-
tuæ non esse, q. sint materiales & extensa, sed quod sint
sunt principium formale vegetandi & sentiendi, & q.
constituant formaliter vivens secundum hos gradus
vitæ, quod verè ac formaliter habet anima rationalis: dicitur tamen eminenter cōtinere, cōparatione
facta ad formas illorū graduū, quæ perfectionē eorū
non transcendunt: quia altiori modo continet per-
fessiones earum. Vnde, generatim loquendo negan-
dum est esse de ratione formæ vegetatiæ aut sensitivæ,
& sit corruptibilis, aut educta de potentia materiæ,
sed addidū esset, illud esse de ratione animæ ve-

gettatuꝫ tantum, aut sensituꝫ tantum: in homine autē nulla est forma, quæ sit aut vegetativa, aut sensuꝫ tantum. Quare nulla est in homine forma educata de potentia materiæ. Neque hoc obstat, ut alij obiciunt, naturali generationi hominis, quia ad hanc non est necesse, ut forma fiat per educationem: alijs, enī in homine esset anima sensuꝫ educata de potentia materiæ, non generaret homo, sed illud animal irrationalē constitutum per talē animam. Ad generationem ergo naturalem satis est, quod unio animæ ad corpus, naturali modo fiat per naturalem dispositionem, & actionem.

XVIII. Ad ultimam rationem Ochami respondetur in primis diuersitatem vel oppositionem operationum indicare diuersitatem facultatum proximarum, nō vero formarum, ut supra dictum est. Deinde dicitur, duplice in eligi posse esse in homine operationes contrarias, scilicet vel simili, vel diuersis temporibus. Hoc posterius non solum in eadem anima, sed etiam in eadem potentia accidere potest, ut per se constat: illud autem prius nō est verum intellectum de propria contrarie: at: nam quando voluntas & appetitus simul mouentur affectibus contrariis, tendunt in obiecta sub diuersis rationibꝫ, & diuerso etiam modo: nam illi affectus vnius est efficax, alterius est ineficax, ex quo potius colligitur, hos appetitus in eadē anima radicari: nam motus vnius retardat motum alterius, si sit aliquo modo repugnans: si autem inter se consentiant viceret, scilicet & promptius fit. Atque hoc ex primo capite, & modo fingendi plures formas subtilitatis in eadem materia.

De partibus heterogeneis, & earum formis.

XIX. Secundus modus opinandi de pluralitate formarum esse potest, contingere duas formas subtilitatis manere in eadem materia, vel in eadem parte illius, quando vna est imperfecta, & comparatur ad aliam ut dispositio præparans materiam, & non ut forma generica, & specifica: in quo est magna differentia inter hunc modum, & præcedentem, quod in illo veraꝫ forma est essentialis composite, & prædicata à singulis formis desumpta, quidditatim & essentialiter inter se prædicantur, ut hominem esse animal, &c. quod plane repugnaret, si formæ essent distincte. At vero iuxta hanc secundam viam, forma, quæ est dispositio ad aliam, non est de essentia substantia composite ex materia & alia forma, sicut tales dispositiones accidentales non sunt de essentia, sed cause aliquo modo extrinsecæ.

Quas autem opiniones inuenio, quæ ad hoc secundum caput pertinere videntur. Vna est, quæ in solis viuentibus ponit in singulis partibus diuersis formis singulas formas partiales specie distinctas, disponentes ad integrum formam, quæ est vna realiter distincta ab omnibus illis partialibus. Ita tener Antonius Andr. 7. Metaph. q. 17. & Paulus Venetus in Sum. de anim. cap. 5. Niphus 1. de Generat. text. 78. & solet tribui Commentatori, eo quod 6. Physic. com. 59. dicunt, caput, & huiusmodi partes specie differre, & 2. Metaphys. text. 17. vbi dicit animal, & partes eius conuenire in forma totius, & differre in formis propriis. Et de his partibus intelligent aliqui, quod Aristot. ait secundo de generat. animal. capit. 3. hominem prius vivere vita plantæ, post animalis, tandem vita hominis. Rationes præcipue sunt, quia in his partibus sunt dispositiones, non solum diuersæ, sed etiam contrarie, & ab eisdem sunt operationes diuersarū rationum: ergo habent etiam formas partiales diuersarum rationum. Itē, quia pars heterogenea absissa retinet eandem naturam carnis; aut ossis, & tamen in ea non manet forma totius: ergo manet forma partialis. Tertio, quia hæc partes differunt specie, ideo enim partes heterogeneæ seu diſsimilares dicuntur: sed non differunt in forma totius: ergo differunt

in formis partialibus.

Hæc vero sententia merito reicitur ab omnibus, qui negant pluralitatem formarum, quos infra referam, & specialiter agit contra illam lauillus 7. Metaph. q. 16. Et præter rationes generales, quæ probant vnitatem formæ substantialis, impugnatur in hunc modum. Aut loquimur de viuentibus habentibꝫ. indiuisibilem animam, aut diuisibilem, & coextensam materiæ. Si de posterioribus sit sermo, facile concedi potest, in diuersis partibꝫ heterogeneis esse diuersas partes formæ heterogeneas: nam re vera in arbore non est eiusdem rationis illa pars formæ, quæ est in fronde, & quæ est in fructu, &c. sunt tamen partes illa formæ, & aptæ, ut inter se vniuantur, & conti-nuentur: & ideo componunt vnam integrum formam totius. Quapropter falsum est fingere aliam formam totalem superaditam his formis partialibus, & communes illas partes iterum informantem: ad quid enim est huiusmodi forma, aut quo indicio probabili ostenditur? quidquid enim est in toto, & in singulis partibus, quantum ad accidentia & operationes, salvatur sufficienter cum solis illis formis partialibꝫ. inter se vniatis, leu (quod idem est) cum sola forma integra composta ex illis partibus. Præterea inquirio, an illa forma totalis indiuisibilis sit, vel extensa. Primum dici non potest, de his formis materialibus, & si de aliquibus dicatur, id pertinet ad secundum membrum supra propositum. Erit ergo forma illa extensa, & composta ex partibus: de qua rursus interrogo, an partes eius, quæ correspondunt diuersis partibus heterogeneis corporis, sint omnino similes, & eiusdem rationis inter se, vel aliquo modo diuersæ, & dissimilares. Primum dici non potest, præterim loquendo consequenter in illa sententia, nam contra illud procedunt argumenta, quibus ipsa nititur, quomodo scilicet forma, quæ in se est eiusdem rationis, requirat in diuersis partibus diuersas, & contrarias dispositiones, maxime cum nō sit tota in singulis partibus, sed secundum diuersas partes, quæ inter se sunt omnino similes. Item, quomodo habet illa forma in diuersis partibꝫ. diuersas actiones: nā si hoc tribuatur diuersis dispositionibus: ergo sufficiet diuersæ dispositiones accidentiales ad eam diuersitatem actionum, cum actiones ipse accidentales etiam sint: ergo superflū est fingere in singulis partibus duplē formam substantialē, partiale scilicet, & totalem, quarum vna sit dispositio ad aliam. Et præterea contra hunc modum multiplicandi formas, procedet à fortiori, quæ in sequenti membro dicemus.

In his ergo viuentibus, quæ habent indiuisibiles formas, videri potest nonnulla maior dubitandi ratio, quæ re vera solum habet locum in compositione hominis: quamvis enim de animabus perfectorum animalium sit nonnulla controversia, suppono tamen esse probabilius, nullam formam materialem esse vere ac proprie indiuisibilē. Duobus enim modis potest dici forma indiuisibilis: uno modo, quia licet constet ex partibus tamen vels separari naturaliter non possunt, ut in formis celestibus, vel nō possint ita separari, ut separare & conseruentur, sed statim ac diuiduntur, corrupuntur. Et hoc fortasse modo sunt indiuisibiles animæ perfectorum animalium: hæc tamen indiuisibilitas nihil refert ad rem, de qua agimus, quia satis est, quod ipsam animam constet ex partibus heterogeneis, & ex earum inseparabili vniione tota confugat, ut superuacaneum sit alias partiales formas in singulis partibus configere, ut ratio superius facta probat, nam & que procedit, siue illa forma indiuisibilis sit, siue indiuisibilis in dicto sensu, ut per se notum est. Alio ergo modo dicitur forma indiuisibilis proprie & in rigore, quia nullis partibus constat, quam necesse est totam esse in toto, & totam in qualibet parte: & hoc modo solum animam rationalem existimamus esse indiuisibilem: quamquam rationes, quæ de illa hent, possint applicari

Brutorum
omnium
formæ di-
uisibiles.

ad quamcumq; aliam, si quis existimauerit esse indiuisibilem.

XXXIII.
In partibus
humani
corporis he-
terogeneis
uni: a for-
ma.

Quod ergo talis forma non requirat in partibus sui corporis organici diversas partiales formas, probatur primo ex eminentia & perfectione talis formæ, quæ, cum in se sit indubius actus, per se primo respicit, ut adæquatum susceptum, totum illud constans ex omnibus illis partibus diuerse modo dispositis partialiter, ut ex eis configatur integra dispositio, consentanea perfectioni talis formæ: ergo etiam in tali composito sunt superflue tales formæ partiales. Patet consequentia, tum quia ipsa indiuisibilis forma est sufficiens ad actuadam plene & perfecte quilibet partem illius materie, etiam varie disposita sit. Tum etiam, quia illæ formæ partiales non collunt, quin ipsa indiuisibilis forma respiciat omnes illas partes varie dispositas ut componentes suum adæquatum susceptum: neq; collunt, quin illa eadem forma sit principium radicale, & principale omnium actionum, quæ per illa varia membra exercemur: in quo genere illa etiam est sufficiens principium earum: ergo superflue sunt illæ formæ partiales.

XXXIV.

Secundo, quia repugnat vnam formam substantiali esse dispositionem proximam & permanentem ad aliam substantiali formam. Potest quidem vna forma esse dispositio remota, & transiens (vt sic dicā) sic enim forma sanguinis est dispositio, & qualis via ad formam carnis, remota tamē & transiens, quia non manent simul, sed ex sanguine fit caro, ut ex transiente materia. Similiter forma embrionis est dispositio ad formam hominis, & eodem sensu accipendum est, quod ex Aristot. supra referemus, nempe hominem prius vivere vita planta, post vita animalis, &c. in hoc enim significauit processum generationis ab imperfecto ad perfectum per varias dispositiones, donec ad introductionem ultimæ formæ permanenti: semper tamen imperfectior forma recedit, adueniente perfectiori. Quod vero vna forma substantialis sit dispositio ultima ad aliam, simul permanens cum illa, sicut nullo modo potest: quia vnaquaque forma substantialis dat esse simpliciter, & constituit essentiam completam in genere substantiali: ergo non potest vna forma esse talis dispositio ad aliam. Nec refert, si quis dicat, hoc esse verum de formis totalibus, non autem de partialibus, nā si in omnib; partib; corporis humani præter animā sunt huiusmodi formæ, ex omnibus illis formis partialibus configurantur in una integra forma distincta ab anima rationali: nam, sicut omnes partes materiæ sunt inter se unitæ, sicut partes materiæ quas informant: component ergo vnam integrum formam in suo proprio genere & specie constitutam: ergo non potest esse dispositio ad aliam formam totalem eiusdem materiæ.

XXXV.

Ex quo argumento tertio, nam vel illa forma composta ex partialibus, est anima vegetativa, aut sensitiva, vel ex forma inanimata. Hoc posterius dici non potest consequenter, alias non deferuient hæ formæ partiales ad propria munera vitalia singulorū membrorum, cum tamen propter hanc potissimum causam ponit dicantur. Et præterea contra huiusmodi formam procedunt omnia, quæ supra dicta sunt de forma missionis aut corporeitatis. Et simili modo, si talis forma dicatur esse anima, contra eam postrem procedunt omnia supra adducta in eos, qui ponunt in homine duas, vel tres animas. Neq; refert, si quis contendat ex illis formis partialibus non componi vnam, nam tunc de vnaquaque forma partiali per se sumpta, ut carnis aut ovis, eadem ratio procedet: quia re vera in hac consideratione vnaquaque forma illarum solo nomine dicitur partialis, cum non sit vera pars alicuius totalis formæ: in se ergo erit, quædam forma integra, de qua interrogari poterit, an sit anima, necne, & procedet ratio facta.

XXXVI.

Et similiter poterit inquiri: an hæ formæ partiales, seu integra ex illis composta maneat in corpore, re-

cedente anima rationali, vel pereat. Si primum dicatur, sequitur primo satis consequenter, manere corpus illud vivum, recedente rationali anima: nam (vt dixi) formæ illæ, aut quæ ex illis configurantur, animæ esse debet: alias nihil deferuere ad operationes vite. Item, sequitur par tem abscessum, & coniunctam corpori humano, esse vniuoce carnem, aut os, &c. quod est contra Arist. 7. Meta. tex. 56. & clariss. 1. de Gener. animal. c. 19. & 1. de ani. c. 1. Si vero tales formæ partiales omnes recedunt, recedente anima, primum abscessu indicio vel necessitate finguntur. Et deinde sequuntur inconvenientia Theologica, quæ supra inferemus, scilicet in Christi morte aliquem subtiliæ formam dimissam esse à Verbo, vel manere separatum simul cum anima rationali.

Addit Arist. 1. de anima, text. 91. & sequentibus ex XXXVII professo impugnare opinionem Platonis, ponentes plures animas in diversis partibus corporis. Est autem eadem ratio de multis formis partialibus. Verum est solum posuisse Platonem diversas animas quæ partiales in diversis partibus, non vero deinde vnam integrum in toto: sed hic modus ponendi plures formas partiales non pertinet ad præsentem disputationem, quia re vera iuxta illum non ponuntur plures formæ in eadem parte materiae. Constat vero esse omnino falsum, quia ex illo sequitur, animam rationalem non informare corpus humanum, sed aliquæ partem eius, & consequenter sequitur non esse principium omnium actuum vitalium hominis: quod repugnat sanæ doctrinæ, quæ definit animam rationalem esse veram formam corporis. Et supra etiam est ostensum ex connexione harum operationum colligi radicationem illarum in uno principio. Denique ratio Aristot. est, quæ ad rem maxime spectat: sicut enim colligit: Aut illæ animæ informantes diversas partes vniuntur in vna anima, vel non. Si non vniuntur, ergo non componuntur per se vnum. Si autem vniuntur in vna anima, vel per vnam, quasi communem omnibus, continentur in uno compposito, illa vna sufficit, & aliæ plures falso, & superflue multiplicantur; hæc vero ratio & que procedit de quibuscunque partialibus formis.

Ad rationes contraria sententiae patet solutio ex dictis. Ad primam responderetur, illas varias dispositiones partium organicarum completere vnam integrum dispositionem vnius formæ totalis, vel diuisibilis, vel indiuisibilis, ut explicatum est. Quod vero ad operationes harum partium attinet, si fieri de actionibus mere naturalibus & transiuntibus ut calefacere, frigescere, &c. hæc proxime proueniunt a primis qualitatibus, quibus hæc partes diuerse mode disponuntur, & affectuuntur. Si vero fit sermo de operationibus vitalibus, ut sunt attrahere, expellere, tangere, videre, &c. hæc proueniunt proxime à diversis facultatibus vitalibus, quæ interduci in eadem, interduci in diversis partibus corporis existunt: omnium vero radicale principium est vna, & eadē forma, quia est vniuersale principium, hæc omnia virtute continens. Et ideo propter has dispositiones vel operationes non est necesse multiplicari partiales formæ præsertim cum illis potis, necesse fit facere superiore & totalem formam partes illas informare, & requiri in illis illas varias dispositiones, & posse per illas exercere illas varias operationes.

Ad secundum responderetur, negando antecedens, nam in parte heterogenea abscessu non manet eadem forma, quæ antea erat, & ideo manus abscessa est aquiuoce manus, ut Aristot. dixit. Sed solet cōtra hos instari, quia huiusmodi pars abscessa, si intra breve tempus iterum coniungatur toti secundum eandem partem vnde abscessa est, vere ac substantialiter vniuit, & vivit, sicut antea: ergo retinuit eadē formam, alioqui non posset iterū ab ea informari, quia à præservatione ad habitum non est regressus. Sed hæc replicata eandem difficultatem habet in omni sententia, quia

quia negari non potest, quin pars illa per diuisionem amiserit informationem formæ totalis, v. g. animæ rationalis: si ergo postea iterum vnitur, & informationis ab illa, fit regressus à priuatione ad habitum. Si autem negetur iterum informari rationali anima, eadem ratione negabimus nos iterum vere vniuersi. Unde S. Metaphysic. q. 10. ad 7. probabilius putat nunquam iterum fieri perfectam unionem physica talis partis. Ad experientiam vero, quæ esse dicitur, quod talis pars iterum vivit, & sentit, respondebitur iuxta hanc sententiam, negando esse sensum in ipsa mea parte, sed in propinquis: sicut in ossibus aut dentibus videtur esse doloris sensus ex propinquitate animalium partium. Quod vero attinet ad nutrimentum, & conseruationem temperamenti, dicitur fieri per iuxta positionem. Sed quia hæc sunt creditu difficultia, probabilius fortasse est illam partem iterum informari anima rationali: nec est inconveniens ex parti illa priuatione & quasi momentanea, redire ad habitum, quia forma in se integræ mansit, & dispositiones, quæ in tali parte erant ad illam numero formam, exdem permanerunt, & in ea parua mora parum etiam diminuta fuerunt, & ideo non est inconveniens, quod eadem forma ad illam partem materialiter statim revertatur.

XL. Ad tertium responderi potest, negando assumptum, scilicet heterogeneas partes differre specie substantiales, sed satis est, quod accidentally differat: vnde dissimilares dicuntur propter diuersitatem dispositionum. Nihilominus in viventibus habentibus animalibus extensas, probabilius censio inter ipsas partes animalium, quæ diuersas partes organicas informant, esse aliquam maiorem diuersitatem, quam fit inter partes formæ homogeneæ, ideoque in ipsamet substantiam esse aliquam diuersitatem inter has partes, quæ recte appellabitur specifica partialitas. In forma autem humana habet speciale difficultatem, quomodo informer has partes, & pro ratione dispositionum diuersimode vniatur illis. Sed hæc res pertinet ad scientiam de anima.

Deformis elementorum, an maneantur in mixto.

XLII. Secunda sententia pertinens etiam ad hoc secundum caput, est Auicennæ, Commentatoris & aliorum, qui dicunt in omnibus mixtis manere formas elementorum: non enim videtur credi posse, quod in aliis solum maneant, quam ut sint dispositiones ad formam mixti. Hoc autem tenet Auicenna. 1. sufficiente, & Comment. 1. de Generat. ca. de mixtione, &c. de Cœlo, text. 67. Qui differunt, nam ille ponit formas substantiales elementorum indiuisibilis, & ideo affirmat manere in mixto integras, & perfectas substantialiter: hic vero putat illas formas esse indiuisibilis & remissibilis, & ideo ait manere in mixto remissas, iuxta proportionem suarum qualitatū. Putare enim has formas elementorum adeo esse imperfectas, ut sint veluti medie inter qualitates & substantiales formas perfectas: propter quod fortasse à Platone in Timæ qualitates vocantur, ideoque imitantur qualitates in gradu latitudine, secundum quam possunt intendi, & remitti. quam opinionem sic exppositam sequuntur Niphi 1. de Generat. textu 18. & 8. Metaph. disputat. 4. & 11. Metaph. disput. vlt. Zimara Theorem. 48. Multi etiam ex medicis candide sententiam secuti sunt, ut videre licet apud Thomam de Garuo in Summ. medicin. lib. 1. tract. 1. q. 1. & præfertim Galenus in 2. Methodi. ca. 2. & lib. de substantia naturali ad finem, & ex Theologis idem sententia est Aureolus in 2. d. 15. ut ibi referunt Capreolus & Gregorius.

XLIII. Varis autem modis intelligi potest hæc opinio. Primo, quod formæ elementorum maneant in diversis particulis materiæ minutissimis. Et hoc modo

posuit Avicenna manere in mixto huiusmodi formæ, & fortasse voluisse formam mixti informare omnes illas particulas, easq; inter se vniire, alioqui non posset saluare substantialiæ mixtione, sed solù per iuxta positionem, ut per se notum appareat. Singulæ enim ex illis particulis sicut materia, & forma distinguuntur, ita & quantitate: ergo & loco, non enim possent loco penetrari, ergo solum per iuxta positionem dicerentur misceri, sicut aqua & vinum, dum in suis substantiis integra manent, non tamen singula particula essent mixta, & consequenter nec totū esset substantialiter mixtum, neque esset per se vnu, quia partes non essent per se connexæ: vnde facile dissiperantur per mutuam actionem, vel localē motionem. Necessaria ergo est alia forma propria mixti, diuersa à formis elementorum, vt iterum infra contra Aureolum ostendemus. At hoc etiam est impossibile. Primo, quia forma mixti, & forma elementi diuersas requirunt dispositiones, & incompositibiles, ut omittant rationes generales contra pluralitatem formarum. Secundo, quia cum omnes partes mixti, præsertim in rebus homogeneis, habeant idem temperamentum primarum qualitatum, nulla potest ratio reddi, ob quam in una parte materia mixti sit forma ignis, in alia aquæ, &c. Quæ ratio etiam procedit in rebus heterogeneis, nam quælibet pars heterogenea ex homogeneis constat, & mixta est. Tertio, quia si in partibus eodem modo dispositis manent diuersæ formæ elementorum, signum est illam formam in tali parte non esse dispositionem ad formam mixti: quandoquidem in simili parte esse potest cū contraria formæ substantialiæ mixti: ergo & que bene, aut melius esse poterit, etiam si in tali parte materia nulla forma elementi existat, dummodo ibi sit temperamentum proportionatum primarum qualitatū, quod etiam pendere non potest à forma talis elementi, cum in alia parte simili dicatur esse cum forma contraria. Ex quo etiam concluditur, talem formam esse imperitentem ad omnem actionem & conseruationem illius partis mixti, in qua esse dicitur: atq; adeo ex nullo effectu aut signo naturali colligi posse formas elementorum manere hoc modo in mixto.

Alio modo potest intelligi illa sententia, quod sci-
llet omnes formæ elementorum simili informe-
quilibet partem materiæ mixti, & deinde superue-
niat forma mixti, informans etiam totam illam ma-
teriam. Et hic modus tot continet absurdia, vt ea de
causa à nemine assertus videatur: nam primo sequitur, formas formales repugnantes simili esse in ea-
dem parte materiæ in suo esse integro, & perfecto: for-
mæ enim elementorum formaliter inter se pu-
gnant: nam, si dispositiones eorum sunt formaliter
repugnantes, quomodo ipsæ formæ non erunt? A-
lioqui, qualiter vnum elementum generabitur ex a-
lio aut cur generatio vnius erit corruptio alterius, si
formæ eorum non sunt repugnantes in materia? Se-
cundo, si huiusmodi formæ non habent proprias
dispositiones in gradu sibi proprio, & consequenter
nec proprias actions, nihil conferre possunt ad for-
mam mixti: ergo non sunt dispositiones ad illam.
In eo impossibile est, quod eadem forma postulet in
eadem parte materiæ dispositiones omnino repu-
gnantes, & in esse perfecto earum, vt sumnum calo-
rem, & sumnum frigus: at vero non minus repu-
gnant inter se substantiales formæ aquæ & ignis, præ-
fertim in suo esse perfecto. Tertio faciunt maximè
contra hanc sententiam argumenta generalia fieri
solita contra pluralitatem formarum, quia ponit in
eadem parte materiæ plures formas specificas, per se
sufficietes ad constitendum suppositum habens
suum proprium esse simpliciter, & requirentes dis-
positiones valde repugnantes, forma enim terra po-
stulat maximam densitatem: at forma ignis rarita-
tem maximam, hæc intensum calorem, forma vero
aqua, intensum frigus: qui ergo fieri potest ut tales
formæ

forma integræ & perfectæ eandem partem materiæ simul informent?

XLIV.

*Elemento
rum forma
perfectissi
me substan
tiales.*

Tertio modo intelligi potest hæc sententia, prout Commentator eam exposuit, nempe quod omnes forme elementorum sint in tota materia misti, & in omnibus partibus eius, refractæ tamen (ut inquit) & in gradu remissi: & deinde tota materia sic affecta & disposita illis formis informentur forma misti. In qua sententia primo impugnari solet, quod Commentator supponit, formas scilicet elementorum non esse perfectæ substantiales, sed medias inter accidentales & substantiales. Contra quod argumentatur D. Th. 1. de Generat. text. 84. quia impossibile est dari medium inter substantiam & accidens: tum quia inter contradictoria non datur medium: substantia autem & accidens distinguuntur per immediatam contradictionem: tum etiam, quia medium est inter extrema eiusdem generis: substantia autem & accidens sunt diuersorum generum. Deinde addere possumus formam substantiam ignis, & cuiuscunq; elementi esse per se sufficientem ad actuandam materiam, ita ut illam in esse constituat seu conseruet, & ad constituendum cum illa vnum supponit, quod sit proprie & vniuoce substantia: ergo talis forma tam proprie & vniuoce substantialis est, sicut quæcunq; alia. Et hoc ipsum confirmatum est supra, cum ostenderemus dari formas substantiales.

XLV.

*Formis sub
stantiali
bus impug
nat inten
sio.*

Quod si fortasse Commentator hoc nō neget, sed eas appellet medias, solum quia inter substantiales formas habet minimam perfectionem: vnde si, ut in aliquibus proprietatibus similitudinem habere possint cum formis accidentibus: contra hoc, omissoa controversia de modo loquendi, ostendo secundo, falso ei attribuere similitudinem cu formis accidentalibus in hac conditione intensionis, & remissionis: quia hæc conditio ita est propria accidentium seu qualitatum, ut directe repugnet forma substantiali, quatenus talis est: si ergo formas elementorum sunt vere ac proprie substantiales, ut ostensum est, non possunt esse similes accidentibus in hac conditione. Antecedens probatur primo ex Philosopho in Prædicament. cap. de Substant. dicente, substantiam non recipere magis, & minus: si autem forma substantialis aquæ intenderetur & remitteretur, re vera siue aqua est magis, vel minus frigida, ita esset magis vel minus aqua.

XLVI.

Secundo argumentatur D. Thom. 1. p. qu. 76. artic. 4. ad 4. quia esse substantialis cuiuscunq; rei in indiuisibili consistit, & omnis additio vel subtractio variat speciem, sicut in numeris, ut dicitur 8. Metaphys. text. 10. Hæc vero ratio columnam pati potest, quia similitudine probaret qualitatem non posse intendi & remitti, quoniam etiam in accidentalibus formis verum est, quod essentia earum consistunt in indiuisibili, & quod species earum sint sicut numeri, & consequenter, quod qualibet subtractio, & additio variat speciem: intelligendum vero est de additione essentiali & formali, nō de intensioni: idem ergo responderi poterit de substantialibus formis. Respondetur tamen esse diuersam rationem de forma substantiali, & accidentali: nam illa est, quæ primo constituit essentiam rei simpliciter: & ideo operet, ut sit omnino indiuisibilis, & inuariabilis, quamdiu manet in eadem materia. Quod declaratur a posteriori ex illo effectu; ex quo supra collegimus dari formas substantiales, nimirum ex reductione aquæ ad pristinam frigiditatem, nam si forma substantialis aquæ remissibilis esset, certe remitteretur, remissa frigiditate, quia sicut forma pendet ex dispositione, ita intensio formæ ex intensione dispositionis: ergo impossibile esset aquam postea ex intrinseca virtute reducere ad pristinum statum, quia forma remissa non potest seipsum intendere: neque etiam habet aliud principium prius, à quo illa intensio dimanet. Ut ergo aqua, quantumvis calefacta, possit, remotis

extrinseca agentibus, ab intrinseco se restituere in connaturalem statum, necesse est, ut in ratione aquæ integræ & perfectæ maneat, & cōsequenter ut ipsum formale principium constitutum aquæ intactum maneat (ut sic dicam) quodammodo nō omnino corruptitur. Et hoc sensu dicimus de ratione formæ substancialis esse, ut sit inuariabilis & immutabilis in sua entitate, quando essentialiter manet eadem, & in eadē materia, quia est radicale principium omnium proprietatum, & primam rei essentiam constitutum.

Ecce confinatur, quia ob hanc causam, teste Philosopho 5. Phys. & 1. de Gener. substantialis corruptio aut generatio elementorum non sit successiva cum ipsa alteratione, sed in momento in fine alteracionis, cū completeretur dispositio sufficiens: quia scilicet forma substantialis non remittitur, nec tollitur partes, sed tota simul: at si esset intensibilis, & remissibilis, certe introduceretur successiva & similiter expelleretur, imo, quoties aqua calebit ab igne, tot gradus formæ ignis introducerentur in aquam, quot calor, quod est incredibile. Adde, quod si formæ elementorum ita possunt intendi & remitti, euriam formæ mistorum non intendentur, & remittentur ad intensionem, & remissionem formarum simplicium? maxime cum hæc dicantur ad illas requiri ut dispositiones necessariae. V.g. si forma auri requirit in sua materia sex gradus formæ ignis, & duos aquæ, ut sit in connaturali statu: si per contrariam actionem illigradus formæ ignis remittantur amplius in auro, & intendatur forma aquæ, cur nō recederet etiam forma auri à sua naturali perfectione, & in suam entitatem minuerit? Certe nulla ratio sufficiens reddi potest, nam quod sit perfectior, non satis est: solum enim inde sequitur, quod gradus latitudinis eius erunt perfectiores. Dicendum ergo est, ut ratione formæ substantialis esse, ut habeat vel constituat essentiam indiuisibilis intensionis, & idem hoc a quo cōuenit formis elementorum ac ceteris.

Tertio principaliter impugnanda est hæc sententia ex re, quam nunc tractamus: quia impossibile est elementum formæ substantialis simul esse in eadem materia. Nam licet dicantur esse remissa, nihilominus vñaque, si substantialis est, dat esse simpliciter, & constituit veram substantialiam ac substancialis suppositum: non potest autem intelligi, quod vnum suppositum simul sit in quatuor aut quinque speciebus distinctis, quod sunt multa diuidua diuersarum specimenum substantialium ex eadem materia constantium. Quam rationem infra declarabimus latius. Accedit præterea contra Auerroem, quod, si formæ elementorum in gradibus remissis implentibus latitudinem manent simul in eadem materia: ergo & potentia materiæ est per illas sufficienter actuata, & misio etiam ex illis solis est sufficienter peracta: ergo & superfluum est, & impossibile, quod noua forma misi addatur illis omnibus formis.

Vnde Aureolus (ut Gregor. supra refert) dixit formam misi non esse aliquam formam simplicem, sed solam illam commitionem, seu aggregationem ex formis elementorum in esse remissa. Quam vero sit absurdum hæc sententia, per se notum est, nam ex ea sequitur substantialias misas nō esse veras substantialias per se vnas. Deinde sequitur, animalia, etiam hominem ipsum, nō habere vnam formam simplicem. Denique sequitur, misa omnia non differre substancialiter & essentialiter, sed tantum secundum magis & minus. Nec habere proprietates, vel actiones perfectioris rationis, quam sunt qualitates & actiones elementorum. Ipsæ ergo proprietates, & facultates misti, etiam si per impossibile alioqui non repugnarēt, quia

quia & ad esse materiæ, & ad esse substantialie compotit, & ad omnem actionem physicam, que de tali compito experientia cognosci potest, sufficit forma misit cum facultatibus, que ab ea manat, & temperamentu primarum qualitatum, quo materia disponitur. Quod quidem temperamentum licet non sit aliqua qualitas simplex virtute continens primas, ut putauit Averinna, sed formaliter componatur ex primis in esse remissis, ut habet vera & communis sententia, quæ late tractatur in 1. de Generat. nihilominus non requiri substantialies formas elementorum formaliter ibi existentes, sed sufficit forma misit, cui connaturale est tale temperamentum, & vim habet, & efficaciam conseruandi aut recuperandi illud, si eximisca impedimenta tollantur.

Et quod hoc recte dicuntur elementa manere, quoad formas substantialies virtualiter in forma substantiali misit, quoad accidentales vero formaliter, licet non manent integræ, sed remissæ. Quod bene declarauit Scot. in 2. dist. 15. quem sequuntur Gabr. ac Gregor. ibi. Agid. 2. de Generat. & alii: & in ame-rito impugnatur a Caetano 1. part. quæst. 76. at. 4. in fine: non enim repugnat doctrina D. Thomæ nulli-
binius id negavit: quin potius id indicat in sensu à nobis exposito opifici. 33. Neque in eo est vlla diffi-
culty, quia non dicitur forma misit continere for-
mas elementorum in genere causæ formalis, aut se-
cundum totam perfectionem eminenter cōtentam
ut videatur Caetanus existimasse, sed solum secundū
quandam participationem, & conuenientiam, ut de-
claratum est.

Ex his ergo satis concluditur, nō sequi ex mis-
sionem elementorum, quod sicut in mixto plures for-
mas substantialies: quia formæ elementorum non ma-
nent in mixto formaliter, sed virtute tantum: quæ est
sententia Aristotelis, ut infra ostendam: & continu-
niter recepta, ut patet ex Alexander, Philopono, D.
Thomæ in 1. de Gener. & eodem D. Thom. 1. part. q.
76 artic. 4. ad 4. & quæst. 5. de potent. artic. 7. & aliis
Scholasticis in 2. distinç. 12. præterim Capreolo, &
Gregor. locis citatis: & Scoro. quæst. 1. Heruzo tract.
de pluralitate formar. quæst. 15. Agid. quodlib. 4. q. 11.
Soncin. 10. Metaphys. quæst. 27. & lib. 12. quæstionē
&c. Est autem sermo de formis substantialibus ele-
mentorum, nam accidentales formaliter manent:
sed id nihil refert ad præsentem questionem. Vnde
Philosophi, qui negarunt in elementis formas sub-
stantialies, consequenter dixerunt elementa manere
formaliter in mixto: & hoc modo processit Galenus,
nam, ut vidimus sc̄t. 1. huius disputationis, ille non
agnoscat in elementis formas substantialies, sed tan-
tum primas qualitates. Vnde, quod ad rem præsen-
tem attinet, nobis non contradicit, sed potius fauet.
Vide illum, lib. 1. Methodi, c. 2. & libello de substant.
naturali. facult. aliquantulum à principio, & lib. 8. de
Placit. Hippocratis.

Sed obicitur nobis Aristotelem, qui primo de
Generatione, c. 10. definit missiōnem, quod sit mis-
cibilium alterorum viu: cum ergo elementa mis-
cipientur, non corrumperunt, sed alterantur tantum: atq;
ita in toto illo capite s̄pē recipit Aristot. miscibilia
non corrumpi: quod si alterum interierit, non pos-
se misceri, nam quæ non sunt (inquit) in admissione
non recipiuntur. Secundo idem Aristoteles 5. Metaph. c. 3. definit elementum esse id, ex quo aliquid sit,
ut vi sit, & in quod ultimo sit resolutio: ergo si elemen-
ta non manent in mixto, non sunt elementa: neque
etiam mixtum poterit in illa resoluti, quod est falsum
& contra experientiam: nam, quando lignum com-
buriatur, experimur, & fumum, & aqueum humo-
rem, & cineres, & ignem ex illo prodire. Nec satis
est dicere illa omnia contineri in ligno, virtute, aut
potentia, alioqui etiam aqua dicaretur misit, saltem
ex aere & aqua, tum quia in se habet qualitatē quan-
dam aeris, tum etiam, quia quando aqua calefit, ex-

halatur ex illa aereus vapor. Et confirmatur, nam ex continentia virtuali solum sequitur posse ex mixto elementa generari: at hoc non satis est, nam etiam potest mixtum ex quolibet elemento generari, & vnu-
num elementum ex alio. Vnde Aristot. 3. de Cœlo,
c. 3. ait in ligno & carne elementa contineri, quia ab illis manifeste segregantur: econtra vero carnem & lignum non contineri in igne, quia ab eo segregari non possunt. Aliud est ergo segregari, aliud genera-
ri: ergo segregatio requirit formalem continentiam. Tertio ait Aristoteles 1. de Cœlo, cap. 7. moue-
ri mixtum motu elementi predominantis: ergo ma-
net in illo. Quarto, libro 3. de Cœlo, text. 67. & 2. de
partib. anim. c. 1. & 4. Meteoror. c. 12. ait elementa es-
se materialia mixti.

Respondeatur Aristotelem 3. de Cœlo, c. 3. sub dis-
iunctione afferere, elementum inesse potentia, aut a-
ctu in mixto: hoc enim inquit, utro modo se habeat,
ad huc ambiguitur: quæstionem autem, quam illolo-
co indecisam reliquit, resoluta. 1. de Generat. c. 10. dū
expresse ait, ea, quæ in missione recipiuntur, quo-
dammodo esse, & quodammodo non esse, nam actu
(inquit) non sunt: virtute autem, seu potestare re-
manent: & in eo constituit differentiam inter mis-
sionem, & alias mutationes: & 2. de partibus anima-
lium c. 1. primam compositionem corporum dicit eā
esse, que ex primordiis conficiuntur, que nonnulli elementa
appellant: terram dico, aquam, aere, & ignem, sed me-
tus fortasse dici potest ex virtutibus confici elementorum:
humiditas enim, & siccitas, caliditas, & frigiditas, materia
junt corporum compositorum. Igitur de sententia Arist.
satis constat. Cum ergo Arist. ait, missione esse mi-
scibilium alterorum vniōne alterorum dicit, tio missio-
ne quam corruptorū, ut denotaret non omnino
perire, sed virtute & secundum qualitates manere.
Negat Aristot. in eo capite negavit, in vera missione
miscibilia corrupti: nec id negare potuit, nam cum
per missiōnem introducatur noua forma substantialis
misiōbilium, quia generatio viuus semper est corru-
picio alterius. Dixit tamen non omnino perire, quia
virtute manent.

Ad secundum responderi potest primo, definitio-
nem illam elementi non conuenire his simplicibus
corporibus, quæ communiter elementa dicuntur,
sed primis principiis, ex quibus res naturalis compo-
nitur. Cui sententia fauet Averroes 5. Metaph. com.
4. dicens materiam primam esse propriæ elemētum:
corpora vero simplicia non nisi hominum opinio-
ne: nam quia antiqui Philosophi non cognoverunt
aliam materiam, nisi hæc simplicia corpora, ideo il-
la appellariunt elementa. Atque ita Aristoteles 2. lib.
de partib. animal. cap. 1. non vocat absolute elemen-
ta, sed que nonnulli elementa appellant: & eodem modo
loquitur 2. de Generat. ca. 1. & aliis locis. Et potest
hoc confirmari ex illa particula definitionis elemētū:
scilicet esse id, ex quo primo aliquid componitur. At hæc
corpora non sunt, ex quibus primo aliquid compo-
nitur, cum ipsa sint ex aliis prioribus composita. Itē
Aristoteles ibidem ait elementum debere esse quid
indivisiibile: hæc autem corpora non sunt indivisi-
bilia, ut constat. Et iuxta hanc sententiam facile re-
spondetur ad argumentum non esse inconveniens,
illam particulam definitionis elementi, scilicet quod
insit, non proprie conuenire his corporibus, quia
non sunt proprie elementa. Secundo ne in voce tan-
tum hæc videamur, admittimus his corporibus
proprie conuenire nomen & definitionem elemētū: imo Ditus Thomas 5. Metaphys. lect. 4. vult illa
proprius esse elemēta quam materiam vel formam.
Nam vult de ratione elementi esse ut sit directe, &
proprie in aliqua specie. Quod tamen non video cur
ad proprietatem illius vocis pertineat, & non suffi-
ciat elementum esse in sua specie particiale, vel incom-
pletum quid, neque elementum latine idem vide-
tur.

tur esse quod principium alicuius rei, quod in suo ordine est primum in compositione, & ultimum in resolutione: & ideo etiā de ratione elementi est, quod fit indiuisibile, non simpliciter, & omni modo, sed in suo ordine & latitudine. Et similiter de ratione elementi est ut insit, non semper formaliter, nec semper virtute tantum, sed modo accommodato suā compositioni. Sic igitur quatuor elementa vere participant rationem elementi, quia in eo genere compositionis quo unum corpus potest ex multis corporibus conflari, illa sunt prima, quia non constant ex aliis corporibus, & ex illis constant reliqua. Et similiter sunt simplicia, & indiuisibilia, quia non sunt in plura corpora resolubilia. Deniq; etiā insunt eo modo, qui necessarius est ad illud genus compositionis, quae fit per mistionem. Et ita Arist. 3. de Ccelo, c. 3. exp̄esse ponit sub disunctione in descriptione elementi, quod insit potentia aut actu.

LVI.
Elementi no
mō porprie
convenie
materia
prima.

N. nnnn-
quam for-
mariibu
sum.

LVII.

LVIII.
In mis-
sibus
corporibus
imbi. a
interdum
minora co-
pascula.

Vnde non obstat, quod materia prima sit prior his corporibus, & formaliter insit seu maneat in suo cōposito: nam inde solum sit, materiam etiam vere ac proprie dici posse elementum, alia tamen ratione & fortasse priori: quatenus materia est prior in compositione, & simplicior, ut notauit D. Tho. 3. de Ccelo, lect. 8. vbi retractare videtur sententiam, quam in 5. Metaph. tenuerat: ut notauit Soncina 5. Mera post q. 9. circa text. 4. Arist. qui etiam lib. 12. q. 27. ad 1. addit formam posse dici elementum: & ita eam nominat Arist. lib. 12. Metaph. c. 4. & D. Tho. citato loco. Nam licet nomen elementi pr̄cipue videatur tribui principio materiali, ut patet ex communī vñu, & ex proprietate illius particula definitionis, *Ex quo sit aliquid, tamen latius loquendo, ad quamcumq; partem extēditur: sicut etiam dicitur totū compōni ex suis partibus, tam formalī, quam materiali.* Imo hac ratione partes quālibet, si absolute sub communī ratione partium considerantur, dicuntur habere rationem materiae respectu totius. Hac ergo ratione quālibet pars, si in suo ordine sit prima & indiuisibilis, elementum dici potest.

Ex quo sequitur, ut ad aliam partem argumenti respondeamus, non esse de ratione elementi, ut cōpositum seu mistum in illud ita resolui possit, ut re ipsa elementum sit conservabile separatum ab elementato: hoc enim modo non potest omne cōpositum naturale resolui in materiam, & formam. Et pars ratione non est necesse, quod mistum sit resolubile in eadem numero elementa, ex quibus fortasse mistum fuit, sed satis est, quod in familia resoluantur, quod interdum accidet, si cause efficientes sint accommodatae & propinquae ad eam resolutionem faciendam: s̄pē vero non ita fit, sed mistum totum conuertitur in aliquod elementum, pr̄sertim in terram. Quocirca, licet vera esset experientia, quā in argumēto assertur, nihil concluderet, quia non est necesse ea, quā videntur ex ligno fieri, cum comburitur, in eo formaliter pr̄cessisse, sed virtute secundum aliquam minus remotam dispositionē, ratione cuius illa omnia de nouo generantur: re tamē vera illa non sunt elementa, sed mista imperfecta, quia nec fumus est aer, nec cinis, terra.

Adde etiam, in his corporibus missis s̄pē esse plures substancialis accidēt aliter permittas per poros vel per divisionem & interpositionem partiū, quā substancialis postea per actionem alicuius agētis non tam generantur de nouo, quam secernuntur, ut sit in cōcoctione vini, & in corruptione sanguinis extra venas: & fortasse ita etiam accidit in illa actione ignis in lignum, quamvis accidere etiam pos sit, ut non eadem substancialia, quā ibi erant, secernantur, sed alia, quā ex illis facile generantur iuxta diuersas earū dispositiones. Hęc autem substancialium permisit nō refert ad rem, de qua agimus: quia licet ibi sint plures formæ, sunt tamen in diuersis materiis, & diuersa composita consciunt, quamvis localiter coniuncta.

Nec denique hinc sequitur, quod in eo argumen-
to inferebatur, vnum elementum resolui in aliud,
aut constare ex alio, nam licet aqua conueniat cum
aere in humiditate, non tamen habet illam partici-
patam ab aere, sed ex se, & ex sua simplici natura. Cū
vero per calēfactionem vapor humidus exhalatur
ab aqua, non resoluitur aqua in aerem, nam ille va-
por non est aer, sed quodam mistum imperfectum,
quando vero contingit aquam trāsmutari in aerem,
non est resolutor in miscibilia, sed quādam genera-
tio & corruptio. Vnde longe alter lunt elementa in
misto, vnum quam elementum in alio: nam hoc est
verum solum in potentia passus illud vero nō tan-
tum hoc modo, sed etiam virtute, & participatione
quādam potentia aetius: hoc enim modo intellige-
dus est Arist. cum ait elementa esse in mixto actu, vel
potentia. Et hinc etiam patet solutio ad tertium te-
stimoniū. Nam v̄t mistum moueat motu ele-
menti pr̄dominatis, satis est, quod in virtute illud
contineat, plusque de qualitatibus eius participet,
quam alterius. Denique elementa dicuntur materia
mixti transiū formaliter, virtute autem manens.
Vnde idem Aristot. 2. de generat. c. 5. negat elementa
esse materiam rerum naturalium: nam si aer (inquit)
remanceret, non generatio, sed alteratio foret. Constatig-
tur, propter dispositionem vñius formæ ad aliam nō
contingere vñquam plures substanciales formas in
eadem materia coniungi.

An dūa formæ non subordinatæ possint simul
eandem materiam informare.

Supererat dicendum de tertio modo singulē duas
formas substanciales in eadem materia sine vila
habitudine inter se, aut respectu alicuius tertiae for-
mæ, ad quam disponant, sed per solam concomitati-
tiam accidentalem, ut se habent albedo & dulcedo
in eodem subiecto. Sed in hoc modo impugnando
immorari non est necesse: primo, quia nullam inven-
tum in hacre opinione: nullus enim Philosophus
(quod ego sciam) hactenus dixit posse hoc modo,
& naturaliter duas formas substanciales simul in for-
mare eandem materiam. Dico autem naturaliter,
quia de potentia absoluta non existimo impicare
contradiccionem, siue illa materia in diuersis locis
cum diuersis formis ponatur, quod fieri posse alibi
ostendi: siue in eodem loco vtramque formam ha-
beat: vñitas enim loci non addit speciale repugna-
tiā. Secundo, quia ex illis formis simul existentibus
in eadem materia, re vera non componeretur
vna essentia, neque vna substancialia, quia neque vna
forma esset de essentia compoiti ex materia, & alia
forma, neque econuerso. Vnde, si singamus vnam
esse formam auri, & aliam ligni, neque lignum esset
aurum, neq; aurum lignum: quia formæ essentiae
diuersæ non prædicant se inuicem, etiam in cō-
creto, nisi ratione eiusdem suppositi, in quo conuen-
tiant: illæ autem formæ non conuenient in eodem
supposito, sed tantum in eadem materia, cum qua si-
cuit diuersas naturas, ita & diuersa compoita con-
cēter, secludo alia miracula. Vnde licet materia pos-
set dici informata formalis ligni & auri, tamen lignum
non esset aurum: quia lignum non est materia, neq;
aurum est materia. Atque ita, etiam admissio illo ca-
su, non darentur dūa cauſa formales vñius effectus,
quod nos nunc inquirimus, sed vnaquæcū constitu-
eret suum effectum, qui tantum haberet vnam cau-
sam formalem.

Hinc tamē intelligitur naturalis repugnantia,
ob quā tales formæ non possunt simul informare
talem materiam, quod enim vna, & eadem materia
successive componat essentias eriā specie distinctas
cum multis formis, non est inconveniens, imo natu-
raliter accidit, quia ipsa est indifferens ad quamcum-
que formam, & per quamcumq; actuari potest. Quod
vero

Coram vero eadem portio materie simul componat diuersas effentias cum diuersis formis, multis de causis rebus pugnat naturis rerum. Primo, quia potentia materie sufficienter est actuata per unam formam, & dependet a causa eius sufficienter est terminata. Secundo, quia formae diuersae requiriunt dispositiones naturaliter incompatibilis: quod est signum, etiam effectus naturales earum, esse naturaliter incompatibilis. Tertio, quia materia deseruit formam ad suos naturales motus, & actiones, non potest autem eadem materia simul ministrare formis distinctis, quae naturales habent inclinations diuersas. Quartio, quia alias, si materia hoc modo posset esse sub distinctis formis, eadem ratione posset esse sub quacunque multitudine earum in infinitum: quia quae sunt per accidentem, in infinitum multiplicari possunt: nec potest maior repugnare in tribus, quam in duobus assignari, & sic de quoquid numero. Hoc autem & per se est valde absurdum, & repugnat fini & institutioni materiae: sic enim est in incepto ad rerum generationes & corruptiones. Vnde hoc ipsum, quod generatio unius naturaliter est corruptio alterius, satis declarat, materia esse naturaliter incapacem pluri formarum.

Vera sententia, & totius questionis conclusio.

LXII. Rerelinquit ergo, verissimam esse sententiam assertentem unius substantialis compositae tantum esse unicam causam formalem, & in uno composite naturali, unicam tantum esse formam substantialis. Quam tenet D. Thom. i. part. q. 76. art. 4. & ibi Caietanus, & omnes Thomistae: latissime Capreol. in 2. dist. 15. & Ferrar. 2. contra Gentes, cap. 5. Soncinus 8. Metaphys. q. 7. Idem habet Gregorius in 2. dist. 17. q. 2. Aegid. 2. de Anim. q. 6. & tract. de pluralitate formarum, Heruz. etiam late tract. de pluralitate formarum. Marili. de gener. q. 6. Ex Arist. autem nihil de hac re expresse habemus: at vero ex principiis eius clare colligitur haec sententia: nunquam enim tribuit naturali composite nisi unam formam: & hoc sensu assignat tria principia rei naturalis, materiam scilicet, priuationem, & formam: hac enim ratione ait, quod est generatur unum, corruptum aliud, & est contrario: ait praterea formam substantialis esse proprium, per se, ac immediatum auctum materie: ideoq; ex illis maxime fieri per se unum, ut sumitur ex 2. de Anim. tex. 7. & 7. Met. tex. 49.

LXIII. Rationes autem facile sumi possunt ex dictis in impugnatione aliarum opinionum. Prima sumitur ex sufficiente parti enumeratione, quia in materia non possunt esse plures formae essentialiter subordinatae, ut actus & potentia, neq; ordinatae, ut dispositio & forma, neque etiam omnino per concomitantiam sine illo ordine inter se: sed praeter hos modos non potest excogitari alius: ergo nullo modo possunt plures causae formales substantiales ad eundem effectum concurrere.

Secunda ratio sumitur ex sufficientia cuiusvis formae substantialis: nam qualibet forma substantialis necessariò talis est, ut per se sola sufficiat ad constitutendum unum substantialis suppositum, compleatum in aliqua ultima specie substantialis: ergo non solum non requirit aliam formam concausantem illū effectum, verum etiam nequae illam admittere potest. Antecedens constat ex dictis, nam probatum est omnem formam substantialis necessariò debere esse constitutam in aliqua specie ultima substantialis formae: & consequenter esse de ratione eius, quod est esse simpliciter, & completum usq; ad rationem ultimam in genere substantialis. Consequens vero probatur, quia vel secunda forma adueniret composta ut constituta priori forma, & immediatè illud ait, aut adueniret simul, & quasi concomitantia ipsi materie. Primum repugnat rationi formae

substantialis, quae per se respicit potentiam substantialis: substantialia autem completa non est iam in potentia substantiali, sed accidentaliter tantum: nam de illa maximè verum est, quod Arist. suprà dixit, scilicet id, quod aduenit ente in actu, non aduenire potest per accidens. Secundum autem repugnat tā ipsi formis substantialibus, quā capacitatati materie: nūc enim secundum suas differentias specificas inter se repugnant: nam hoc ipsi, quod unaquæq; substantialis forma constituit substantiali alem naturam completam, ita determinat sibi materiam, quam informet, & quasi trahit illam ad suum esse, ut non admittat in illa formam aliam substantialis, seu eiusdem ordinis. Materia item habet limitatam capacitatem, & quasi vim caufandi, ut simul non possit nisi unam substantialis formam sustinere, nec concurrere, nisi ad unam essentiam comprehendam: quod etiam in materia coelesti videre licet: estq; id non minus necessarium in hac inferiori materia, quae principium est corruptionis, quatenus ita subiacet vni formae, ut eam necessariò deserat, si aliam recipiat.

LXV.

Tertia ratio principalis confici potest ex his, quae suprà diximus ad probandum, dari in rebus naturalibus substantialis formas: potissimum enim rationes quibus ostenditur substantialis forma, in hoc nituntur, quod ad perfectam constitutionem naturalis entis necessarium est facultates omnes & operationes eiusdem entis in uno essentiali principio radicari: quā connexionem & radicationem ostendunt etiam ipsi naturales effectus, ut ibi deduximus: ergo pluralitas formarum est omnino aliena à constitutione naturae. Neq; est in tota natura aliquod indicium ad eam afferendam: nam subordinatio prædicatorum essentialium nullum est indicium, ut diximus: ideoq; dixit Aristot. 2. de Anim. tex. 31 postiore formam continere priores, quia quae dat differentiam ultimam, dat etiam superiores. Multitudo etiam actionum, facultatum, aut organorum non solum non est indicium, verum potius requirit maximè formae unitatem. Vicissitudo deniq; seu successio generationis & corruptionis eandem unitatem indicat & requirit: ergo nihil est quod dubitemus unam causam formalem ad unumquemq; effectum naturalem sufficere. Neq; contra hanc veritatem noue obiectiones occurunt, quibus satisfacere necesse fit.

Non dari processum in infinitum in causis formalibus, ex dictis concluditur.

A Tque ex his obiter resolutur illa quæstio, quae de causa formalis moueri solet, an scil. in huiusmodi genere causæ possit dari processus in infinitum. Nam, loquendo de propria causa formalis Physica, constat ex dictis nullum dari locum huic quæstioni: id enim solum potest quæri, quando plures causæ ad eundem effectum concurrent possunt: nam vbi est unica causa, quis processus esse potest? Ostensum autem est causam formalem non posse esse nisi unicam: ergo in hac causa non habet locum quæstio de processu in infinitum. Deinde, hic processus esse solet, aut inter causas per se & essentialiter subordinatas, aut inter subordinatas per accidens: ostensum autem est, nullas substantialis formas esse per se subordinatas. Vnde, quia illas distinguunt iuxta ordinem prædicatorum essentialium, non nihil difficultatis in hoc pati possunt: nam fortasse in his prædicatis non repugnat dari processum in infinitum, ut attingemus sequenti: iuxta nostram vero sententiam id nihil refert, quia existimamus haec prædicata, in quoque numero multiplicentur, non solum non requiri formas distinctas per se subordinatas: verum etiam non posse talia prædicata respectu eiusdem compositi sumi nisi ab una, & eadem forma, ita ut non solum ex natura rei, sed etiam de potentia absoluta, non possint dari causæ formales hoc modo.

Gg do per

do per se subordinata: quia non potest dari substantialis forma, quia non sit in aliqua ultima specie talis forma constituta, & consequenter quia non essentialiter includat omnes superiores gradus talium formarum. Neque resert, quod Aristot. 2. Met. cap. 2. ex eo proberet non dari processus in infinitum in his formis, quod non detur processus in infinitum in predictis quidditatibus: quia licet ex illa negatione optimè inferatur haec negatio, non tamen ex opposita affirmatione opposita affirmatio, ut supra dictum est. Rursus, neque in hoc genere datur causa per accidens subordinata, quia etiam est ostensum, non posse plures formas simul concurrent etiam omnino per accidens ad informandam eandem materiam. Quod si quis dicat posse dari processum in infinitum in formis sub eodem genere, vel species cōtentis, & eas vocet causas formales per accidens subordinatas, aduertat necesse est illas non esse causas unius & eiusdem effectus, sed unam quamque suum habere distinctum effectum: cum autem investigatur subordinatio causarum, respectu unius & eiusdem effectus intelligenda est, alioquin non est subordinatio, sed multiplicatio rerum, seu effectuum. Vnde etiam per potentiam Dei absolutam in eadem materia multiplicarentur per accidens formae, non esset ibi subordinatio causarum: quia, ut supra dictum, non concurent unius & eiusdem effectum, sed diuersos, & præterea nullum habentur inter se ordinem, sed omnino per accidens multiplicarentur. In hoc ergo genere causa nullus est processus causarum, neque in infinitum, neque in aliquo numero finito.

Processus in infinitum à materiali causa
excluditur.

LXVII. Ex quo tandem intelligitur multo minus esse posse processum in infinitum in materia, quia si esset, solum ex infinite formarum origine posset: nam, ut supra demonstratum est, necessariò danda est una prima materia, quia non sit in alio subiecto: haec autem prima materia in unoquoque compagno non potest esse nisi una, quia non potest una materia recipi in illa, cum hoc sit contra rationem materie primæ, neque etiam possunt plures materie coniungi in eodem compagno, & informari eadem forma, nisi una eorum alteri uniat, ita ut ex utraque hat una potentia quod intelligi nullo modo potest: ergo in substantialibus materiis non solum non potest esse processus in infinitum, sed nec omnino nullus processus aut pluralitas illa esse potest.

LXVIII. Quod si non sit sermo de materia prima, sed de proxima, aut intelligitur proxima substantialiter, & tanquam potentia immediata ac per se recipiens formam, aut intelligitur proxima accidentaliter, id est, ut affecta dispositionib. accommodatis ad formam. Prior modo re vera solum materia prima per suam simplicem entitatem est etiam materia proxima ad quancunq; formam, & ita nullus est processus: solumq; sibi posset, si inter primam materiam & ultimam substantialiem formam interuenirent aliquæ formæ substantialies, quorum una compararetur ad aliam, ut potest proxima ad suum actum: haec autem formæ non dantur, ut ostensum est, & quantum darentur, non potest intelligi in eis infinitus progressus: tum quia infinita multitudo formarum non minus repugnat, quam infinita multitudo in actu quorumvis entium: tum etiam, quia necesse est dari aliquam formam primam, id est, primò informantem materiam; nam cum materia ex se sit immediata potentia, necesse est, ut immediata informetur per aliquam determinatam formam, alias nunquam inciperet informatio. Rursus ex parte alterius extremi necessarium est etiam dari ultimam formam: alias nunquam finiretur informatio, neque res est constituta in certa aliqua, & determinata specie, ergo inter-

illa duo extrema non posset intercedere infinita multitudine formarum, quia vnicuique necessariò debet esse aliquammediata, quæ comparetur ut proxima potentia & actus. Omitto alias rationes, quas Aristoteles facit citato loco, quia res est clarius, quam via probatione indiget.

Quod si loquamur de materia proxima ratione dispositionum accidentalium, exdem rationes probant in illis dispositionibus, non posse procedi in infinitum, quia si inter se non sint subordinatae, sed co-comitanter se habentes, ut quatuor primæ qualitates, in eis non potest dari talis processus solum, quia non possunt simul esse qualitates actu infinitæ in multitudine: & multo minus potest finita forma illas posse: si vero dispositiones sunt inter se subordinatae, ut actus & potentia proxima, sicut quantitas & qualitas, procedit ratio facta de formis substantialibus, quod in eis necesse est dare primam & ultimam, alias neque inchoaretur, neque consummatur dispositio: inter illa autem extrema non potest esse multitudo infinita. Neque est simile, quod alteri potest de infinitis punctis contentis interdu extrema: quia puncta solum sunt infinita in potentia, id est, constituentia cum partibus unam finitam quantitatem continuam, formam autem multitudinis est actu infinita. Item, quia unum punctum, non est immediatum alteri, & ita non possunt numerari omnia puncta media inter duo extrema: una autem forma, sive substantialis, sive accidentalis, si comparatur ad aliam ut potentia ad actum, necessariò debet eam proximè respicere: nullo ergo modo esse potest processus in infinitum inter materiam & formam.

Procedunt autem rationes factæ de materia permanenti, ex qua sit res, ita ut insit illi. Aristoteles autem dicto loco secundi Metaphysice etiam de causa materiali transeunte loquitur, cum negat dari processum in infinitum in causis materialibus, quia ita aqua generatur terra, & ex terra herba, & ex herba quippiam aliud, non proceditur in infinitum, sed fit circulus. Veruntamen, sive hic processus detur, sive non, nihil refert ad causalitatem, quia ille processus est merè per accidens, & ideo causalitatem nihil obligat, quod in infinitum tenderet. Quod si non tendit, solum est, quia non datur infinita species rerum generabilium, neque processus in infinitum in generationibus talium specierum, sed semper fit circulus, & redditus ad eandem speciem. Quod aliquipuntat necessariò consequi ex eo, quod quilibet ex his speciebus dicit limitatam perfectionem. Sed hoc nullum argumentum est, quia saltem diuina virtute, non repugnat species mortorum in infinitum multiplicari, etiam si quilibet species finita sit, & de facto semper detur summa, & infinita species sub illo genere contenta, licet de possibili fieri possit altera, vel perfectior omnibus factis, vel imperfectior omnibus. Alii dicunt, experientia confare non procedi in infinitum in generatione unius speciei ex alia, sed semper fieri redditum ad eandem speciem: de qua experientia valde dubito, an sit nobis evidens, nam multa virtus eorum, & concursu elementorum generantur fortasse de nouo, quæ nos latent. Adde, Diuum Thomam 3. part. q. 10. artic. 3. dicere in potentia creature contineri infinita. Et loquitur de rebus substantialibus, nam de his dixerat non videre animam Christi infinita in actu. Vnde explicado ibi illum locum, diximus posse intelligi tam de infinitis speciesbus quam de infinitis individuis. Si ergo in potentia creature continentur infinitæ species mortuum, non repugnat in infinitum procedi in generationibus eorum. Et fortassis Aristoteles dicto loco non repugnat: solum enim probat hunc processum non esse necessarium ad rerum causalitatem, quia generatio unius est corruptio alterius: & in hoc facile fit reflexio secundum speciem, licet non sit secundum individuum. Nihil.

Nihilominus tamen probabilius videtur, naturaliter loquendo, esse statum in generationibus rerum secundum speciem, quia virtutes causarum natura- lium finitae sunt, & modis seu aspectus & concursus, quibus applicantur, determinati sunt & finiti: & ideo licet in absoluta potentia creaturæ contineantur infinita, si in rebus & causis creatis hant omnes conditio- nes & mitiones, que absolute fieri possunt, tamē de facto secundum ordinem vniuersi tantum fieri possunt finitis modis: & ideo etiam verisimilium est in hoc processu dari statum ac terminum.

S E C T I O N I X.

Quid si forma Metaphysica, & que materia illa respondet, quamque causalita- tem habeat.

Voniam distinctio formæ in Physicam & Metaphysicam valde communis est, & qua hactenus diximus, omnia in Physicam formam contineunt: vide- tur Metaphysici negotij esse, nonnulla etiam de Metaphysica dicere, quibus supposi- tis, qua diximus, breuiter poterunt expediti, quia haec solum per Analogiam, & quasi Metaphoram, Forma nominatur. Est igitur aduentu- dum ex diuisis in superioribus, præter compositione Physicam ex materia & forma est aliam, qua illam imitatur: ex se tamen abstrahit à vera materia, & id eo Metaphysica nominatur. Est autem haec duplex, quantum ad præsens spectat: altera ex natura & sup- posito, altera ex genere & differentia: omitto eam, que est ex esse & essentia, quia obscurior est: & quantum ad præsens attinet, nō interuenit in ea specialis aliqua ratio formæ, vt ex dicendis constabit. Deinde est considerandum in omni compositione, vt ex multis vñi configurere intelligatur, aliquid semper con- siderari ut materiam, & aliquid ut formam, tum quia compositione ex materia & forma est prima compo- sitione realis, & maximè propria ac per se, & ideo per quandam analogiam ad illam omnis alia compo- sitione declaratur: tum etiam, quia materia est quid informe, & imperfectum, & inchoatio quadam, & quasi fundatum naturæ: forma vero est quasi pulchritudo, & perfectio ac consummatio naturæ: in omni autem compositione est aliquid quasi poten- tiale, quod est fundamentum, & inchoatio rei, & aliquid quod est terminus vel consummatio rei: & ideo semper aliquid consideratur ut materia, & aliquid ut forma. Quod adeo verum est, vt etiam in compositione ex partibus integrantibus, quæ maxime materialis esse videtur, semper una pars consideratur ut materia, & altera ut forma: quod clarius apparet in rebus heterogeneis, vt in homine, caput velut forma aliari partium: & in artificialibus tectum, v.g. est quasi forma ædifici: iuxta quam ana- logiam distinguunt etiam Theologi materias & for- mas sacramentorum. Et in rebus homogeneis, vbi inter partes non potest distinguere illa diuersa habitu- do proprie carum similitudinem, & uniformitatem, omnes partes dicuntur esse materia totius, compo- situm autem comparari ut forma ad singulas partes. In quibus omnibus non intercedit specialis causalita- tas, sed sola vno cum Analogia, & proportione ad materiam & formam.

Ex his ergo intelligitur formam Metaphysicam in genere vocari, quæ in compositione Metaphysica constituit essentia literem ipsam, vel compleat aut a- tenuat essentiam rei: nec potest aliter describi haec for- ma, ita in communis sumpta. Est autem discrimen inter duas compositiones Metaphysicas suprà dictas, quod prior, scilicet ex natura & supposito, est compo- sitio rei (in creaturis loquimur) id est, ex iis, quæ in re ipsa aliquo modo actu distinguuntur, vt sunt

natura, & substantia, de quibus diffusè infrà tracta- bimus: posterior vero est compositione rationis, quia eius extrema in re non distinguuntur actu, sed ratio- ne tantum, vt in superioribus vñsum est. Est etiam alia differentia, quod in priori compositione vnum extre- dum est tota essentia rei: aliud vero non spe- ciat intrinsecè ad essentiam, sed est terminus aut mo- dus essentiae: in alia vero compositione vñrum ex- tremum est essentiale, & neutrum dicit totam essentiam rei explicitè seu actualiter, licet confusè totam illam includere possit. Vnde sit, vt prior dici etiam soleat forma totalis, realis ac propriissimè Metaphysica: posterior vero magis est forma secundum rationem, & ideo non tantum Metaphysica, sed etiam Logica appellari potest.

Forma Metaphysica essentia ostenditur.

Dicendum est ergo primò formam propriè Meta- physicam, quæ est forma totius, nihil aliud esse, Forma Me- quam totam rei substantialis essentiam, quam etiam ta physi & integrum naturam rei appellamus, quæ non dici- tur forma, eò quod specialiter exerceat propriam essentia.

III. Præterea haec forma totius non tan- tum in rebus materialibus, sed etiā in spiritualibus reperitur: imò non solum in rebus creatis, sed etiam in Deo ipso à nobis consideratur: concipimus enim Deitatem, vt formam essentialiter constituentem Deum, & quodlibet suppositum diuinum quatenus hic Deus est: quamqnam illi sit proprium in re ipsa non distinguui ab eo, de cuius essentia est: in quo de- ficit ab ea ratione formæ, quam essentia habet in rebus creatis: quia illa non pertinet ad perfectionem simpliciter, sed imperfectionem includit: ergo haec forma in rebus immaterialibus nihil aliud esse po- test quam earum essentia. In materialibus autem differt haec forma totius à forma Physica & partiali, vt constat ex communis vñi harum vocum, & ex ipsa distinctione formæ Physicæ à Metaphysica: non differt autem nisi quia forma totius dicit totam natu- ram compositam ex materia & forma: forma autem Physica solum dicit partem formalem: ergo haec for- ma Metaphysica etiam in his rebus dicit totam essen- tiam eam. Quia, vt infrà ostendemus in disputa- tione de substantia materiali, etiam materia est de essentia huius substantiae & ita natura composita ex materia & forma est tota essentia eius: atq; ita patet prima pars conclusionis.

Quod vero haec forma Metaphysica soleat natu- ræ nomine propriissimè appellari, constat primò ex vñi: sic enim tribuimus etiam Deo naturam diuinam, intelligentiis angelicam, hominibus humanam, & scie de ceteris rebus. Deinde hoc modo distinguimus naturam à supposito, vel ex natura rei, vt in substan- tiis creatis, vel ratione tantum, vt in diuinis: atque hoc modo dicimus naturam in Deo non generare, sed suppositum, & Verbum diuinum assumptione na- turam, non personam humanam. Item, vñquæp- res per suam naturam habet, quod talis sit, & quod essentialiter distinguatur ab aliis: ergo natura rei substantialis adæquatè (vt ita dicam) est ipsa totalis forma, qua talis est essentialiter. Denique natura, vt communiter censetur, dicit ordinem ad operationem, in quo solum differt ab essentia, quod essentia no- men sumptum est ex ordine ad esse: nomen autem naturæ sumptum est ex ordine ad operationem: na-

IV. Forma Me- taphysica naturæ no- mine ins- ginitur.

Vito Da-
maji, lib. 3.
de scd. 6. 13.
14. § 15.

tura enim dicta est quasi aliquid nasci faciat: vnde dicitur natura non esse otiosa, & esse rerum opifex, & nihil facere frustra, &c. Vnde etiam Theologi dicunt facultates & operationes multiplicari multiplicatis naturis. Primum autem & ad quatum principium principale operationum in unaqua re est essentia eius, quod in rebus immaterialibus manifestum est: in rebus autem materialibus. videtur esse forma principium operandi, quod est principium formale & actuum, tamen, quia materia in suo genere aliquo etiam modo concurrit, praesertim ad naturales, & intrinsecos motus, vel actus, ideo dixi, ad quatum principium primum & radicale esse uniuscuiusque rei essentiam: ergo ipsa est essentia & forma totius idem est quod uniuscuiusque rei natura.

V. Scio Aristotelem s. Metaphys. c. 4. varias assignare significations huius nominis natura, & inter eas ultimo loco ponere eam, qua significat rei substantiam vel essentiam, quam dicit esse per translationem ab alia significacione, qua natura significat formam, quae est terminus generationis. Et in 2. Phys. c. 1. ratione naturae ad solum primum principium intrinsecum motus coarctat: & inde solet ens naturale de solis substantiis materialibus dici. Existimo tamen haec esse intelligenda de hac voce natura quantum ad eius impositionem, non vero quantum ad rem significatam: haec enim valde distincta esse solent in his nominibus Analogis, ut recte notauit D. Thom. 1. part. quæst. 13. ar. 6. Quantum ergo ad vocis impositionem, verisimile est hanc vocem prius significasse alia, qua Aristoteles ibi numerat: ut, verbi gratia, generationem naturalem, & praesertim ortum seu natuviatorem viuentium: dicitur enim natura quasi nascitura, & inde deriuari potuit vox ad significandam intrinsecam principia rei genitæ, scilicet materiam & formam. Vel, ut D. Thom. ait 1. part quæst. 29. art. 1. ad quartum, quia natuviatas viuentium est a principio intrinseco, ideo deriuata est haec vox ad significandum primum principium intrinsecum motus, quod est materia & forma. Et quia per formam compleetur essentia rei, tandem deriuata est illa vox ad significandam rei essentiam. Et quia antiqui Philosophi, qui disputatione de natura, non cognoscabant alias substantias nisi materiales, ideo illis solis tribuebant naturam, & inde peculiariter obtinuerunt nomen entium naturalium.

VI. At vero, si rem significatam spectemus, & de hac voce metaphysicæ potius, quam physicæ, loquamur, haec vox ab solute & principaliter significat essentiam: simpliciter & integrum uniuscuiusque rei, prout per modum formæ totalis significatur. Et in rebus immaterialibus simplex est: in materialibus autem est composita ex materia & forma, quia nec materia, nec forma est integrum rei natura, sed partialis: integrum vero rei natura est composita ex utraque. & ideo merito forma totalis metaphysicæ dicitur. Accidencia vero, sicut non habent essentiam simpliciter, ita nec naturam nisi cum addito, scilicet naturam accidentalem, & propriis dicitur esse secundum naturam, vel contra, aut præter naturam. Quapropter in accidentibus, ut infra videbitur, non habet propriæ locum haec ratio formæ totalis, de qua nunc agimus (loquor secundum rem, quidquid sit de possibili modo concipiendi nostro) & ratio est, quia accidens est forma quasi partialis & physica, vnde in se est natura incompleta, & adeo imperfecta, ut non faciat unum per se, sed per accidens cum suo subiecto: & inde sit, ut ex utroque non resulget una integrum natura & forma totius, sicut ex materia & forma substantiali.

VII. Ultima denique pars conclusionis facile potest ex omnibus dictis probari, nam in primis, cum haec forma totius in rebus materialibus includat ipsam materiam primam, non potest propriam causalitatem formalem exercere, quæ consistit in actuando aliquo subiecto. Item in rebus immaterialibus, cum

tota essentia sit simplex, & abstrahens ab omni respectu, non potest dici forma propter propriam causalitatem formalem. Et, si ex Theologia argumentaretur, humanitas Christi est forma Metaphysica huius hominis Christi, & tamen non est vera forma Verbi diuini, habens veram causalitatem in illuminatione cuius dicitur formaliter constitutæ hunc hominem. Et extendi potest argumentum ad qualibet naturam respectu proprii suppositi, nam vel comparatur natura ad substantiam ipsam, vel ad compositum ex natura & substantia. Respectu substantiarum natura non habet causalitatem formalem, sed potius quasi materialem (omnino actinam, de qua postea) quia substantia propria non comparatur naturam ut substantium eius, sed ut terminus ipsius. Vnde potius substantia est aliquo modo actus naturæ, quam è conuerso. Item, quia substantia est modus naturæ, vnde afficit, & aliqualiter actus illa, secundum hanc ergo comparisonem non exercet natura causalitatem formæ. Vnde in dicto exemplo de mysterio Incarnationis dicit Theologi humanitatem non solum comparari ad Verbum ut formam eius, sed potius Verbum se habere ut formam, quatenus aliquo modo perficit & actuat humanitatem, quæ uis nulla propria ac vera causalitas ibi intercedat.

Atq; hinc viterius fit etiam respectu totius compotiti seu suppositi, naturam integrum non vocari formam totalem, propter veram ac propriam causalitatem formæ: quia nunquam est haec causalitas respectu compositi, nisi primò & immediate exercetur circa aliquod subiectum, ex quo & forma compotitum resultat. Si ergo natura totalis non exercet causalitatem formalem circa aliud extrellum huius compositionis, nec circa totum compotitum potest illam exercere. Restat igitur, ut natura integræ dicitur forma, solum quia est tota quidditas, ratio seu essentia intrinsecæ constitutæ suppositum in taligenere vel specie. Quæ constitutio non est per causalitatem ab ipsam natura aliquo modo distinctam, sed est per intrinsecam actualitatem, & entitatem ipsius naturæ totalis. Et propter hoc etiam dicitur haec forma Metaphysica & non Physica.

Vnde etiam obiter intelligitur huic formæ nullæ propriam materiam respondere, quia ut dictum est, non appellatur forma, quod informet aliquod subiectum, sed, si generatim loquamur, solum suppositum correspondet huic naturæ tanquam essentialem constitutum per ipsam. In rebus vero materialibus potest natura integræ comparari ut forma totalis ad partiales naturas, ex quibus componitur, nam licet altera eorum sit forma, tamen quatenus tam materia, quam forma est quædam pars incompleta, & ex se imperfecta, potest comparari ut materia ad totam naturam compositam: & haec tanquam quid totum & completum comparatum ad partes tanquam forma: totum enim se habet ut formam respectu partium, recte Aristot. 2. Phys. text. 31. quoniam ibi de toto integrali respectu suarum partium potissimum loquatur.

Tandem intelligitur ex dictis haec forma tanquam esse posse unam respectu eiusdem: patet, quia dicit totam rei naturam: haec autem in una re non potest esse nisi una. Nec refert, quod secundum rationem distinguuntur possint in eodem, forma totius specifica & generica, ut humanitas, animalitas, &c. nam haec sunt utrum respectu eiusdem, non sunt in re plures formæ, sed una & eadem diuersimode concepta: & quatenus illa concepitur ut plures secundum rationem, non sumuntur respectu unius, sed plurium, etiam secundum rationem: animalitas enim non est forma totalis hominis, sed animalis ut sic: atque ita seruata proportione, forma totius una tantum est respectu eiusdem.

Solum potest dubitare aliquis circa conclusionem positam, nam forma totalis, si est forma suppositi,

Iti, non tantum includit essentialia principia, sed etiam principia individuantia, quae non sunt de essentiarei: quia forma totalis, & natura integra Petri non est tantum humanitas, sed haec humanitas: ergo falsum est hanc formam solum includere totam rei essentialiam. Deinde sequitur, non includi existentiam in hac forma, quia haec etiam non est de essentiis. Consequens autem falsum appetit: nam si non includit existentiam, quo modo realiter constituit? Ad haec vero dicendum est, hanc formam sumendam esse cum proportione respectu illius, quod per illam constituitur: & sic semper dicit integrum & sola naturam, & existentiam eius. Nam si comparetur ad speciem communem praesertim sumptam, includit tamen principia essentialia specifica, & humanitas dicit formam totalem hominis. Si vero ad determinatum individuum comparetur, sic includit principia essentialia, individualia, & particularia, quae licet non sint de essentiarei, absoluere loquendo, quia in hac voce includitur quaedam praesatio mentis: sunt tamen de essentiis individui ut individuum est, ut supra declaratum est, tractando de principio individuationis. Similiter dicendum est de existentia: nam licet haec non sit absoluere de essentia rei creatae seu creabilis, est tamen de essentia eius, ut existentis, seu ut constitutae in ratione entitatis actualis: & ideo licet haec forma non includat, nisi rei existentiam, tamen ut eam actualiter constitutat, includit existentiam, non tantum ut necessaria conditionem extrinsecam, aut concomitantem, sed etiam ut intrinsecam constitutem actualem entitatem ipsius naturae per quam formaliter constituit talem substantiam, vel substantiale individuum.

Quid sit forma Logica.

XII. De secundis: Forma Metaphysica secundum rationem (quae Logica etiam appellatur) praesertim dicitur de differentia essentiali: tamen secundum aliqum respectum attribuitur etiam generi, atque etiam definitioni: unde haec forma non habet propriam causalitatem realem, sed rationis tantum, & proportionalis materia illi correspondet. Tota haec aliter est clarissima, & constat ex communis usu loquendi, suppositis, quae de re ipsa dicta sunt supra tractando de vniuersalibus, vbi declaramus quomodo genus & differentia inter se comparantur, & potest & actus eiusdem generis, & per se ordinata inter se, vbi D. Thomi lect. 12 pars. 5. declarat non comparari genus & differentiam, ut potentiam & actum re distincta, sed quia dicunt eandem existentiam ut determinabilem, vel per modum determinationis eius. Ex quo intelligitur differentia imitari formam in ratione actuandi, terminandi, ac distinguendi: & ideo illam esse, cui primum conuenit haec ratio forma Metaphysica: genus autem comparatione eius habere rationem materie: quia est potentiale quid, & actuabile, & indifferens ad multa, donec per differentiam intelligatur contraria ad determinari: unde etiam fit, ut differentia ex se perfectior sit quam genus, quia id, quod intra id genus se habet ut actus, perfectius est, quam quod sit ut potentia. Unde etiam loco supra citato diximus, differentiam ex nobiliore principio sumi: in hoc ergo etiam est proportio inter formam & differentiam, quod sicut forma est perfectior materia, ita differentia genere. Rursum, sicut materia & forma re ipsa distinguuntur, ita ut neque una sit alia, neque intrinsecè aliud, sic etiam genus & differentia separantur conceptibus, secundum quos ita distinguuntur, ut neque in conceptu generis includatur actus differentia, neque in conceptu differentiae genus, alioquin non esset propria compositio Metaphysica, neque com-

pararetur ut proprius actus & potentia, quia de horum ratione est, ut non se includant: atque hoc docuit Aristot. 7. Metaph. vbi supra, lib. 3. tex. 10. & 6. Topicor. c. 3.

Quo etiam fit, ut sicut materia per se ac necessario non conuenit, ut sit sub hac vel illa determinata forma, ita genus per se ac necessario non requirat determinatè aliquam ex differentiis, quamvis aliquam in confuso necessario requirat, sicut materia requirit formam. In hoc autem est aduertenda differentia inter materiam & formam ex una parte, & genus & differentiam ex alia, quod, licet materia naturaliter esse non possit sine aliqua forma, absoluere tamen non implicat contradictionem ita conseruari: & similiter forma interdum potest non pendere a materia etiam naturaliter, & que ita pender, potest nihilominus supernaturaliter sine materia conseruari: at vero genus & differentia ita per se coniungitur, ut omnino repugnet, aut genus sine omnibus differentiis, aut differentiam extra genus, quod actuatur, subsistere. Et ratio est clara, quia genus & differentia in re non distinguuntur, sed dicunt eandem existentiam ut determinabilem, & determinantem: & ideo mirum non est, quod non possint in re disto modo separari. Itē, quia in re non potest esse aliquid, quod non habeat determinatam existentiam, & consequenter in aliqua propria & ultima specie constitutam in qua necesse est, & communia seu generica praedicata, & propria includi: non possunt ergo haec ita praesertim & abstractè subsistere, sicut concipiuntur.

Ex quo viterius intelligitur aliud discrimen, nimirum inter genus & differentiam non interuenire vniōnem medianam distinctam ab ipsis, etiam secundum veram rationem concepiendi, sicut inter materiam & formam supra dicebamus intercedere modum vniōnis in re distinctum ab eis, quia actualis vniōnus inter eas non est de intrinseca ratione earum, imo est separabilis ab ipsis: & ideo necesse est, ut inter eas mediet, & ab eis distinguatur. At vero genus & differentia ita per se vniōnuntur (vel potius sunt vnum in re, licet distinguuntur ratione) ut prorsus sint inseparabilia secundum rem, & quodammodo secundum rationem: nam, licet conceptu praeexistit posse differentiam intelligi sine genere, tamen non potest concepi negatiū, ut existens sine genere, seu non actuando genus. Et ideo sicut in modis realibus, qui solum modaliter distinguuntur a rebus, quas modificant, dicimus non vniōni ipsiis rebus per vniōnem distinctā, sed se ipsis: ita nautō maiori ratione differentia conceienda est tamq; modus essentialis speciei, & per se ipsam contrahens & actuans genus absque alia vniōne media.

Vltimo ex his intelligitur differentiam, quatenus forma dicitur, non habere propriam causalitatem realē: quia causalitas realis non est, nisi inter eas, quae in re ipsa distinguuntur: vel saltem necesse est, ut intercedat aliquis realis influxus, & causalitas distincta ex natura rei ab ipsa causa vel effectu: hic autem nihil horum interuenit, quia nec differentia est in re distinctā à specie, nec à genere, prout per illam contrahitur. Neque etiam interuenit ibi aliqua causalitas ab ipsa differentia distincta. Est igitur haec solum constitutio quaedam secundum rationē ad modum conceendi nostrum, quae solū per Analogiam & proportionem ad realem causam, forma vel formalis causalitas appellatur. Idemq; de genere intelligendum est, quatenus ei ratio vel causalitas materiae attribuitur. Nec refert, quod res ex his constituta, se p̄ sit vera ac realis existentia, ut homo, aut equus: nam licet talis existentia in se realis sit, tamen ut sit comp̄posita, non est ens rei, sed rationis, cum compositione ipsa, rationis tantum sit.

Sed obiicit aliquis, nam si differentia comparatur ad genus ut forma, & genus ad differentiam ut genus deo materia: ergo vtraque comparatur ad speciem seu in specie

XIII.

XIV.

Qualiter genus & differentia vnum intel ligantur.

XV.

Differentia non cauitat realiter.

XVI.

Qualiter genus deo materia.

Gg 3 defi- pradicetur.

definitum, ut pars ad totum: ergo neutra poterit absolute, & in recto praedicari de specie: quia pars licet possit in obliquo, aut denominatiu^m praedicari de toto, non tam absolute, & in recto: non enim dicimus: *Homo* est materia, sed habet materialiam, vel est materialis: erunt ergo falsa hæ locutiones: *Homo* est animal, & similes. Hæ obiectio solum proposita est ad declarandam alteram partem conclusionis, qua dicemus & genus respectu specierum, & definitione respectu definiti, solere formam metaphysicam appellari. Communis itaque distinctio est, genus (& idem est proportionaliter de differentia) dupliciter posse considerari, aut precisè, ut dicit talē gradum, & in eo quasi sit ex se: atque hoc sensu esse partem, & ut sic etiam non praedicari de toto, quia redderet hunc sensum, hominem, verbi gratia, esse animal præcisè, & solitariè, & abstractè sumptum, seu non plus esse, quam animal: qui sensus est plane falsus. Et genus sub hac consideratione comparatur vi materia ad differentiam, & econuerso differentia vi forma ad genus. Et sic procedunt, quæ haec tenus dicta sunt. Atq[ue] in eodem sensu ad obiectiōē conceditur totum, quod in ea infertur, nimis genus & differentiam esse partes, & ut sicut non praedicari: nec solum partes, sed etiam elementa ab Aristotele appellantur, praesertim differentia, & genera summa, propter simplicitatem eorum, & quia in ea sit ultima resolution in metaphysica, ut patet ex 2. Post. c. 14. Alio vero modo consideratur genus ut totum, quod potentiale appellant, seu confusum, quia confusè dicit totam quidditatem speciei: & hoc modo optime praedicatur de specie seu definito, quia iam non praedicatur ut pars, sed ut totum: & hic est communis sensus huius locutionis, cum enim dicitur, *homo* est animal, nihil ab homine excluditur, sed affirmatur, idem suppositum quod est homo, esse etiam animal: seu hominem eadem forma, & essentia, quia est homo, esse etiam animal: utrumq[ue] autem horum verū est. Genus ergo quatenus praedicari potest de specie ut quid superioris ad ipsam, & quasi continens ipsam, dicitur aliquo modo habere rationem formæ respectu eius, & econuerso inferiora, quatenus superioribus subiiciuntur, & ea quodammodo in se sustinent, habent quandam rationem materiae. Et simili vel maiori ratione comparatur species ut forma ad dividenda: hæ vero ut materia.

XVII.

Atque hoc sensu intelligo Aristotelem 5. Metaph. c. 2. cum utramque partem definitionis reuocat ad causam formalem: nam quantum ad genus spectat, id intelligentum puto, nō formaliter ut pars est, sed ut totum quoddam est, ut explicui. At vero tota definitio, quia totam essentiam declarat, & propria ratio est ipsius definiti, & de illo propriissime praedicatur, ideo forma etiam Metaphysica dici potest, quāuis non sit composta. Atq[ue] ita facile est omnes similes locutiones explicare, quæ solum in Analogia quādam, & translatione consistunt.

XVIII.

Dicimus
inter
metaphysicam
formam,
et physi-
cam.

Solum superest breve dubium expediendū, quod oritur ex notanda differentia inter hanc formam Metaphysicam, & Physicam, quod forma Physica substantialis non multiplicatur in eodem composito, ut suprà diximus: hæc autem forma multiplicari potest: nam & genera eiusdem rei possunt esse plura, & differentiae similiter: in & definitio quamvis totam rei essentiam contineat & explicare videatur, nihilominus multiplex esse potest, ut constat ex 1. Post. c. 7. & lib. 2. c. 8. & 12. & 2. de Anim. c. 7. Ratio autem differentiae facilis est, quia forma Physica realiter distinctæ ita comparantur, ut quælibet constitueat perfectam & consummatam speciem substantiæ, & eorum compositio esse deberet realis, & Physica: & ideo repugnat in eadem substantia propriè ac per se vna. At vero hæc forma Metaphysica, nempe differentia nec facit realem compositionem, nec distinguuntur ab alia differentia, nisi per mētis præcisionem.

& abstractionem: potest autem mens nostra eandem rem variis modis praescindere & abstrahere, & ideo potest in eadem plura praedicata genesis & differentiae concipere: quare multitudo differentiarum essentialium non obstat unitati, & compositioni per se ex genere & differentia.

Deurne processus in infinitum in praedicatis essentialibus.

Ex hoc vero discrimine oritur statim difficultas; nam sequitur dari posse processum in infinitum in his causis formalibus ac materialibus Metaphysicis, hoc est, in praedicatis quidditatiis. Consequens autem est contra Aristot. 2. Metaph. cap. i. vbi notie existimauit non posse dari processum in infinitum in partibus definitionis, quæ sunt genus & differentia, quam in formis ipsis: & ideo ex negatione infinitorum praedicatorum probat negationem infinitarum formarum. Sequela autem probatur, quia non magis repugnat dari duas differentias in una re, quam tres, vel quatuor, & ita de quolibet numero: ergo potest in hoc numero in infinitum procedi. Praesertim, quia hic numerus praedicatorum non configurit ex rebus aut modis distinctis, qui sint à parte rei invia & eadem substantia, sed ex conceptibus nostris cum aliquo fundamento in re: sed nos possumus infinitis modis praescindere, & abstrahere: & in rebus est fundamentum, ut id à nobis fiat propter varias conuenientias & dissimilitudines, quas una res habet cū aliis, in quibus conuenienter hæc abstractions fundantur. Et maxime vrgit difficultas, si una species non tantum comparetur ad alias species factas, sed ad omnes possibles, quæ in infinitu, & infinitis modis multiplicari possunt.

Nihilominus absolute dicendum est cum Aristotele etiam in his causis formalibus non dari processum in infinitum. Ita docent omnes interpretes qui varias afferunt rationes. Prima est, quia alias res constituta est infinitè perfecta, quia quodlibet prædicatum addit aliquam perfectionem. Sed forte negabitur consequentia, quia una finita perfectio potest esse fundamentum infinitorum conceptuum, qui licet dicantur perfectiones ratione distinctas, non augēt in re perfectionem. Sesquida ratio est, quia si hæc differentiae sunt infinitæ, etiam proprietates, quæ ad illas consequuntur, erunt infinitæ. Sed respondebitur, ex differentia generica & specifica non semper consequi proprietates re distinctas, ut patet in his praedicatis *substantia*, *spiritualis*, *Gabrielis*, &c. sed satis esse ut ipsa etiam proprietates secundum vniuersales, vel speciales rationes proportionate correlative, ut in superioribus etiam tacitum est.

Tertia ratio & maximè probabilis est, quia necessitate est dari supremum genus, quod sit quasi prima materia huius compositionis, & differentia specifica & infima, quæ sit quasi ultima forma: ergo etiam forma intermedio necessari sunt in numero finito & determinato. Maior probatur ab Aristotele, quia in his praedicatis quidditatiis semper unum est prius alio, id est, vniuersalius, & ad plura se extensens: sed non est prius, nisi quia magis accedit ad id, quod est primum: ergo necesse est dari etiā supremum aliquod genus. Deinde id patet experientia, discurrendo per omnia prædicamenta, & præcipue in substantia, quæve immediate significat substantiæ completatæ, est supremum genus: nullum enim potest vniuersalius respectu substantiarū cogitari: suppono autem ens non esse genus, quamquam licet esset genus, nihil obstat, nam illud esset supremum: & ita habemus, quod intendimus. Atq[ue] ita etiam nihil impedit, si quis contendat hanc resolutionem debere fieri vñq[ue] ad praedicata transcendentia, quia, quamvis id esset verum, fisteretur in aliquo ultimo. Et ratio est, quia in omnibus rebus vel substantiis datur aliqua prima seu mi-

hinc conuenientia essentialis, secundum quam abstrahi potest vel praedicatum transcendens vel supremum genus. Minor autem probatur ex ipsa constitutione speciei ultimae, quia non potest esse villa res, que non sit in alia ultima specie constituta: alias non habet determinatam essentiam, nec diversam ab aliis determinatis speciebus: ultima autem species per aliquam differentiam ultima in constitui debet. Nec disputo nunc, an haec differentia ultima sit simplex, an coalescens ex multis, quarum singula communis sint, ut significasse videtur Porphyrius in c. de differentiis: & non parum fuit Aristoteles 1. Topicorum cap. 3. & lib. 6. Topic cap. 3. & 4. & lib. 2. Post. cap. 14. hoc enim ad praefensum refert, quia sicutum necessario est in differentiis quae per alias non actuuntur: licet fortasse dux, vel tres ex his ad constitutam ultimam speciem conueniant: nunc enim solum de differentiis subordinatis procedit ratio facta. Prima autem consequentia videtur per se nota, quia inter extrema, primum & ultimum, non possunt dari infinita media, sicut supra de formis diximus: ratio enim ibi facta, & que hic procedit.

XXII. Sed haec ratio diuibus modis enerari potest: primo dicendo quod licet praedicata per se subordinata in una linea per modum actus & potentiarum, finita sint, nihilominus non subordinata seu in diversis lineis possunt in infinitum multiplicari, ut si quis dicere dari plura genera suprema; vel ad constitutio- nem ultime speciei conuenire plures differentias inter se subordinatas, & has posse in infinitum multiplicari: vel unum & idem genus, sive proximum sive remotum, posse simul contrahi pluribus differentiis quae non omnino inter se repugnant, nec sint inter se subordinatas: ut verbi gratia, animal iuxta antiquos Philosophos contrahitur per rationale, & per mortale, quae in homine conueniunt, in aliis separantur, & substantia possit immediata diuidi per viuens, & per corporeum, quae in aliquibus substantiis conueniunt: in aliis separantur. Ex quo etiam consequitur, ut inter ipsas differentias sit quidam circulus, & vicissim & mutuo comparentur ut potentia, & actus: nam si substantia immediata diuidatur in viuentem & non viuentem, rursus substantia viuens diuidi poterit in incorpoream & corpoream, sicutem est contrario substantia diuidatur in corpoream, & in incorpoream; corporeia diuidetur in viuentem, & non viuentem. Quod si hoc non est inconveniens, quia sunt reflexiones intellectus, propter eandem causam non erit absurdum multiplicatio illa praedicatorum in infinitum. Altera euatio esse potest, quia licet deretur supremum genus & infima differentia, non repugnat: inter ea posse per intellectum praescendi aut distinguiri plura praedicata: inter media in infinitum, sicut inter extrema puncta lineas dantur infinita partes, vel puncta: nam sicut haec sunt infinita in potentia, ita illa praedicata, prout in re sunt, die possunt esse plura tantum in potentia, quia in re non sunt acti multa nisi per intellectum distinguantur: & ideo licet intellectus possit plura & plura in infinitum distinguere, non sequitur in re esse infinitum in potentia. Ex quo etiam sit ut ea praedicata quae nos actu distinguimus, semper sint infinita, cum quia nos non possumus nisi finitos conceptus de rebus formare, tum etiam quia omnes conuenientia & differentiae cuiuslibet speciei ad alias quae factae sunt, in certo ac determinato sunt numero, etiam si respectu rerum possibilium possint fortasse in infinitum multiplicari. A que ita posset quis interpretari Aristot. de differentiis seu praedicatis essentialibus quae de facto abstrahuntur, seu abstrahi possunt per discursum vel cognitionem humanam.

XXIII. Sed nihilominus existimo rationem factam esse efficacem, & simpliciter fieri non posse ut praedicata in infinitum multiplicentur. Et in primis sumo respectu cuiuslibet rei dari tantum unum genus vel

praedicatum supremum, & unam differentiam ultimam. Et prior quicquid pars satis probata est & ratione, & vnu, seu experientia: de posteriori vero ab aliquibus dubitatum est, mihi tamen quae certa videatur. Primum quidem, quia differentia sumitur a formati omnis autem forma specie diversa ab alia, habet aliquem gradum essentiali sibi proprium, & non communem aliis: ergo ab illo sumi potest differentia omnino propria, & nulli alteri communis. Secundo, quia non potest species ultima constitui sola coniunctione duarum differentiarum communis, quia quaelibet earum differentiarum constituit speciem subalternam & genericam: species autem ultima non est aggregatum duarum specierum subalternarum: alioquin neque esset una propria & specialis essentia, neque esset unum compositum Metaphysicum, ex proprio actu, & propria potentia constitutum. Ut verbi gratia, in illo exemplo de homine, si rationale & mortale sumerentur ut differentiae subalternae & communes, nunquam ex aggregatione illarum constitueretur homo: sed sumendum est rationale ut est proprium hominis, id est, ut includit discursum, seu aptitudinem ad illum: hoc autem modo rationale erit simplex differentia propria hominis: mortale vero est de se differentia subalterna, & communis, non quidem aliis ratione viuentibus: nullum est enim rationale aut intellectuale mortale praeter hominem, sed aliis sentientibus aut viuentibus. Sic ergo in omnibus speciebus rerum contingit. Et hoc est quod Aristoteles dixit 7. Metaphysic. tex. 43, procedendum esse in divisione differentiarum communis, donec ad indifferentia deveniatur: id est ad ultimas & omnino proprias differentias, ut D. Th. & omnes exponunt: & tunc (inquit Arist.) tot erunt species, quae differentiae. Quilibet enim individualis differentia (addit Diuus Thomas) constituet unam speciem specialis.

Aristoteles
dixit enim ex-
pliatur.

XXIV. Hoc autem principio posito, quod differentiae intermediae tantum esse possint in numero finito, declaratur in hunc modum. Et primo si differentiales gradus essent in re ipsa distincti, evidens est non posse esse nisi finitos, quia essent acti plures: ergo finiti, vel infiniti: in re autem finita non possunt esse infiniti gradus perfectionum distinctiarum: erunt ergo finiti. Eo vel maxime quod illi gradus non intelliguntur esse inter se communicantes, sicut partes proportionales, sed omnino distincti, & indivisibilis, neque etiam ita comparantur ad rem sicut puncta ad lineam, quae ita sunt indivisibilia, ut non augeant quantitatem lineas, sed unaquaque differentia addit certum gradum ac quasi determinatam partem perfectionis, ex quarum partium coniunctione consurgit integra perfectio speciei, quae cum finita sit, non potest nisi ex finitis quasi partibus consurgere. Unde sicut in latitudine intensiva qualitatis finitae, non possunt distinguiri nisi finiti gradus inter se non communicantes, ex quorum coniunctione configurata tota qualitatis intensio finita, ad eundem modum est in gradibus differentialibus proportionate philosophandum. Quamuis autem hi gradus iuxta veriorum sententiam in re non distinguantur actu, tamen discursus factus eandem vim habet in ordine ad distinctionem & conceptionem mentis nostrae, quia etiam ut ratione distincti, concipiuntur ut inter se non communicantes, si gradus ipsi praecise ac formaliter sumantur, ut sumi debent. Nam una differentia subalterna non includit aliam, quia neque inferior est de conceptu superioris, neque econuerso: sunt ergo differentiales gradus intermedii omnino distincti, & non communicantes inter se: ergo ex hac parte distinctio illorum, etiam si sit secundum rationem, non potest procedere in infinitum, nec comparari potest cum divisione partium continui. Aliunde vero quilibet illorum graduum indivisibilis est secundum conceptum: nam quaelibet differentia,

siue generica, siue specifica, indivisiibilis est, est igitur taliter indivisiibilis, ut augeat essentialiter rei perfectionem in ordine ad conceptum mentis: ergo etiam in ordine ad mentis conceptum non potest essentia finita diuidi vel constitui per huiusmodi differentias nisi numero finitas, quae cum indivisiibiles sint, non poterit in earum diuisione procedi in infinitum.

XXV. Et ita manet efficax consequentia facta in tertia ratione, & cessat obiectio insinuata in secunda euafione, quia in re finita non possunt contineri, etiam in potentia, infinita inter se communicantia, & a gentia perfectionem seu quantitatem rei. Quare, si semel concipientur, & ratione distinguantur orationes differentiae, quae in essentia rei fundari possunt, earum numerus augeri non poterit, siue respectu rerum existentium, siue possibilium: per illas enim conuenit, aut differt ab omnibus, tam quae sunt, quam quae esse possunt.

XXVI. Et inde etiam facile excluditur prior obiectio, nam quacunque ratione multiplicentur differentiae, & siue subordinatae sint inter se, siue non, non possunt esse nisi in numero finito propter dicta causam: quia, scilicet, finita perfectio non potest etiam mente diuidi in plures quasi partes inter se non communicantes, nisi solum in numero finito. Probabilius autem est differentias omnes, quae ad vires effentias constitutionem conuenient esse aliquo modo inter se subordinatas ut potentiam & actum: alias non possunt unum per se constitui. Neque etiam verisimile in hoc committi circulum, cum habitudines actus & potentiae adeo sint inter se oppositae.

XXVII. Quocirca quanius idem genus variis modis a nobis diuidatur, non tamen semper diuiditur per proprias & immediatas differentias, quibus proxime contrahitur & actuatur: & ideo fieri aliquando potest, ut duas differentias inter se comparentur ut actus & potentia. Ut in exemplo positio licet substantia diuidi possit per corpoream & incorpoream, viuentem & non viuentem, semper prior diuilio est immediata & proxima: cuius signum est, quod illa sumitur quasi ex intrinsicis principiis, & absoluta entitate rei: haec vero sumitur in ordine ad operationem: & ideo differentia viuentis, prout est in rebus corporeis, semper comparatur ut actus, & non ut potentia ad gradum corporeum. Et quanius illa differentia reperiatur etiam in rebus incorporeis, tamen reperiatur longe diverso modo, quia substantia incorporea est (ut itadicam) totaliter viuens, id est, viuit ratione totius substantiae sui, corpoream verò ratione partis: quo speciali modo sumi videatur, cum pohit differentia corporis. Et quanius demus possèdari communem differentiam viuentis abstrahentem ab illis duobus modis, inde ad sumimum fit, aliqua genera non subalternarim posita habere differentiam communem; quod fortasse non est inconveniens: ita enim censuit Arist. 6. lib. Topic. de quo alias.

XXVIII. Sic igitur satis declarata & confirmata manet tertia ratio; & prima etiam ex praedicto discursu robur accipit. Secunda vero, si non de proprietatibus in rigore, ut dicunt facultates operandi, aut aliquam aliam rem a substantia distinctam, sed de quolibet modo essendi vel operandi intelligatur, defendi potest, quia haec genera & differentiae maxime distinguuntur a nobis per ordinem ad aliquam proprietatem huiusmodi. Ultimo addit Aristot. aliam rationem, nempe, quia si in his differentiis esset processus in infinitum, nunquam posset res a nobis satis distincte cognosci aut definiri, quia cognitio seu definitio omnino distincta incipit a supremo genere, & per adiectionem in omnium differentiarum peruenit usque ad ultimam; quod fieri non potest, si illae essent infinitae. Quod maxime habet locum in cognitione humana, quae paulatim procedit ab una ad aliam, quo modo impossibile est in infinitum pertransiri, successive numerando, ut constat ex 3. Phy. c. 7. & satis est per se notum.

Alia propositio et a 110. Aristotele lus.

DISPUTATIO XVI.

De formalicausa accidentalis.

Vita, quae de substantialibus formis dicta sunt, accidentalibus applicari possunt: conuenient enim aliquo modo in ea communione, & secundum eam multa habent communia, quae hic reperire non oportebit. Tandem ergo explicabimus, quomodo haec causalitas accidentibus conueniat, & an secundum eam rationem aliquid habeant singulare.

SECTIO I.

Vtrum omnia accidentia veram exerceant causitatem formalem, & circa quem effectum.

Ratio dubitandi est, quia accidentis neque est causa formalis sui subiecti, nec compositi: ergo nullum effectum habet: ergo neque veram, ac per se causalitatem. Haec ultima consequentia est evidens, quia causa & effectus correlativa sunt: prima vero constat a sufficienti partium enumeratione, antecedens autem quodad priorem partem probatur, quia subiectum accidentis est substantia: non potest autem accidentis esse causa formalis substantialis. Quoad posteriorem vero partem probatur, quia accidentis esset formalis causa compositi, tale compositum esset per se unum, quia ex causa propria & per se confurgit proprius ac per se effectus: sed compositum ex accidente & subiecto non est per se unum: ergo.

Circa hanc questionem referri potest opinio Aureoli apud Capreolum in 2. distinct. 18. questione, *de accidentiis nullum accidentis habere propriam entitatem*, per quam formaliter afficiat subiectum, sed non esse ipsam actuationem. Quod vix intelligitur, quid significet, nisi fortasse intellexit, nullum accidentis se rem distinctam realiter ab entitate substantiae, sed modum tantum, quod multis modis repugnat, & dissonat veritatis fidei. Quis enim intelligat, accidentia in Eucharistia separari, & manere sine entitate substantiae, & quod non habeant propriam aliquam entitatem, distinctam realiter ab entitate substantiae? Item, quomodo potest recte intelligi tota doctrina, quam fides docet de qualitatibus infinitis, si illae non habent proprias entitates distinctas ab entitate naturali substantiarum? Est præterea illa sententia contra experientiam, quantum res physica esse potest: quis enim videt aerem illuminari nunc, & postea a mittere lumen, non fere videat oculis lumen esse entitatem quandam distinctam a substantia aeris? Omitto alia, quae de quantitate, qualitate, &c. suis locis dicimus. Præterea, illa sententia in eo sensu nulla ratione probabili nititur, *cur enim repugnat rationi accidentis, quod habeat entitatem propriam distinctam a substantia, & naturaliter pendentem ab illa?* Fortasse tamen non fuit hic sensus illius auctoris, sed quod accidentis, siue sit res distincta a subiecto siue non, in re non distinguatur ab actuatione seu inherentia in subiecto: omnia enim argumenta quibus rebus refert Capreolus, ad hoc tendere videntur, luxa quem sensum non excludit, quin accidentis esse possit verè ac propriè forma, male tamen explicat formalē causalitatem eius. Estque etiam in hoc sensu periculosa sententia, ut vbi notat Capreolus: nam si informatione, vel (quod idem est) inherentia accidentis, non est in re distincta ab illo, intelligi non potest, quomodo accidentis siue sua actuali inherentia conservetur;